

EIGEN SCHOON EN DE BRABANDER

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
VAN HET
KONINKLIJK HISTORISCH GENOOTSCHAP
VAN
VLAAMS-BRABANT EN BRUSSEL

Wapenschild van Robrecht Cotereau
volgens BUTKENS (III, p. 219)

KONINKLIJK HISTORISCH GENOOTSCHAP VAN VLAAMS-BRABANT en BRUSSEL V.Z.W.

Maatschappelijke zetel: Kapellestraat 36 - 1730 Asse
(V.Z.W. opgericht in 1926 en gewijzigd 27.9.2005. De statuten werden gepubliceerd in de bijlagen van het Belgisch Staatsblad op 28.3.2006)

Stichter: Dr. fil. Jan Lindemans. †

Erevoorzitter: Jan Verbesselt. †

Voorzitter van de Raad van Bestuur en hoofdredacteur:

Dr. hist. Jaak Ockeley, Kapellestraat 36, 1730 Asse (02/452 53 73).

E-mail: jaak.ockeley@skynet.be

Ondervoorzitter: Prof. dr. hist. Jean-Paul Peeters

Redactieraad: Pieter Cnops, Frans Meskens, Dr. Jaak Ockeley, Prof. dr. Jean-Paul Peeters, Prof. dr. Eddy Put, Prof. dr. Eddy Van de Voorde, Wim Van der Elst, Prof. dr. Fernand Vanhemelryck, Jos Vankeerberghen.

Secretaris: Prof. dr. Eddy Van de Voorde

Penningmeester: Dr. jur. Wim Van der Elst

Verzending en Archief: Fr. Meskens, Windekindstraat 3, 1850 Grimbergen (02/269 45 75)

E-mail: fransmeskens.esb@scarlet.be

UITGAVEN

I. TIJDSCHRIFT: EIGEN SCHOON EN DE BRABANDER

Prijs jaarabonnement: Leden: **25.00 euro** - Met factuur **28.00 euro** - Buitenland (E.U.) **35.00 euro**

Steunende leden: **40.00 euro** - Beschermende of ereleden: **60.00 euro** (verzending inbegrepen)

Bestellingen bij

- Frans Meskens, Windekindstraat 3, 1850 Grimbergen, Tel. 02/269 45 75,

E-mail: fransmeskens.esb@scarlet.be

- Bestelbon/facturering: Penningmeester: W. Van der Elst, Meiselaan 91, 1020 Brussel-Laken,
Tel. 02/268 72 16, E-mail: wim.van.der.elst@skynet.be

Bankrek.: 434-3122591-68 van Kon. Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel.

Aandacht! Bij de bestelling van de hiernavolgende uitgaven dienen ook port- en verzendingskosten te worden betaald.

De volgende jaargangen zijn nog volledig te verkrijgen: XXXIII (1950), XXXIX (1956), XL (1957), XL (1959), (1971, 1972, 1975, 1976, 1977, 1978, 1981, 1982, 1983, (1985 tot en met 2003), 2005, 2006: Prijs per jaargang (=12 nrs.) €26,00. Onvolledige jaargangen, zolang de voorraad strekt: afzonderlijk te berekenen (naar rata van ± €2.15 per deelnummer).

II. STREEKMONOGRAFIEËN EN ANDERE GESCHIEDKUNDIGE STUDIËN

Jan VERBESSELT, *Het parochiewezen in Brabant tot het einde van de 13de eeuw*. Deel I: €25.00.; dl II tot VIII elk €20.00; dln X, XI, XIII, XIV elk €25.00; dln. XV tot XVIII elk €30.00; dl. XIX €35.00; dln. XX en XXI elk €32.00; dl. XXII €35.00.; dl. XXIII €37.00; dln. XXIV, XXV, XXVI, & XXVII elk €32.00.

Jan VERBESSELT, *Oude cijzen, munten en maten*, €5.00 - *De bevolkingslagen te Asse*, €3.80.

- *De Zeven Erfheren van Laken*, €3.80 - *Het Domein van de abdij van Nijvel te Bollebeek*, €2.50

- *Het Domein van Chèvremont-Aken te Vilvoorde*, €10.00 - *Meiseniers en Buitenpoorters in de ammanie Brussel rond 1356*, €3.80 - *Drie Augustijnerpriorijen in Zoniën*, €6.50 - *Verdwenen en verplaatste dorpscentra*, €1.50 - *De indeling van de Brabantse parochies in 1803*, €2.50 - *Het Kadaster, studiebron voor dorpsgeschiedenis* (jgn 1986 en 1991, of €52.00).

J.P. PEETERS, *Zoutleeuw, centrum van lakennijverheid*, (jg. 1982) €26.00

G. RENSON, *Het Jezuïetencollege te Halle*, €5.00

E. INDESTEGE, *De Broeders van het gemene leven te Brussel*, €1.50

J. VANDER VELPEN, *Geschiedenis van Hoegaarden, 1959, (184 blz.)* €13.00.

A. SCIOT en V. VERSTEGEN, *Geschiedenis van Attenroden-Wever (1947)*, €15.00

De familie Cotereau, een uitgesproken casus van sociale promotie in de Bourgondische Nederlanden (15de eeuw – begin 16de eeuw)

Paul De Win

I. INLEIDING

Deze gevalstudie valt te situeren binnen het raam van een globale dissertatie over de adel in het hertogdom Brabant in de 15de eeuw, die ik in 1978-79 als student geschiedenis heb aangevat¹ en die al resulteerde in enkele overzichtsartikelen² en deelstudies³.

De casus van de familie Cotereau is een prachtig voorbeeld van sociale promotie in de Bourgondisch-Habsburgse Nederlanden van de 15de-16de eeuw. Sociale mobiliteit en elitevorming in deze maatschappelijke con-

-
- 1 P. DE WIN, *De adel in het hertogdom Brabant in de vijftiende eeuw (inzonderheid de periode 1430-1482)*, onuitg. lic. verhand., R.U.Gent, Gent, 1979.
 - 2 P. DE WIN, *De adel in het hertogdom Brabant van de vijftiende eeuw. Een terreinverkenning*, in *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 93, 1980, p. 391-409; ID., *Adel en stadspatriciaat in het hertogdom Brabant in de 15de eeuw*, in *Spiegel Historiae*, 16, 1981, p. 407-411. In een iets ruimere context: ID., *Queeste naar de rechtspositie van de edelman in de Bourgondische Nederlanden*, in *Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis*, 53, 1985, p. 223-274; ID., *De lagere adel in de Bourgondische Nederlanden*, in *Bijdragen tot de Geschiedenis*, 69, 1986, p. 171-207.
 - 3 Naast mijn artikelen *Cherchez la femme. Huwelijksrelaties als bindmiddel tussen mannen met macht in het hertogdom Brabant van de vijftiende eeuw*, in *Eigen Schoon en De Brabander*, 90, 2007 (Feestbundel Frans Meskens), p. 89-106, en *Filips de Schone en de Brabantse adel, of de Brabantse adel en Filips de Schone?*, in R. FAGEL & J. GEURTS & M. LIMBERGER (red.), *Filips de Schone, een vergeten vorst (1478-1506)* (Publicaties van de Vlaams-Nederlandse Vereniging voor Nieuwe Geschiedenis, 7), Maastricht, 2008, p. 37-62, vooral biografische notities van bepaalde hoge edelen (zoals vliesridders, hoofdzakelijk gepubliceerd in het *Nationaal Biografisch Woordenboek* en in R. DE SMEDT (red.), *Les chevaliers de l'Ordre de la Toison d'Or au XVe siècle*, Frankfurt e.a., 1994¹ en 2000²) en kanseliers van Brabant (samengebracht, geannoteerd en aangevuld in P. DE WIN, *De kanseliers van Brabant in de vijftiende eeuw, inzonderheid in de periode 1445-1509*, in: *Handelingen van de Koninklijke Kring voor Oudheidkunde, Letteren en Kunst van Mechelen*, 111, 2007, p. 69-192).

text blijken de laatste jaren trouwens terug volop in de belangstelling te staan en maakten al het voorwerp uit van een aantal uitstekende studies.⁴

Het is niet onze bedoeling om in deze bijdrage een globale geschiedenis van de familie Cotereau te geven. We beperken ons bewust tot de opgang van de familie in de 15de eeuw met uitlopers tot het midden van de 16de eeuw.

Over de familie Cotereau werd al wel een en ander gepubliceerd, zoals blijkt uit onderstaande bibliografie, maar doorgaans zijn de gepubliceerde gegevens slechts fragmentarisch of oppervlakkig en was het nodig om ze te toetsen aan eigentijds bronnenmateriaal. Voor dit artikel werd dan ook in de eerste plaats en zoveel mogelijk uitgegaan van primair eigentijds bronnenmateriaal. We hebben daarnaast het genoegen gehad enkele minder bekende 17de-eeuwse handschriften met een genealogie van deze familie terug te vinden, waarvan er enkele in privébezit zijn bewaard. Deze werken, die bij een nauwkeuriger lectuur eerder genealogische en heraldische fabelboeken bleken te zijn, hebben er mede voor gezorgd dat het een boeiende zoektocht is geworden, bijna ‘Bourgondisch’ wegens de pracht en de overtuigingskracht van de presentatie, om deze familie te ontdoen van alle verzinsels die de nazaten in de 17de eeuw zo kunstig en met veel aplomb rond hun schrale wortels hebben weten te wikkelen.

4 Zoals het proefschrift van Hans COOLS, uitgebracht onder de titel *Mannen met macht. Edellieden en de Moderne Staat in de Bourgondisch-Habsburgse landen (1475-1530)*, Zutphen, Walburg Pers, 2001. Vooral voor het graafschap Vlaanderen is er schitterend werk geleverd door Frederik BUYLAERT, die recent tot doctor in de geschiedenis promoveerde aan de Gentse universiteit op een indrukwekkend proefschrift, getiteld *Eeuwen van ambitie. Edelen, steden en sociale mobiliteit in laatmiddeleeuws Vlaanderen* (Gent, 2008), en Jan DUMOLYN, die reeds publiceerde over de Vlaamse adel in de late middeleeuwen en in 2001 aan dezelfde universiteit zijn doctorstiel behaalde op een proefschrift over het hogere personeel van de hertogen van Bourgondië in het graafschap Vlaanderen (1419-1477), gepubliceerd onder de titel *Staatsvorming en vorstelijke ambtenaren in het graafschap Vlaanderen (1419-1477)* (Antwerpen-Appeldoorn, Garant, 2003). Ook voor Holland en Zeeland maakten adel en ambtenarij het voorwerp uit van enkele recente proefschriften, die vervolgens gepubliceerd werden: Antheun JANSE, *Ridderschap in Holland. Portret van een adellijke elite in de late Middeleeuwen* (Adelsgeschiedenis, 1), Hilversum, 2001; Mario DAMEN, *De staat van dienst. De gewestelijke ambtenaren van Holland en Zeeland in de Bourgondische periode (1425-1482)* (Hollandse Studiën, 36), Hilversum, 2000. Zie ook het themanummer over adel in *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden*, 4, 2008.

II. GEBRUIKTE AFKORTINGEN EN SPECIFIEKE BIBLIOGRAFIE

A- Gebruikte afkortingen

ADN: Archives départementales du Nord, Rijsel; ARA: Algemeen Rijksarchief, Brussel; Ch.Brab.: Charters van Brabant; HO: hof-ordonnantie; Hs.: handschrift ; KBB: Koninklijke Bibliotheek van België; LB.: Leenhof van Brabant; Mss.: Manuscrits/Handschriftenverzameling; RA: Rijksarchief; RAB(A): Rijksarchief Brussel, depot Anderlecht; Rk.: Rekenkamer; SA: Stadsarchief.

B- Specifieke bibliografie

B.1. Handschriften

BRUSSEL, Hs. 42 = BRUSSEL, FOD Buitenlandse Zaken, Dienst Adel, Heraldisch Fonds, Hs. 42: *“Recherche curieuse de plusieurs grandes, illustres et nobles maisons avec leurs blasons et cartiers receuillez des mémoires de divers Herault d’armes l’an de grâce mil et six cent 1645”*, p. 17-47 : « La genealogie de la illustre & noble maison De Cotereau issu de Dammartin ». ⁵

WARFUSÉE, Hs. B37 = SAINT-GEORGES-SUR-MEUSE, Château de Warfusée, ⁶ Hs. B37: *Curieuse recherche de plusieurs illustres et nobles maisons tirée des histoires, preuves et bons documens et particulièrement de celles qui touchent d’affinité, parentage ou alliance aux maisons de Cotereau issu de Dammartin, Brandenbourg, Wideu dit Tongre, Renesse, Jauche, Assche dit Grimberghe, Liedekercke, Halmale dit Landris. L’on y treuve aussi les cartiers d’anciens seigneurs qui sont alliez aux illustres maisons de Was*

5 Het bevat een genealogie van de familie van de 12de tot de 17de eeuw met wapenschilden in kleur alsook wapenschilden en –kwartieren van enkele aanverwante families.

6 Het kasteel van Warfusée is eigendom van de grafelijke familie d’Oultremont. Dank zij graaf Antoine d’Oultremont de Wégimont et de Warfusée heb ik deze handschriften kunnen raadplegen, waarvoor ik hem oprecht erkentelijk ben.

senaer et Rivière d'Arscot (1642).⁷

WARFUSÉE, Hs. B38 = SAINT-GEORGES-SUR-MEUSE, Château de Warfusée, Hs. B38

Marie de COTEREAU (baronne douairière de Jauche), *Histoire généalogique de l'illustré, ancienne et bien noble maison de Cotereau Dammartin* (1657).⁸

B.2. Uitgegeven werken

J. BARTIER, *Charles le Téméraire*, Brussel, 1944, p. 85; - J. BARTIER, *Karel de Stoute*, Brussel, 1970, p. 81; - M. BERGÉ, *Les Bâtards de la Maison de Bourgogne et leur descendance*, in *L'Intermédiaire des Généalogistes*, 1955, nr. 60, p. 324; - P. BETS, *Histoire de la ville et des institutions de Tirlemont*, Leuven, 1860-1861, I, p. 283-289; - J. BOLCKMANS, *Het notitieboekje van*

7 Het handschrift bestaat uit 123 perkamenten folio's, ingebonden in donkerrood fluweel met goud op snee. Formaat: 27 op 40 cm. De datum 1642 prijkt op het titelblad. Het bevat hoofdzakelijk een genealogie en wapenkwartieren m.b.t. de familie Cotereau en aanverwante families (f° 1-115), aangevuld met allerlei notities betreffende geboorten en huwelijken uit de periode 1610-1658 m.b.t. Willem de Cotereau en Maria de Cotereau (f° 116-119), een attestatie over de waarheidsgetrooutheid van de inhoud door Michel Maurissens, wapenheraut van Vlaanderen (1643), Henri Prevost de le Val, wapenheraut van Artesië (1643), en Jacques-Henri Le Fort, wapenheraut van Luik (1746) (f° 120), gevolgd door mooie tekeningen van 3 wapenkabinetten van de familie Cotereau (uit 1561, 1575 en 1622) (f° 121-123).

8 Het handschrift bestaat in feite uit 2 delen in één band, namelijk een genealogisch gedeelte dat 94 folio's beslaat en een deel 'Preuves' dat 74 folio's omvat, gevolgd door een 'Table abrégée de la généalogie'. In dit handschrift werd hoofdzakelijk papier gebruikt en uitzonderlijk wel eens perkament voor sommige afbeeldingen en kwartierstaten. Het boek is ingebonden in donkerrood fluweel met goud op snee. Formaat: 24 op 37 cm. Op het titelblad staat vermeld dat het werd opgesteld in Brussel op 3 mei 1657. Het bevat een genealogie, korte biografische notities, wapenschilden en wapenkwartieren m.b.t. de familie Cotereau en aanverwante families van 1184 tot ca. 1650. Een beschrijving van het handschrift geeft ook P. DE BRUYN, *Rond de Cotereau's*, in *Ascania*, 24, 1981, p. 48-50. Auteur, of beter opdrachtgeefster, van het handschrift was Marie de Cotereau (1590-1661), dochter van Hendrik (1559-1633), heer van Westmalle, en Katherina van Halmale (1560-1622); zij huwde in 1610 met haar kozijn Willem de Cotereau (†1620), heer tot Asse, en werd daardoor vrouwe tot Asse en barones van Jauche/Geten; in 1626 wist ze ook het pandrecht van de hertogelijke heerlijkheid van Asse te verwerven. Asse werd na haar dood in 1663 tot markiezaat verheven (zie ook: WAUTERS, *Hist. Env.*, III-B, p. 295-296).

Heer Erard de Cotereau, Westmalle, in Taxandria (Kempen), nieuwe reeks, 42-43, 1970-71, p. 121-123; - C. BUTKENS, *Trophées tant sacrés que profanes du duché de Brabant*, Den Haag, 1724-1726², II, p. 135, 427; III, p. 219; - F. BUYLAERT, *Eeuwen van ambitie. Edelen, steden en sociale mobiliteit in laatmiddeleeuws Vlaanderen* (onuitg. doct. diss., U.Gent), Gent, 2008, I, p. 312 en Bijlage 2 sub 'Cottereau' (met dank aan de auteur voor de overmaking van zijn thesis); - J. D'ARBAUMONT, *Les anoblis de Bourgogne*, in *Revue nobiliaire historique et biographique*, Nouvelle Série, 2, 1866, p. 161 nr. 49; - [G.] D'ARSHOT SCHOONHOVEN, *Les d'Arshot de Schoonhoven des origines à 1600. Histoire d'une famille*, Brussel, [1935], p. 270-284; - P. DE BRUYN & J. OCKELEY & J. SPANHOVE, *Rond de Cotereau's*, in *Ascania*, 22, 1979, p. 61-69, 93-118;⁹ - D. DE GRAVE, *Geschiedenis der gemeente Assche*, Gent, z.j., p. 95-96; - J. DE HERCKENRODE & R. DE VEGIANO, *Nobiliaire des Pays-Bas et du comté de Bourgogne*, Gent, 1870, II, p. 528-531; - L. DE HERCKENRODE, *Collection de tombes, épitaphes et blasons recueillis dans les églises et couvents de la Hesbaye*, Gent, 1845, p. 232-233, 398, 401, 403; - C. DE LIEDEKERKE BEAUFORT, *Épigraphie de la famille de Beaufort en l'église de Celles sur Lesse*, in *Le Parchemin*, nr. 221, 1982, p. 383-385; - F. DE POTTER & F. BROECKAERT, *Geschiedenis van de Gemeenten der Provincie Oost-Vlaanderen*, 5de reeks, *Arrondissement Aalst*, II, Gent, 1895, sub Herdersem, p. 4 en 15-20; - H. DE RIDDER-SYMOENS, *Milieu social, études universitaires et carrière des conseillers au Conseil de Brabant (1430-1600)*, in *Recht en instellingen in de oude Nederlanden tijdens de Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd. Liber Amicorum Jan Buntinx* (Symbolae Facultatis Litterarum et Philosophiae Lovaniensis, Series A/10), Leuven, 1981, p. 263 nr. 23, p. 265 nr. 40 en p. 268 nr. 73; - [F.] DE RYCKMAN DE BETZ & [F.] DE JONGHE D'ARDOYE, *Armorial et biographies des chanceliers et conseillers de Brabant* (Tablettes du Brabant), Hombeek, z.j. [1957-58], II, p. 446-448, 479-480; - P. DE WIN, *De adel in het hertogdom Brabant van de vijftiende eeuw. Een terreinverkenning*, in *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 93, 1980, p. 402-403; - ID., *De kanseliers van Brabant*

9 In feite verschillende bijdragen en sprokkelingen, die onder de noemer "Rond de Cotereau's" verschenen in *Ascania*, waarbij J. OCKELEY de genealogie van de familie schetst p. 93-107.

in de vijftiende eeuw, inzonderheid in de periode 1445-1509, in: *Handelingen van de Koninklijke Kring voor Oudheidkunde, Letteren en Kunst van Mechelen*, 111, 2007, p. 111 en 141-142; - ID., *Filips de Schone en de Brabantse adel, of de Brabantse adel en Filips de Schone?*, in R. FAGEL & J. GEURTS & M. LIMBERGER (red.), *Filips de Schone, een vergeten vorst (1478-1506)* (Publicaties van de Vlaams-Nederlandse Vereniging voor Nieuwe Geschiedenis, 7), Maastricht, 2008, p. 50; - A. GAILLARD, *Le Conseil de Brabant. Histoire-organisation-procédure*, Brussel, 1898-1902, III, p. 348-349; - L. GALESLOOT, *Inventaire des Archives de la Cour féodale de Brabant*, Brussel, 1870-1884, I, p. lix-lx; - A. HENNE & A. WAUTERS, *Histoire de la ville de Bruxelles*, Brussel, 1845 (anastatische herdruk: Brussel, 1968), I, p. 264; II, p. 507; - J. JANSEN, *Bio-bibliografisch Naamboek der Voormannen en voorname Familiën der Kempen*, Brecht, 1925, p. 31; - JEAN DE HAYNIN, *Mémoires* (ed. R. CHALON, *Les mémoires de Messire Jean, seigneur de Haynin et de Louvegnies, chevalier 1465-1477*), Bergen/Mons, 1842, p. 37; - A.J.M. KERCKHOFFS-DE HEIJ, *De Grote Raad en zijn functionarissen 1477-1531* (Verzamelen en bewerken van de jurisprudentie van de Grote Raad o.l.v. Prof. Mr. J.Th. de Smidt, nieuwe reeks, 5), Amsterdam, 1980, I, p. 72, 77, 80, 83, 118 noot 112, 129 noot 28; II, p. 52-53; - H. KRUSE, *Hof, Amt und Gagen. Die täglichen Gagenlisten des burgundischen Hofes (1430-1467) und der erste Hofstaat Karls des Kühnen (1456)*, Bonn, 1996, *passim*; - H. KRUSE & W. PARAVICINI, *Die Hofordnungen der Herzöge von Burgund. Band 1. Herzog Philipp der Gute 1407-1467* (Instrumenta, 15), Parijs, 2005, *passim*; - J. LINDEMANS, *Een verdwenen kunstvoorwerp: het mausoleum van Jan de Cotereau te Assche*, in *Eigen Schoon en De Brabander*, 9, 1926, p. 169-171; - A. MULLENDERS (ed.), *Manuscrits Le Fort*, [1983], V, p. 188-202; - NICOLAES DESPAERS, *Chronycke van der lande ende graefschape van Vlaenderen (1405-1492)* (ed. J. DE JONGHE), Brugge-Rotterdam, 1840-1842, III, p. 566-568; - OLIVIER DE LA MARCHE, *Mémoires* (ed. H. BEAUNE & J. D'ARBAUMONT), Parijs, 1883-1888, III, p. 12; - W. PARAVICINI, *Guy de Brimeu. Der burgundische Staat und seine adlige Führungsschicht unter Karl dem Kühnen* (Pariser Historische Studien, 12), Bonn, 1975, p. 507 noot 49, p. 513 noot 73; - ID., *Soziale Schichtung und soziale Mobilität am Hof der Herzöge von Burgund*, in *Francia*, 5, 1977, p. 149 noot 102 en p. 157 nr. 56; - ID., *Die Hofordnungen Herzog*

Philipps des Guten von Burgund. Edition II, in *Francia*, 11, 1983, p. 280 nr. 289; - ID., *Die Hofordnungen Herzog Philipps des Guten von Burgund. Edition IV*, in *Francia*, 15, 1987, p. 209 nr. 327; - PHILIPPE DE COMMYNES, *Mémoires* (ed. CALMETTE), I, p. 30-31; - P. PICAT, *Les conseillers de Philippe le Bon et de Charles le Hardi (1462-1470) d'après les comptes du receveur général des finances et de l'argentier. Essai de prosopographie* (onuitg. lic. verhand., UCL), Louvain-la-Neuve, 1995, p. 134-135; - J. PIETERS, *De vrijheerlijkheid Ertbrugge*, in *Gedenkschriften van de Oudheidkundige Kring van het Land van Dendermonde*, 3de reeks, 4, 1952, p. 134-135; - C. RIDDERIKHOFF & D. ILLMER & H. DE RIDDER-SYMOENS, *Les livres des Procureurs de la Nation germanique de l'ancienne université d'Orléans. Premier Livre : 1444-1546*, Leiden, 1973-1980, I-2, nr. 211; - M. SOMMÉ, *Isabelle de Portugal, duchesse de Bourgogne. Une femme au pouvoir au XVIe siècle*, [Villeneuve d'Ascq, 1998], p. 314-315, 329, 330, 499; - J. SPANHOVE, *Een verdwenen glasraam. Jan de Cotereau III en Margareta van Widooie*, in *Ascania*, 24, 1981, p. 53-58; - ID., *Feiten en anekdoten rond de Cotereau's*, in *Ascania*, 25, 1982, p. 41-48; - C. THELLIEZ, *À propos du Testament de Jean de Bourgogne. Contribution à l'Histoire du Diocèse de Cambrai et de la Maison de Bourgogne-Valois*, in *Standen en Landen*, 62, 1973, p. 54 en 56; - J. VAN ROMPAEY, *De Grote Raad van de hertogen van Boergondië en het Parlement van Mechelen* (Verhandelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, Klasse der Letteren, 73), Brussel, 1973, p. 421 nt. 272; - J. VERBESSELT, *Het ontstaan en de ontwikkeling van Asse*, Pittem, 1966, p. 223-226; - W. VERLEYEN, *Abt Goswin Herdinckx (†1493) van Affligem en zijn familie*, in *Vlaamse Stam*, 31, 1995, p. 57-71 (met dank aan Jaak Ockeley die me opmerkzaam maakte op dit artikel); - A. WAUTERS, *Histoire des Environs de Bruxelles* (Brussel, 1855-1857; gebruikte uitgave in 18 delen, Brussel, 1971-1975), III-A, p. 153; III-B, p. 294-295; IV, p. 59 en 234; - F. WEBER, *Notice historique sur la seigneurie de Puisieux-en-Multien*, in *Brie et Gâtinais*, 1911, p. 410; - J. WILS & A. SCHILLINGS, *Matricule de l'Université de Louvain. II. 1453-1482*, Brussel, 1946-1954, p. 451 nr. 128.

III. SCHRIJFWIJZE VAN DE NAAM¹⁰

De naam wordt in eigentijdse bronnen en literatuur op tal van wijzen vermeld: ‘Cotereau’¹¹, ‘Cottereau’¹², ‘Cottreau’, ‘Cotreau’¹³, ‘Coterau’¹⁴, ‘Cottriau’¹⁵, ‘Cortreau’¹⁶, ‘Coutreau’, ‘Coutreaul’¹⁷, ‘Couterau’, ‘Coutereau’, ‘Cottereu’, ‘Cottreaul’, ‘Costereaul’¹⁸, ‘Cotoreau’, ‘Cothereau’¹⁹, ‘Cotherean’²⁰, ‘Cotrean’²¹, ‘Cothereelis’²² enz. In de loop van de 16de eeuw²³ en in de latere literatuur worden dezelfde benamingen vaak voorafgegaan door het adellijke partikel ‘de’. De schrijfwijze ‘Cotereau’, al dan niet voorafgegaan door het partikel, blijkt de meest courante benaming te zijn geworden en wordt dan ook in deze bijdrage gebruikt.

10 Hoofdzakelijk sterk afwijkende schrijfwijzen krijgen een verwijzing.

11 Cf. in HO 1426/27 en HO 1433: “Maistre Jehan Cotereau”: ed. KRUSE & PARAVICINI, *Hofordnungen*, p. 70 nr. 289 en p. 123 nr. 327.

12 Cf. in HO 1438, 1445 en 1456: “Maistre Jehan Cottereau”: ed. KRUSE & PARAVICINI, *Hofordnungen*, p. 181 nr. 370, p. 250 nr. 315 en p. 351 nr. 196; in HO 1450: “maistre Jehan Cotereau, phisicien, xviii s.”: ed. PARAVICINI, *Soziale Schichtung*, p. 157 nr. 56.

13 Cf. in brief van Filips de Schone aan “Mess. Janne Cotreau”: ARA, Ch.Brab., op datum 15/9/1505.

14 Cf. in HO 1449: “Maistre Jehan Coterau”: ed. KRUSE & PARAVICINI, *Hofordnungen*, p. 300 nr. 456.

15 Cf. “Jean [I] Cottriau”: RAB(A), LB. 120, f° 122r° (1441).

16 Cf. “Cortreau Robin” op de personeelslijst van het hof a° 1447-1454: SOMMÉ, p. 499.

17 Cf. ARA, Rk. 1068, f° 160v° en 183r°, a° 1473: “messire Robert Coutreaul, chevalier” (met dank aan Dr. Frederik Buylaert, UGent, voor de overmaking van deze gegevens).

18 Cf. in de adelbrief van “Jean Costereaul” in 1430: D’ARBAUMONT, p. 161 nr. 49.

19 Cf. “Jean [I] Cothereau”: RAB(A), LB. 120, f° 154 (1449).

20 Cf. “Robbrechte Cotherean” in de aankoopakte van Herdersem in 1463: DE POTTER & BROECKAERT, 5de reeks, II, sub Herdersem, p. 16-19 in noot.

21 Cf. in rekeningen van de Algemeen Ontvangerij a° 1467-1468: PICAT, p. 134-135.

22 Cf. GENT, RA, Familiearchief Borluut, nr. 53: “hooghen moeghede here min here mer Robberecht Cothereelis, rudder” d.d. 22 januari 1500 n.s. (BUYLAERT, *Eeuwen van ambitie*, p. 312 nt. 55).

23 B.v. in de open brieven d.d. 17/2/1484 (n.s.): “Robert de Cottereau” en zijn zoon “Jean [II] de Cottereau” (RAB(A), LB. 125, f° 368).

Geven we nog mee dat de naam ook wel eens werd gespeld als ‘Coterel’²⁴, ‘Cothrel’, ‘Cottreel’, ‘Cottrel’ of ‘Cotrel’, wat evenwel aanleiding kan geven tot verwarring met de familie Cottrel, heren van Esplechin.²⁵

Gemakshalve werd voor de voornamen van de verschillende familieleden in dit artikel overwegend de Nederlandse vorm gebruikt, al was de Franse doorgaans meer gebruikelijk.

IV. FAMILIALE ACHTERGROND

Zoals we verder zullen zien, is er heel wat mythevorming rond de oorsprong van deze familie, die het niet gemakkelijk maakt om de juiste achtergrond te achterhalen.

Volgens verschillende auteurs was de familie oorspronkelijk afkomstig uit Frankrijk²⁶, en zelfs uit Bourgondië²⁷. Een Franse herkomst is er alleszins van moederszijde aanwijsbaar, getuige de verdelingsakte van 2 januari 1455: Robrechts moeder, Jeanne Bayart, stamde namelijk uit een Franse familie uit Île de France, terwijl ze tevens erfgename was van Bernard de Besançon, haar nonkel. Gezien de bezittingen die zij als erfdochter inbracht, was de familie Bayart zeker niet onbemiddeld en wordt ze zelfs als adellijk gekwalificeerd in de verdelingsakte²⁸; dat laatste moeten we evenwel relativeren, omdat het een vermelding in een zuiver privaatrechtelijk document betreft.

24 Cf. JEAN DE HAYNIN, *Mémoires*, p. 37 ; cf. in de testamenten van Jan van Bourgondië, bisschop van Kamerijk, van 1475 staat hij vermeld als “Robert Coterel” (THELLIEZ, p. 54 en 56).

25 Esplechin (prov. Henegouwen, arr. Doornik). In 1470 wordt een « Jean Cotterel, écuyer » (« Johannem Cotterel, scutiterum ») in verband met de heerlijke rechten te Esplechin genoemd in een arrest van het Parlement van Parijs (R.C. VAN CAENEGEM, *Les arrêts et jugés du Parlement de Paris sur appels flamands conservés dans les registres du Parlement (1320-1521)*, 2 delen, Brussel, 1966-1977, II, p. 534-536 nr. 533). Een genealogie van deze familie is o.m. terug te vinden in: MULLENDERS (ed.), *Manuscrits Le Fort*, V, p. 203-207.

26 Cf. L. DE HERCKENRODE, *Collection*, p. 403.

27 Cf. BOLCKMANS, p. 121.

28 ARA, Mss. Divers, 5525, f° 295r°-296r° : “Partage de Messire Jean de Cotereau fait pour ses trois enfans qu’il a eu de Dame Jeanne Bayart, fille unique et héritière universelle et pour le tout de feu noble homme Toussains Bayart et de feu noble homme Bernard de Besançon.”. Zij zou de dochter zijn van Toussaint Bayart en Jeanne/Marie de Besançon; Bernard de Besançon was haar nonkel (WARFUSÉE, Hs. B38, I. Généalogie, f° 9r°).

Voortgaande op dit document, waaruit blijkt dat de goederen van vaderszijde bij en in Parijs gelegen waren, kwamen de directe voorzaten van Jan [I] vermoedelijk uit Parijs.

Gezien de Cotereau's in de 16de eeuw hun wapen zijn gaan delen met het wapen van het geslacht Dammartin en het gelijknamige Franse stadje Dammartin(-en-Goële)²⁹ (zie verder sub Heraldiek), zou men kunnen veronderstellen dat de familie uit deze streek afkomstig was, maar ook dit blijft giswerk. In ieder geval werden de Cotereau's op grond van hun Franse bezittingen als Franse edelen beschouwd in de late 15de en bij het begin van de 16de eeuw.³⁰ Dit gold zeker voor Jan [II], die in Puisieux geboren zou zijn, in Frankrijk begoed was en er zelfs overleed.

De Luikse wapenherauten Jean-Gilles (†1718) en Jacques-Henri Le Fort (†1751)³¹ geven een indrukwekkende genealogie van de familie,³² die teruggaat tot een zekere “Thibaut de Cotereau, Sire de Cotereau, chevalier”, die geleefd zou hebben in 1183-84, in 1190 op kruistocht gegaan zou zijn naar het Heilig Land en in Parijs met een zekere Beatrice, “Dame de Noijon” gehuwd zou zijn. Omdat dit genealogisch gewrocht weinig gekend is en bovendien een mooie illustratie is van de mythische beeldvorming waartoe sommige adellijke families wel eens hun toevlucht namen³³ en wapenherauten zich wel

29 Dammartin(-en-Goële) ligt ten noordoosten van Parijs in het Île de France (thans departement Seine-et-Marne).

30 WARFUSÉE, Hs. B38, I. Généalogie, f° 20r°.

31 Zie over hen o.m. J.-H. DE LA CROIX, *Les Hérauts d'Armes de la Principauté de Liège*, [Dison, 1947], p. 19-34.

32 A. MULLENDERS (ed.), *Manuscrits Le Fort*, V, p. 188 sqq.

33 Dergelijke praktijken kwamen meer voor, zelfs al in de 15de eeuw, toen sommige nieuw geadelde families zich een mooie pedigree probeerden aan te meten. Zelfs de befaamde jurist Filips Wielant (1441-1520) probeerde zijn status van edelman te schragen met een genealogie waarin de familie Wielant werd teruggevoerd naar een verre voorouder met de rang van schildknaap (BUYLAERT, *Eeuwen van ambitie*, p. 148-149; het *Mémorial* werd geschreven tussen 1479 en 1483: H. DOUXCHAMPS, *La famille de la Kethulle* (Recueil de l'Office généalogique et héraldique de Belgique, 44-46), Brussel, 1997, III, p. 271-293). Enkele andere voorbeelden bij: J. BARTIER, *Légistes et gens de finances au XVe siècle. Les conseillers des ducs de Bourgogne Philippe le Bon et Charles le Téméraire* (Verhandelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Kunsten, Klasse der Letteren, 2de reeks in -8°, 50), Brussel, 1955-1957, I, p. 202-204; PARAVICINI, *Soziale Schichtung*, p. 147.

eens toe leenden³⁴, geven we hierna de essentie weer. De oudste zoon van bovengenoemde Thibaut, Hugues [I] de Cotereau, bijgenaamd “le Vaillant”, heer van Cotereau, zou in 1248 de Heilige Lodewijk van Frankrijk op kruistocht naar het Heilig Land vergezeld hebben, waar hij in 1250 werd gedood; hij huwde met Mahaut de Dammartin, “Dame de Tournelles”, dochter van Alberic graaf van Dammartin. Uit deze alliantie zou Thibaut [II] geboren zijn, op zijn beurt heer van Cotereau, die in 1269 de H. Lodewijk naar Tunis vergezeld zou hebben, maar gedood werd bij het beleg van de stad Pamplona in 1276. Zijn jongere broer en latere erfgenaam Hugues [II], ridder, heer van Tournelles en Puisieux-en-Mulcien, huwde in 1240 met Beatrix d’Allegrin. Zijn zoon, Jean [I], ridder, heer van Tournelles en Puisieux, huwde op 10 maart 1259 Agnes de Beauvais, dochter van de slotvoogd van Beauvais, en zal samen met zijn oudste zoon en latere erfgenaam Jean [II] in 1302 te Kortrijk door de Vlamingen gevangen genomen worden en slechts tegen een hoog losgeld vrijgelaten worden; daartoe diende hij in 1305 de heerlijkheid Tournelles te verpanden. Jean [II] sneuvelde uiteindelijk in de Slag bij Kassel(berg) in 1328. Uit zijn tweede huwelijk werden meerdere kinderen geboren, waaronder Jean [III], die een oog verloor in de Slag van Crécy in 1346 en vervolgens gedood werd in de Slag om Poitiers in 1356; hij wordt aangeduid als ridder, heer van Inteville, Puisieux en Tournelles; op 6 juli 1340 had hij Agnes de Croissy gehuwd, waaruit Jean [IV] werd geboren (†Dijon, 1404), die op zijn beurt heer van Puisieux en Tournelles werd en in 1366 huwde met Anne de L’Isle. Zijn oudste zoon, Jean [V], sneuvelde in de Slag bij Azincourt in 1415. Uit het tweede huwelijk van Jean [V] met Agnes de Picquigny, dochter van Jean de Picquigny Dammartin, heer van St-Ouin, en van Mahaut de Canaples, aangegaan in 1396, werd dan Jean [VI] geboren, die wij kennen als Jan [I], lijfarts van Filips de Goede. Bij Le Fort wordt Jean [VI] alias Jan [I] evenwel omschreven als “Jean de Cotereau dit de Dammartin, Chr., Seig^r de Puissieux, Tournelles, Raulmont, Herdersem, Petit-Lez, conseiller et ambassadeur de Charles VII Roÿ de France vers le Duc de Bourgogne », gehuwd met Jenne Bayart de Teraille, dochter van Toussaint Bayart de Teraille, « escuyer », en van

34 Berucht is de casus van de Brabantse wapenherauten Pierre-Albert en Jean de Launay, die als notoire vervalers uiteindelijk vervolgd en gestraft werden: L. GALESLOOT, *Pierre-Albert et Jean de Launay, héraults d’armes du duché de Brabant. Histoire de leurs procès (1643-1687)*, Brussel, 1866.

Marie de Besançon. Jan [I] is alleszins nooit heer van Herdersem en Petit-Leez geweest laat staan ambassadeur van de Franse koning Karel VII bij het Bourgondische hof. Vanaf de volgende generatie begint de genealogie van Le Fort beter aan te sluiten bij de historische realiteit. Vermoedelijk baseerde Le Fort zich grotendeels op de uitgewerkte genealogieën die Marie de Cotereau in het midden van de 17de eeuw liet samenstellen³⁵, want we vinden ze gelijklopend tot en met Jean [IV]. Vanaf Jean [V] wijken beide genealogieën behoorlijk af. In de genealogie van Marie de Cotereau huwde Jean [V], heer van Puisieux en Tournelles, omstreeks 1390 met Agnes, dochter van de graaf van Dammartin, waaruit dan in 1398 “Messire Jean de Cotereau-Dammartin, chevalier, seigneur de Puisieux, Tournelles, Raulmont etc.” (= Jean [VI]) werd geboren, die wij kennen als Jan [I].

Volgens een andere 17de-eeuwse genealogie stamde de familie af van de graven van Dammartin.³⁶ De naam zou ontleend zijn aan de heerlijkheid Cotereau gelegen in het land van Chartrain in Île de France, dat eertijds samen met het land van Goële deel uitmaakte van het graafschap Dammartin. De eerste Cotereau die vermeld wordt in deze genealogie, is Lancelin de Cotereau heer van Beauvais, die leefde in de 12de eeuw en graaf van Dammartin geworden zou zijn door te huwen met de erfdochter van Hugues graaf van Dammartin. Hij had twee zonen. Alberic de Cotereau, de oudste zoon, werd graaf van Dammartin en heer van Beauvais en huwde met Clemence van Bar; ze leefden samen in 1178. Hun zoon Regnaud, graaf van Dammartin, huwde eerst met Marie de Chastillon en vervolgens met Ida gravin van Boulogne. Hij koos de kant van de graaf van Vlaanderen tegen de Franse koning, maar werd bij de Slag van Bouvines in 1214 krijgsgevangen genomen en stierf in 1226; Ida van Boulogne stierf onderweg op pelgrimstocht naar Keulen. Marcadet de Cotereau, de jongste zoon van bovengenoemde Lancelin, huwde met de erfdochter van Guyard, heer van Puisieux, waarna dit goed in het bezit van zijn afstammelingen bleef tot in 1529, jaar waarin Jan [III] het verkocht aan “Antonine de Praet” (Antoine Duprat), kanselier van Frankrijk, nadat het geconfisqueerd

35 WARFUSÉE, Hs. B37 en B38.

36 BRUSSEL, Hs. 42, p. 17-47 onder de sprekende titel : « La genealogie de la illustre & noble maison De Cotereau issu de Dammartin ».

was.³⁷ Robert de Cotereau, zoon van voornoemde Marcadet, werd heer van Puisieux en huwde met de ervvrouw van Tournelles, welke heerlijkheid nog in 1509 in het bezit van hun afstammelingen was, want toen werd er leenverhef voor gedaan door Antoon van Grimbergen van Asse in opdracht van Margareta van Widooie, weduwe van Jan [II], ten behoeve van haar oudste zoon Michiel. Bovengenoemde Robert de Cotereau gezegd Dammartin leefde nog in 1235. Vervolgens verschiijnt zijn zoon Alberic de Cotereau, heer van Puisieux en Tournelles, op het toneel; hij huwde een dochter van de heer van Beaumont in Frankrijk, waarmee hij nog samenleefde in 1270. Hun zoon Robert, heer van Puisieux en Tournelles, huwde een dochter van de heer van Montmirail en hij stierf op hoge leeftijd rond 1356. Zijn zoon Jan de Cotereau, heer van Puisieux en Tournelles, huwde omstreeks 1390 met Agnes, een dochter van de graaf van Dammartin. Uit deze echtvereniging werd tenslotte in het jaar 1398 “Jan de Cotereau, ch[eva]ll[ie]r, S[eigneu]r de Puissieux et Tournelles” geboren, die wij kennen als Jan [I]. Vanaf hier begint de genealogie meer aan te sluiten bij de historische realiteit.

Dat het hier om fictieve verhalen gaat, blijkt al duidelijk uit de sterk uiteenlopende genealogieën en uit het feit dat Jan [I] zijn adeldom ontleende aan een adelbrief, die hij zeker niet nodig gehad zou hebben als hij effectief een dergelijke indrukwekkende stamboom had kunnen voorleggen. De meeste hedendaagse genealogen beginnen dan ook wijselijk bij Jan [I] of bij diens vader.³⁸

37 In feite werd de heerlijkheid Puisieux door Jan [III] bij procuratie verkocht in 1531 aan Antoine Duprat (WEBER, *Puisieux-en-Multien*, p. 410). Antoine [III] Duprat (1463-1535) was een zeer belangrijk personage : eerste voorzitter van het Parlement van Parijs (1507), opvoeder van de latere Franse koning Frans I en na diens troonsbestijging kanselier van Frankrijk (1515), welke functie hij sedert 1519 cumuleerde met die van kanselier van Bretagne; nadat hij weduwnaar was geworden, maakte hij carrière binnen de kerkelijke hiërarchie: bisschop van Valence (1522), aartsbisschop van Sens (1525), kardinaal (1527), bisschop van Albi (1529) en bisschop van Meaux (1534); hij wilde zich bij de dood van Clemens VII (1534) zelfs kandidaat stellen om paus te worden, maar kreeg niet de verhoopte steun van de Franse koning (biografische gegevens o.m. bij: WEBER, *o.c.*, p. 409-410; A. BUISSON, *Le chancelier Antoine Duprat*, Parijs, 1935; Marquis DU PRAT, *Vie d'Antoine Duprat*, Parijs, 1857; J.F. SOLIER, in *Catholic Encyclopedia*, V, 1913, p. 305-206 s.v. Duprat, Antoine; Th. DE MOREMBERT, in *Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques*, XIV, 1960, kol. 1144-1146, s.v. Duprat, Antoine).

38 Zo DE HERCKENRODE & DE VEGIANO, II, p. 528, die als ouders van Jan [I] vermelden “Jean de Coutereau, chevalier, épousa Agnès de Dammartin”.

Wapenschild van de familie Cotereau volgens BRUSSEL, Hs. 42 (f° 27)
(© FOD Buitenlandse Zaken)

Geven we hier trouwens nog aan dat er wel degelijke een Franse adellijke familie Cotereau bestond, afkomstig uit Tours, wiens adellijke *roots* eveneens beginnen in de 15de eeuw. Zo groeide Jean de Cotereau (†1530) uit tot een machtig man: heer van Maintenon, ridder, schatbewaarder en *surintendant* van financiën onder de Franse koningen Lodewijk XI, Karel VIII, Lodewijk XII en Frans I; hij was een jongere zoon van Jean Cotereau, “écuyer”, heer van La Lussardière, Vauperreux en Courcelles, die de Franse koning reeds diende als officier van zijn lijfwacht, en Catherine de Launay. Deze familie voerde als wapen: in zilver drie hagedissen van sinopel.³⁹

39 Zie o.m. M. le C.D.L.S. [= Jean-Baptiste dit Tristan chevalier de L’Hermitte de Soliers], *Inventaire de l’Histoire généalogique de la noblesse de Touraine et Pays circonvoisins (...)*, Parijs, 1669, p. 466-496 ; DE LA CHENAYE-DESBOIS & BADIÉ, *Dictionnaire de la Noblesse contenant les Généalogies, l’Histoire & la Chronologie des Familles nobles de la France (...)*, VI, Parijs, 1865³, p. 276-277.

V. HERALDIEK

Ook hier is er verwarring troef.

In de literatuur wordt het familiewapen doorgaans beschreven als “van azuur met een keper van zilver vergezeld van drie stappende hanen van goud, gebekt, gepoot, gebaard en gekamd van keel, de twee in het schildhoofd toegewend, de derde in de voet” of – volgens een ander vaktaal⁴⁰ – “in blauw een zilveren keper vergezeld van drie stappende gouden hanen, rood gebekt, gepoot, gebaard en gekamd, de twee in het schildhoofd toegewend, de derde in de voet”.⁴¹

Bij vele auteurs zijn de twee hanen in het schildhoofd evenwel NIET toegewend.⁴²

40 In tegenstelling tot het Frans, waar de heraldische vaktaal al eeuwen vaststaat, is er geen eenduidigheid in het Nederlands, waar al zeker drie verschillende wijzen van beschrijven gangbaar zijn, al dan niet gebruikmakend van de specifieke terminologie.

41 Cf. HENNE & WAUTERS, II, p. 527; cf. M. SERVAIS, *Heraldiek in Brabant: Geten*, in: *Brabant*, 1973, nr. 6, p. 57; cf. VERBESSELT, p. 223; cf. tekening van het glasraam van Jan [II] (cf. *infra*); cf. glasraam en grafzerk van Jan [III] in de kerk van Asse (WAUTERS, *Hist. Env.*, III-B, p. 347-348, Pl. 736-737; vgl. evenwel met de tekening van het eerste grafmonument van diens eerste echtgenote, waarbij de hanen in het schildhoofd NIET zijn toegewend: PARIJS, *Bibl. Nat., Hs., Fonds Français*, 5234, f° 81r°, afb. bij DE BRUYN & OCKELEY & SPANHOVE, p. 113-115; bij het tweede grafmonument, grotendeels hermaakt in de 17de eeuw, blijken ze wel toegewend te zijn: afb. KBB, Hs. G.1511, p. 215, afb. bij DE BRUYN & OCKELEY & SPANHOVE, p. 114-117; LINDEMANS, p. 169-171); cf. als wapenkwartier op de tekening van de grafsteen van Karel de Groote (afb. DE WIN, *Kanseliers van Brabant*, p. 141); cf. grafmonument van Everard (†1575) (KBB, Hs., G. 1579, f° 52); cf. wapenkabinet van Hendrik van Aarschot-Schoonhoven en Johanna Cotereau, dochter van Robrecht (KBB, Hs., G.1510, p. 322); cf. grafzerk van Maria Cotereau en Arnold van Berlo (cf. *infra*); cf. zegel van Willem, markies van Asse a° 1671 (afb. WAUTERS, *Hist. Env.*, III-B, p. 296 Pl. 624); cf. 18de-eeuwse grafzerk van Margareta Cotereau (afb. A. WOUEZ, *Spontin, Durnal et Dorinne. Essai historique*, Brussel, 1958, p. 121).

42 BUTKENS, III, p. 219 en 321, waarvan afb. bij WAUTERS, *Hist. Env.*, III-B, p. 294 Pl. 623; cf. ook MULLENDERS (ed.), *Manuscripts Le Fort*, V, p. 188; BRUSSEL, FOD Buitenlandse Zaken, Dienst Adel, Heraldisch Fonds, Hs. 86: “*Généalogies de Barons du Brabant*”, door wapenheraut Antoine-Ferdinand van Hamme, (ca. 1650), f° 158; cf. DE RYCKMAN DE BETZ & DE JONGHE D’ARDOYE, II, p. 446; cf. DE HERCKENRODE & DE VEGIANO, II, p. 532 + *Armorial*, fig. 640; cf. L. DE HERCKENRODE, *Collection*, p. 398: wapen aangebracht op de zoldering van de kerk te Voelen, en p. 401 nt. 1; cf. J.-B. RIETSTAP, *Armorial général*, (Gouda, 1884-1887?; anastatische herdruk: Londen, 1965), I, p. 477 sub ‘Coutereau (Brab.)’ + ill. V. & H.V. ROLLAND, *Illustrations to the Armorial*

Volgens de officiële geschiedschrijving van de familie⁴³ voerde Jan [I] het familiewapen met keper en toegewende hanen in het schildhoofd, beladen op de ereplaats met het wapenschildje van Dammartin, namelijk gedwarsbalkt van zilver en azuur van zes stukken met een schildzoom van keel. Vanaf Robrecht en zijn kinderen zou een gevierendeeld wapen gebruikt zijn, waarbij in het tweede en derde kwartier het wapen van Dammartin werd gevoerd. Bij Robrecht vinden we dit wapen terug op het wandtapijt dat zijn heldendaad bij Monthéry vereeuwigde, maar dat niet eigentijds zou zijn (zie verder), en bij Jan [II] is dit nog zichtbaar op enkele tekeningen van een verdwenen glasraam.⁴⁴ Ook bij verdere afstammelingen treffen we dit gevierendeelde wapen aan. Zo is op de grafzerk van Anna Cotereau, dochter van Leonard, en haar echtgenoot Joos van Oyenbrugge eveneens het gevierendeelde wapen Cotereau-Dammartin aangebracht.⁴⁵ Bij andere, nog bewaard gebleven grafstenen van directe afstammelingen van Robrecht zijn de wapenkwartieren doorgaans beschadigd of onleesbaar geworden. Bij de kinderen van Jan [II] is er alleszins meer duidelijkheid wat het wapen Cotereau betreft: zij maakten alleszins gebruik van het wapenschild met de toegewende hanen in het schildhoofd en dit wapenschild werd ook door de opvolgers van Jan [III] gevoerd.

De wapenherauten hebben in de 17de eeuw zelfs de oorspronkelijke symboliek van de haan als helmteken proberen te duiden. Verwijzend naar de Griekse oudheid, werd de haan “un oyseau propre au timbres” genoemd, “car il est ceresle, fier et hardy, qui ne combat que pour bonneur et non pour la proye, c’est la trompette du jour et le symbole de la vigilance recommandable à tout capitaine et cheff de guerre”.⁴⁶

général [of J.-B. RIETSTAP], Londen, 1967, II, Pl. CXLIV; vgl. ID., sub ‘Couterel (VI.)’: hanen wel toegewend maar van zilver i.p.v. goud; cf. op het wapenkabinet van de Pipenpoys te Merchtem (KBB, Hs., G.1512, p. 325).

43 Cf. de 17de-eeuwse genealogische handschriften: WARFUSÉE, Hs. B37 en B38; BRUSSEL Hs. 42.

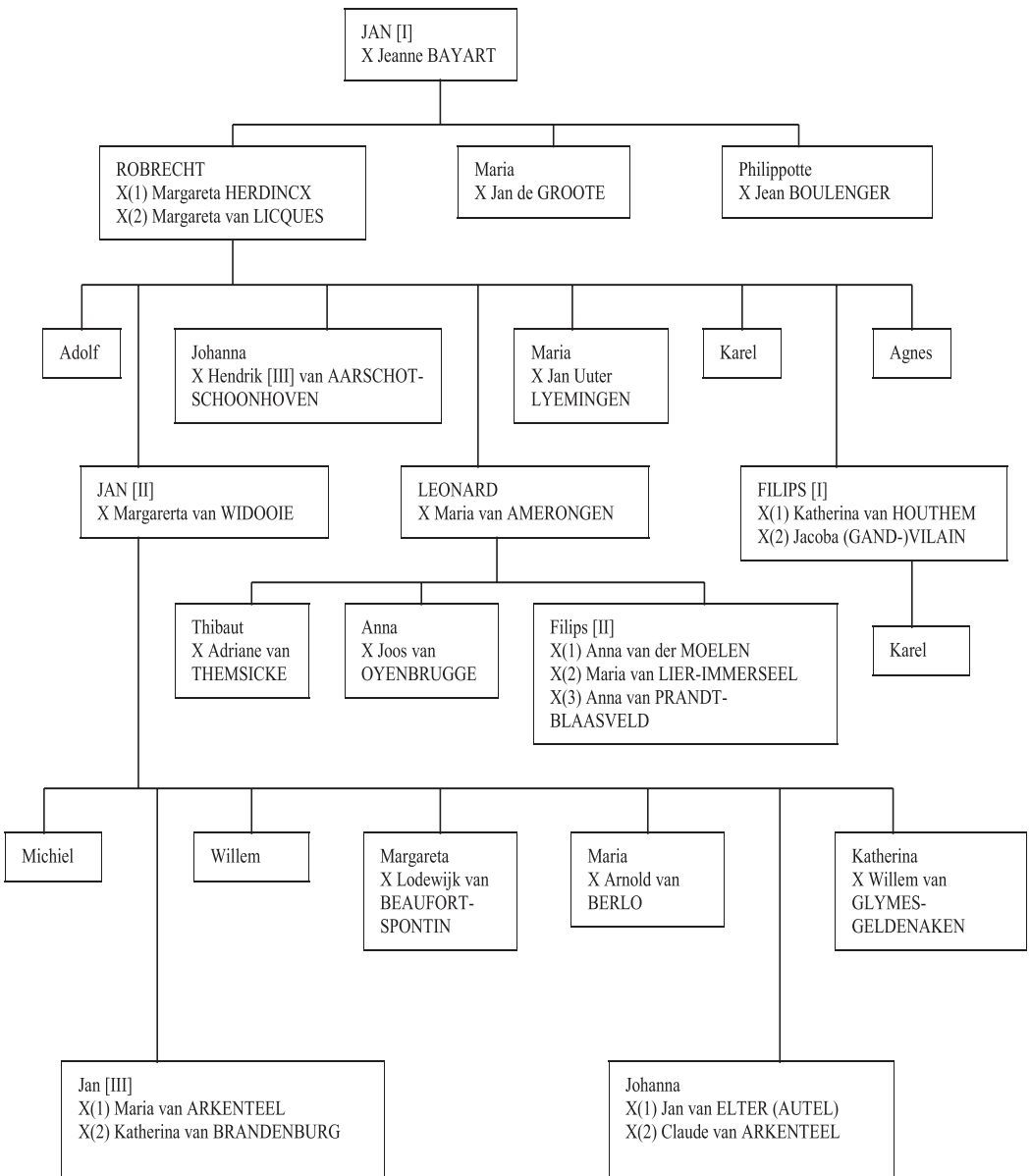
44 BOLCKMANS, p. 121, op grond van een tekening naar een verloren glasraam met voorstelling van Jan [II]: 1. en 4.: cf. het wapen in BUTKENS (zie noot 42, zonder toegewende hanen); 2. en 3.: gedwarsbalkt van zilver en azuur van zes stukken met een schildzoom van keel (= DAMMARTIN). Vgl. evenwel: SPANHOVE, *Verdwenen glasraam*: met toegewende hanen; BRUSSEL, Hs. 42, p. 17-47, inzonderheid p. 35-43: met toegewende hanen.

45 [P.GÉNARD], *Verzameling der graf- en gedenkschriften van de provincie Antwerpen. Arrondissement Mechelen. Mechelen, Parochiekerken*, V, Antwerpen, 1903, p. 251.

46 BRUSSEL, Hs. 42, p. 20; WARFUSÉE, Hs. B37, f° 8.

**VI. STAMBOOM VAN DE FAMILIE COTEREAU
(15de eeuw - begin 16de eeuw)’’**

(Nota: in dit schema werd om technische redenen geen rekening gehouden met de eventuele volgorde van de kinderen)

VII. AFZONDERLIJKE BIOGRAFIEËN

1. JAN [I] (*Jean, Jehan, Janne*)

A- Levensdata

- Getuige de bewaarde hofordonnanties was hij alleszins in functie als lijfarts van Filips de Goede van 1426-27 tot 1450 alsook in 1456 als lijfarts van Karel de Stoute; bovendien was hij nog beschikbaar voor de hertogelijke familie in 1467 (zie verder). Derhalve dient zijn geboortjaar vóór 1400 gesitueerd te worden. In een weliswaar niet al te betrouwbare genealogie van de familie wordt 1398 als zijn geboortjaar genoemd.⁴⁷

- Op het ogenblik van de verdelingsakte van 2 januari 1455 was hij nog in leven⁴⁸ en uit een toegekende vergoeding blijkt dat hij zich na het overlijden van Filips de Goede (†15 juni 1467) nog naar het hof in Brugge heeft begeven, vermoedelijk op uitdrukkelijk verzoek van Karel de Stoute.⁴⁹

B- Familie

- Volgens enkele niet al te betrouwbare genealogieën zou hij de zoon zijn van Jan en Agnes de Dammartin.⁵⁰

- Hij was alleszins gehuwd met “damoiselle” Jeanne BAYART († vóór 1455), die blijkbaar niet onbemiddeld was en van goede

47 WARFUSÉE, Hs. B37, f° 19; Hs. B38, I. Généalogie, f° 9.

48 ARA, Mss. Divers, 5525, f° 295r°-296r°.

49 Namelijk van 15 juni tot 16 juli 1467, waarvoor hij 32 schilden per dag kreeg vergoed (PICAT, p. 134).

50 WARFUSÉE, Hs. B37, f° 17-19; Hs. B38, I. Généalogie, f° 8-9, II. Preuves, f° 30-31 (aldus een akte d.d. oktober 1506 verleden voor de Brusselse schepenen); cf. DE HERCKENRODE & DE VEGIANO, II, p. 528.

huize.⁵¹ Uit de verdelingsakte van 1455 blijkt daarenboven dat zij de heerlijkheden Puisieux en Tournelles in het huwelijk had ingebracht, welke heerlijkheden bij de verdeling aan hun zoon Robrecht werden toebedeeld en waarvoor deze leenverhef deed in 1457 (zie verder).

- Drie wettige kinderen:⁵²

a) ROBRECHT (die volgt sub 2), enige zoon, al was hij hoogstwaarschijnlijk niet het oudste kind, eerder zelfs het jongste.

b) Maria.⁵³ Zij staat als eerste vermeld in de verdelingsakte uit 1455: zij kreeg de goederen die haar moeder van Bernard de Besançon had geërfd in het Land van Brie (bij Provins en Sens).⁵⁴ Zij huwde in 1440 met Jan de GROOTE, zegelaar van Brabant.⁵⁵ Zij stierf op 24 januari 1506 (n.s.) en werd begraven bij haar zoon Karel de Grootte, de latere kanselier van Brabant, in de Kartuizerkerk van Scheut bij Brussel.⁵⁶

c) Philippe (of Philippotte), die als tweede staat vermeld in de verdelingsakte uit 1455: bij de verdeling van de goederen kreeg zij de

51 Cf. ARA, Mss. Divers, 5525, f° 295r°-296r°. Zij wordt in de akte zelf steeds met het predicaat “damoiselle” betiteld als dochter van “noble homme” Toussaints Bayart en enige erfgename van “noble homme” Bernard de Besançon. Een afschrift is ook te vinden in WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 5v°-6r° (zij het dat men zich daarbij enige vrijheden heeft veroorloofd, zoals de toevoeging van de riddertitel aan de naam van Jean de Cotereau).

52 Cf. ARA, Mss. Divers, 5525, f° 295r°-296r°; cf. DE HERCKENRODE & DE VEGIANO, II, p. 529.

53 Cf. RAB(A), LB. 120, f° 122r°-123r° en 154r°; cf. ARA, Rk. 17146, f° 135.

54 ARA, Mss. Divers, 5525, f° 295r°-296r°.

55 DE WIN, *Kanseliers van Brabant*, p. 111; vermeld samen d.d. 15/11/1441 en 26/2/1449 (n.s.): ARA, Rk. 17146, f° 135; RAB(A), LB. 120, f° 122r°-123r° en 154.

56 A. DULLAERT, *Historia Carthusiae Bruxellensis of Liber Foundationis*, KBB, Hs. 5764, f° 77r°; DE WIN, *Kanseliers van Brabant*, p. 111 en 141-142 met tekening van de grafzerk; vgl. DE RYCKMAN DE BETZ & DE JONGHE D'ARDOYE, I, 85 met grafchrift: †28/1/1506 (n.s.). Zie ook: BUTKENS, II, 363; zie voor haar kwartieren: KBB, Hs., II.1026, f° 6r°.

goederen van vaderszijde bij en in Parijs toebedeeld.⁵⁷ Volgens enkele auteurs huwde zij met Jean BOULENGER.⁵⁸

57 ARA, Mss. Divers, 5525, f° 295r°-296r°.

58 Volgens DE HERCKENRODE & DE VEGIANO, II, 529: “Jean de Boulenger, seigneur d’Augny, chevalier”. Augny is een plaatsje in Lotharingen onder Metz. We vonden nergens een bevestiging van deze alliantie in eigentijdse bronnen. Bij LE FORT gaat het om Jean Le Boulenger, “conseiller du Roy de France, Premier Président en la Cour du Parlement » (MULLENDER (ed.), *Manuscrits Le Fort*, V, p. 192). Een Jean Le Boulanger (†Parijs, 24 februari 1482) was inderdaad raadsheer en vervolgens voorzitter van het Parlement van Parijs. Hij was bovendien eerste voorzitter van het Parlement onder koning Lodewijk XI van 25 juni 1472 tot aan zijn dood (E. MAUGIS, *Histoire du Parlement de Paris de l’avènement des rois Valois à la mort d’Henri IV*, Parijs, 1913, III, p. 80-81 en 97; P.-R. GAUSSIN, *Les conseillers de Charles VII (1418-1461). Essai de politologie historique*, in *Francia*, 10, 1982, p. 108). In 1449 was hij ook al raadsheer in het Parlement van Parijs, wanneer hij zich in het kader van een rechtszaak naar Brugge begaf (S. DAUCHY, *De processen in beroep uit Vlaanderen bij het Parlement van Parijs (1320-1521). Een rechtshistorisch onderzoek naar de wording van staat en soevereiniteit in de Bourgondisch-Habsburgse periode* (Verhandelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, Klasse der Letteren, jg. 57, nr. 154), Brussel, 1995, p. 218). Daarnaast vinden we hem terug als raadsheer in arresten van het Parlement m.b.t. Vlaanderen tussen 1445 en 1470 (R.C. VAN CAENEGEM, *Les arrêts et jugés du Parlement de Paris sur appels flamands conservés dans les registres du Parlement (1320-1521)*, 2 delen, Brussel, 1966-1977, I, p. 490 tot II, p. 542, *passim*). Volgens MAUGIS was Jean Le Boulenger heer van Hacqueville in de Gâtinois en heer van Montigny in de regio Brie en was hij gehuwd met Marie Chevalier, vrouwe van Grigny, die als zijn weduwe wordt vermeld op 2 augustus 1485 (*o.c.*, III, p. 80-81). Volgens WARFUSÉE, Hs. B38, I. Généalogie, f° 28r°, zou Philipp(ott)e gehuwd zijn met “Messire Jean seigneur d’Auregnies, de Jacquévilles en Gastinois, de Montigny”, wat eveneens naar de Franse hoge magistraat zou verwijzen, al sluit het afgebeelde wapen dan weer nauw aan bij dat van de familie “Boulanger – Flandre” (zie J.-B. RIETSTAP, *Armorial général*, (Gouda, 1884-1887²; anastatische herdruk: Londen, 1965), I, p. 266 + ill. V. & H.V. ROLLAND, *Illustrations to the Armorial général [of J.-B. RIETSTAP]*, Londen, 1967, I, Pl. CCLXXXIV). Een bewijs van een alliantie tussen genoemde Jean (Le) Boulenger met Philippotte Cotereau kun je dit moeilijk noemen. In Henegouwen wist een familie Bouleng(hi)er, die oorspronkelijk uit Kamerijk afkomstig zou zijn, door de verwerving van verschillende heerlijkheden op het einde van de 15de eeuw een adellijke status te bereiken. A. SCUFFLAIRE (*Les fiefs directs des comtes de Hainaut de 1349 à 1504. Essai d’inventaire statistique et géographiques*, Brussel, 1984, IV, p. 35-43) vermeldt een Jacques Boulenghier, zoon van Christophe, als heer van Strépy en Boussoit in 1474-75 en 1502-03 en als koper van belangrijke heerlijke bezittingen in Bois d’Haine. Ze maakt (*o.c.*, IV, p. 203) ook melding van een Nicolas Boulengier als heer van Audemez in 1474 en enkele leden van de familie “le Boulenghier” uit Mons/Bergen, met name Baudouin en zijn zonen Massin, Mahuet en Colin. Via een huwelijksalliantie met de vooraanstaande Brugse

C- Titels

- “Meester” (“maistre”), raadsheer en lijfarts (“physicien”) van Filips de Goede alsook van Karel de Stoute (zie *infra*); vermoedelijk studeerde hij geneeskunde in Parijs⁵⁹.
- Hij werd in de adelstand verheven bij adelbrief in 1434⁶⁰ en voerde daarna ook wel eens het predicaat “Messire”⁶¹ al prevaleerde doorgaans zijn meestertitel. Mogelijk hield deze verheffing in de adelstand verband met de geboorte van een levensvatbare erfgenaam van de hertog; na twee mislukte pogingen beviel hertogin Isabella van Portugal op 10 november 1433 immers van een gezonde zoon, Karel.⁶² Als lijfarts stond hij immers

familie de Baenst wist de familie Bouleng(hi)er trouwens een prominente plaats in de stadspolitiek van 16de-eeuws Brugge te verwerven: Margareta, een dochter van Nicolas Boulenghier, heer van Mauvilles, huwde in 1486 met Lodewijk II de Baenst, die in 1479 door Maximiliaan bij de Slag van Guinegate geridderd werd, en bovengenoemde Jacques Boulenghier, heer van Strépy en Boussoit, liet zich in 1488 inschrijven in het Brugse makelaarsambacht, werd actief in het Brugse stadsbestuur en pachtte de Brugse wijnaccijnzen (BUYLAERT, *Eeuwen van ambitie*, p. 337; ID., *Sociale mobiliteit bij stedelijke elites in laatmiddeleeuws Vlaanderen. Een gevalstudie over de familie De Baenst*, in *Jaarboek voor Middeleeuwse Geschiedenis*, 8, 2005, p. 221). Jacques Boulengier (of Boullenghier), heer van Boussoit en Strépy, “écuyer” van Karel de Stoute, overleed te Brugge op 9 april 1510 en werd begraven in de Sint-Annakerk samen met zijn echtgenote, Josine Losschaert (†1513); hun zoon Adriaan (†1529) lag ook aldaar begraven samen met zijn echtgenote, Josine Moscroen/Mouqueron (†1508) (V. VERMEERSCH, *Grafmonumenten te Brugge voor 1578*, III, Brugge, 1976, resp. p. 459-460 nr. 432 en p. 447 nr. 421; L.A.J. PETIT, *Notice sur le village de Boussoit-sur-Haine*, in *Annales du Cercle archéologique de Mons*, 8, 1868-69, p. 23-24). Een alliantie Cotereau-Bouleng(hi)er werd hier evenmin gevonden; het wapen van de familie Bouleng(hi)er wijkt trouwens nog meer af van hetgeen de officiële familiechroniek naar voor schuift (zie PETIT, *o.c.*, p. 44-45).

- 59 Als we mogen voortgaan op PHILIPPE DE COMMYNES, I, p. 30-31: “medecin de Paris appellé maistre Jehan Cadet”.
- 60 D’ARBAUMONT, p. 161 nr. 49 “moyennant une finance de 100 francs”; zie ook: PARAVICINI, *Soziale Schichtung*, p. 149 nt. 102.
- 61 Cf. in 1455: ARA, Mss. Divers, 5525, f° 295r^o-296r^o.
- 62 Een eerste zontje, Antoine, werd te Brussel geboren op 30 december 1430, maar overleed al op 5 februari 1432; een tweede zontje, Josse, werd op 24 april 1432 geboren, maar overleed enkele maanden later op 21 augustus 1432 (SOMMÉ, p. 50-51). Zij geeft weliswaar 11 november 1433 op als geboortedatum van Karel, maar in de literatuur is doorgaans 10 november 1433 terug te vinden (o.m. E.I. STRUBBE & L VOET, *De chronologie van de middeleeuwen en de moderne tijden in de Nederlanden*, Antwerpen-Amsterdam, 1960, p. 397).

mede in voor de gezondheid van de hertogelijke familie. Toch was hij niet de enige lijfarts en viel aan zijn collega's niet altijd dezelfde eer te beurt.⁶³ Zoals boven reeds aangegeven, kwam zijn echtgenote uit een niet onbemiddelde Franse familie met een adellijke inslag en persoonlijk wist hij zich een adellijke levenswijze aan te meten. Naast een beloning voor bewezen diensten lijkt de adelbrief dan ook een bevestiging van de verworven familiale status in te houden.⁶⁴

- In bovengenoemde 17de-eeuwse genealogische handschriften met sterk hagiografische inslag wordt hij steevast als "chevalier" aangeduid, maar deze werken blijken niet betrouwbaar. Als bewijs worden de bewoordingen in een charter uit 1451 aangevoerd alsook het randschrift van zijn zegel dat eraan bevestigd was,⁶⁵ maar het gaat hier duidelijk om een vervalsing (waarover verder meer). In ieder geval vonden we geen enkel bewijs dat hij ooit geridderd was in de eigentijdse primaire bronnen terug, waar hij enkel met zijn meestertitel wordt aangeduid,⁶⁶ daar waar zijn zoon Robrecht wel steevast als ridder wordt vermeld nadat hij in 1465 geridderd was.

- Doorgaans wordt hij in de literatuur aangeduid als heer van Puisieux en Tournelles, maar niet in de primaire bronnen; deze goederen kwamen slechts via zijn echtgenote in de familie terecht en gingen na haar overlijden over op hun zoon Robrecht (zie *infra*).

63 Al geeft PARAVICINI toch nog enkele andere voorbeelden van geadelde artsen, met name Pierre "le Physicien" in 1372 en Humbert Quanteau in 1459 (*Soziale Schichtung*, p. 149 nt. 102).

64 Vaak namen de adelbrieven in deze periode de vorm aan van 'erkenningen' of 'bevestigingen' van adeldom: cf. J. BARTIER, *Légistes, o.c.*, I, p. 202. Dit merken we b.v. ook bij Gilles [I] van Busleyden, die in 1472 vanwege Karel de Stoute weliswaar een adelbrief ontving wegens zijn verdiensten maar in de brief wordt ook uitdrukkelijk verwezen naar de status van zijn familie als "bonnes et notables gens d'ancienne bourgeoisie" (ARA, Rk. 157, f° 13v°; ed. Fr.-X. WÜRTH-PAQUET, *Table chronologique des chartes et diplômes relatifs à l'histoire de l'ancien pays de Luxembourg*, in *Publications de la Section historique de l'Institut royal grand-ducal de Luxembourg*, 34, 1880, p. 72-74 nr. 300).

65 WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 1v°-4r°.

66 Zo nog in HO 1456 (KRUSE & W. PARAVICINI, *Hofordnungen*, p. 351 nr. 196), alsook in de centrale rekeningen in 1467 (PICAT, p. 134 nr. 75).

Het valse zegel van Jan [I] Cotereau zoals afgebeeld in
WARFUSÉE, Hs. B38 (II. Preuves, f° 3v°)
(© Archives Château de Warfusée)

D- Functies en activiteiten

- Hij was één van de twee lijfartsen (“physicien”) van hertog Filips de Goede en wordt alleszins als zodanig vermeld in de hofordonnanties tussen 1426/27 en 1450⁶⁷. In een hofordonnantie uit 1456 wordt hij als enige “physicien” van Karel als graaf van Charolais vermeld.⁶⁸

67 In HO 1426/27 staat hij vermeld als “Maistre Jehan Cotereau”: ed. PARAVICINI, *Hofordnungen (II)*, p. 280 nr. 289; in HO 1433 als “maistre Jean Cotereau”: ed. PARAVICINI, *Hofordnungen (IV)*, p. 209 nr. 327; in HO 12/1/1438 n.s. als “maistre” en “physicien”, alsook in HO. 9/4/1449 n.s.: GENT, R.A., Raad van Vlaanderen, 34323; in HO 1445 staat hij vermeld als één van de twee lijfartsen: RIJSEL, A.D.N., Série B, 3374; en in HO 1450 staat hij vermeld als “maistre Jehan Cotereau, phisicien, xviii s.”: ed. PARAVICINI, *Soziale Schichtung*, p. 157 nr. 56. Zie ook KRUSE, *Hof, Amt und Gagen, passim*; KRUSE & PARAVICINI, *Hofordnungen, passim*. Als zodanig wordt hij ook vermeld in andere bronnen in 1441 en 1449 n.s.: RAB(A), LB. 120, f° 70r°-71r°, 122r°-123r° en 154; ARA, Rk. 17146, f° 135; PHILIPPE DE COMMYNES, I, p. 30-31 (terugslaand op 16 juli 1465).

68 KRUSE & W. PARAVICINI, *Hofordnungen*, p. 351 nr. 196.

Hoogstwaarschijnlijk bleef hij ook nadien nog beschikbaar voor de hertogelijke familie, want na de dood van Filips de Goede in 1467 reisde hij nog naar het hof op uitdrukkelijk verzoek van Karel de Stoute⁶⁹.

- In zijn adelbrief uit 1434 wordt hij naast geneesheer ook “conseiller” van de hertog genoemd.⁷⁰ In een rekening uit 1467 wordt hij nog als “conseiller” van Karel de Stoute betiteld.⁷¹

- In een Latijns charter uit 1451, zoals getranscribeerd in een 17de-eeuws handschrift met een gefingeerde genealogie van de familie,⁷² wordt hij omschreven als “Johannes de Cottereau, dictus de Dammartin, Miles, Dominus de Puisieux et Tournelles, Legatus Caroli septimi Francorum Regis circa praelibatum Ducem [iets erboven genoemd “Nostri Ser[enissi]mi et Potentissimi Principis, Philippi Boni, ducis Burgundiae, Lotharingiae, Brabantiae, et Limburgi, comes Flandriae, Artesiae, et Burgundiae Palatinae et Namurci, Marchio Sacri Romani Imperii”] et Robertus eius Filius”. Het charter betreft een zoen tussen leden van het geslacht Grimbergen gezegd van Hooghevorst en aanverwanten uit de families van Schoonvorst en Ittre aangaande de erfenis van Theoderik van Grimbergen gezegd van Hooghevorst, waarbij de omstreden Utrechtse bisschop Rudolf van Diepholt (†1455) optrad als scheidsrechter. Het stuk zou opgesteld zijn in het bisschoppelijk paleis in Utrecht op 4 januari 1451, en is voorzien van tal van uithangende zegels van de vele getuigen, waaronder dus ook het zegel van Jan Cotereau. Volgens de bewoordingen in de tekst zou hij ridder zijn en gezant of ambassadeur van de Franse koning Karel VII bij de Bourgondische hertog, die hier als “Philippi Boni” wordt aangeduid. Nog merkwaardiger is dat bijna alle afgebeelde zegels licht tot zwaar beschadigd zijn, terwijl het zegel van Jan in perfecte staat en duidelijk leesbaar is. Het zegel vertoont het familiewapen met keper en drie hanen, waarvan de bovenste twee toegewend, beladen op de ereplaats met het wapenschildje van Dammartin; het schild is getopt met een gekroonde helm met een haan tussen een baniervlucht en gehouden door twee aanzierende leeuwen. Bij

69 PICAT, p. 134.

70 D'ARBAUMONT, p. 161 nr. 49.

71 PICAT, p. 134.

72 WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 1v^o-4r^o.

wijze van spreuk is op een lint onder het schild navolgende tekst aangebracht: “Comte ie ne daigne, Roy ie ne puis, Cotereau de Dammartin ie suis”.⁷³ Ook het randschrift is duidelijk leesbaar: “S. NOB. VIRI. IOHANNIS. DE. COTEREAU. DICTUS. DE. DAMARTIN. MILES. D. DE. PUISIEUX”. Het lijkt er sterk op dat men uitgegaan is van een bestaande oorkonde, die vervolgens bij het transcriberen werd « aangepast » en « opgesmukt » om als bewijs te dienen voor de afstamming van de familie Cotereau uit het Franse grafelijke geslacht Dammartin. Hetzelfde gebeurde trouwens ook al elders.⁷⁴ Voor de genealogen van de familie vormen de bewoordingen in dit charter, de teksten op het zegel en de wapenschilden op het wandtapijt dat Robert Cotereau zou hebben laten vervaardigen om zijn heldendaad te vereeuwigen (maar dat ook niet eigentijds blijkt te zijn, zoals we verder zullen zien) immers het ultieme bewijs van de hoogadellijke afkomst van de familie. Dat het charter evenwel vervalst is, staat buiten kijf: nergens in de eigentijdse bronnen wordt Jan [I] Cotereau als ridder aangeduid of zelfs maar als heer van Puisieux; het gebruik van het ‘adellijke’ partikel ‘de’ en de expliciete verwijzing naar Dammartin in de naam vinden we daarenboven slechts terug bij sommige familieleden in de loop van de 16de eeuw. Volgens de tekst was hij ambassadeur van de Franse koning bij Filips “de Goede” (“Philippi Boni”), een epitheton dat slechts aan de hertog na zijn dood werd toegekend. En bovendien heette die Franse koning Karel VII, de man die als *dauphin* de moord op Filips’ vader had beraamd en derhalve zijn grootste aartsvijand was. Dat Jan Cotereau zijn functie van lijfarts van de hertog met een dergelijke opdracht zou kunnen verzoenen, lijkt dan ook uiterst onwaarschijnlijk. Ook de globale context is bizar: Jan Cotereau en zijn zoon worden hier opgevoerd als getuigen in een Stichtse zoenovereenkomst tussen families waarmee ze geen enkele band hebben...

73 Vergelijk met de bekende wapenspreuk van de heer van Coucy: “Je ne suis Roy, ne Duc, Prince, ne Comte aussi, je suis le Sire de Coucy” (A. CHASSANT & H. TAUSIN, *Dictionnaire des devises historiques et héraldiques*, II, Parijs, 1878, p. 499 met tal van varianten. Vgl. B. TUCHMAN, *De waanzinnige 14de eeuw*, Amsterdam-Brussel, 1982, p. 24).

74 Zoals in de verdelingsakte van 1455, waar ook de titel van “chevalier” werd ingevoegd bij de transcriptie, terwijl die in het document zelf niet staat (vgl. ARA, Mss. Divers, 5525, f° 295r^o-296r^o en WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 6v^o).

E- Goederen en inkomsten

- Emolumenten als hertogelijk lijfarts⁷⁵; daarnaast kreeg hij 3 paarden en 2 bedienden ter beschikking.
- Verschillende goederen die hij van zijn nonkels geërfd heeft te St.-Benoît te Parijs en in de buurt van Inteville en Noisy-le-Grand (aan de Marne) alsook goederen en renten nabij Seine en Treil, die hij van zijn ouders geërfd heeft; zij zullen bij de verdeling van de goederen in 1455 aan zijn dochter Philippe toebedeeld worden.⁷⁶
- Zoals reeds aangegeven, kwamen via zijn echtgenote tal van heerlijkheden en bezittingen in het Île de France in de familie terecht, zoals de Franse heerlijkheden Puisieux⁷⁷ en Tournelles, goederen in de streek van Multien en Valois, te Fosse-Martin bij Puisieux en te Tessery alsook het bos van Thenailles.⁷⁸
- Hij kreeg het heerlijk 'Goed vander Woestinen' te Berchem (bij Antwerpen) ten geschenke van de hertog op 14 mei 1440, herbevestigd op 8 mei 1446, maar schonk de naakte eigendom al vrij snel aan zijn dochter Maria, die er leenverhef voor deed op 15 november 1441, maar uiteindelijk samen met haar echtgenoot, Jan de Groote, met het goed beleend werd bij open brieven d.d. 26 februari 1449 (n.s.).⁷⁹

F- Iconografie

- Het mooie, maar valse wapenzegel uit 1451, dat weliswaar in enkele handschriften afgebeeld staat⁸⁰, maar historisch geen enkele waarde heeft.

75 Volgens HO 1445 werd zijn dagvergoeding vastgesteld op 30 fr., alhoewel hij gewoonlijk 33 fr 12 s. kreeg, zo staat erbij (KRUSE & PARAVICINI, *Hofordnungen*, p. 250 nr.315); in de HO 1450 krijgt hij een dagvergoeding van 18 s. toegewezen (PARAVICINI, *Soziale Schichtung*, p. 157 nr. 56) evenals in de HO 1456 (KRUSE & PARAVICINI, *Hofordnungen*, p. 351 nr.195-196). In 1467 werd hem een dagvergoeding van 32 s. toegekend voor de periode 15 juni tot 15 juli (PICAT, p. 134 nr. 75).

76 Cf. ARA, Mss. Divers, 5525, f° 295r°-296r°.

77 Puisieux(-en-Multien) is thans gelegen in het departement Seine-et-Marne (arr. Meaux, kant. Lizy-sur-Ourcq).

78 Cf. ARA, Mss. Divers, 5525, f° 295r°-296r°.

79 Zie RAB(A), LB. 120, f° 70r°-71r°, 122r°-123r° en 154, alsook ARA, Rk. 17146, f° 135. De herbevestigingen waren niet overbodig, want op 10 mei 1448 had de hertog het goed nog aan Jan vanden Eede geschonken (RAB(A), LB. 120, f° 114).

80 WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 1v°-4r° ; Hs. B38, II. Table abrégée de la généalogie, achteraan ; Hs. B37, f° 19r°. Voor de beschrijving: zie *supra*.

Wapenschild van Robrecht Cotereau volgens BUTKENS (III, p. 219)

2. ROBRECHT (*Robert, Robin*)

A- Levensdata

- Hij zou geboren zijn te Brussel⁸¹ in 1432⁸² en zelfs op 4 maart 1432⁸³.
- Op het ogenblik van de verdeling van de goederen van moederszijde

81 Cf. ook NICOLAES DESPAERS, *Chronycke*, III, p. 566-568: “gheboren te Bruessele”; vgl. WAUTERS, *Hist. Emv.*, III-B, p. 294-295, die hem als Brusselaar omschrijft.

82 WARFUSÉE, Hs. B37, f° 21; cf. SPANHOVE, *Feiten en anekdoten*, p. 48.

83 Volgens WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 6.

in januari 1455 was hij alleszins meerderjarig.⁸⁴

- Hij maakte samen met zijn eerste echtgenote een testament d.d. 30 april 1487⁸⁵ en in 1498 nog een tweede⁸⁶.

- Hij overleed eind 1499 of begin 1500. Hij was alleszins nog in leven in oktober 1498⁸⁷ en is alleszins gestorven vóór 22 september 1500⁸⁸ en zelfs vóór 20 maart 1500 (n.s.), datum waarop een nieuwe Stadhouders van de Lenen van Brabant werd aangesteld⁸⁹. Hij wordt nog genoemd in een aan hem geadresseerde brief d.d. 22 januari 1500 (n.s.)⁹⁰, maar dit bewijst niet dat hij op dat ogenblik nog effectief in leven was.⁹¹ Volgens sommige auteurs werd hij samen met zijn eerste echtgenote begraven in de Kartuizerkerk van Scheut bij Brussel⁹², maar dit blijkt nergens uit.⁹³ Gezien zijn testamentaire beschikking om alle voorwerpen uit de kapel van zijn woonst in Brussel voor de kerk van zijn heerlijkheid Puisieux te bestemmen, zou het me niet verwonderen als hij aldaar begraven werd.

84 ARA, Mss. Divers, 5525, f° 295r°-296r°.

85 WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 14r°.

86 WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 15v° : het heeft vooral betrekking op de schenking van alle meubelen, voorwerpen en gewaden die zich in de kapel van zijn woonst in Brussel bevonden aan de kerk van zijn heerlijkheid Puisieux.

87 Gezien een geattesteerde transactie in Frankrijk: WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 15v°. Hij leefde alleszins nog in 1493 (ontslag als raadshier in de Raad van Brabant: cf. *infra*), alsook op 25/6/1495 en 30/8/1496 (huwelijkscontract met tweede echtgenote: ARA, Mss. Divers, 5525, f° 506-511), op 31/12/1495 (RAB(A), LB. 16, f° 90r°-91r°) en 7/7/1497 (ARA, Rk. 17150, f° 352v°-353v°).

88 Namelijk blijkt uit het leenverhef van Relegem na zijn dood: RAB(A), LB. 18, f° 63r°; cf. WAUTERS, *Hist. Env.*, IV, p. 59.

89 GALESLOOT, I, p. lix-lx, met name de vliesridder Hendrik [III] van Witthem, heer van Beersel (over hem o.m. P. DE WIN, in *Nationaal Biografisch Woordenboek*, XIV, 1992, kol. 774-780 s.v. Witt(h)hem, Hendrik [III] van).

90 GENT, RA, Familiearchief Borluut, nr. 53 (BUYLAERT, *Eeuwen van ambitie*, p. 312 nt. 55).

91 Vele auteurs vermelden 1490 als zijn overlijdensjaar (o.m. BOLCKMANS, p. 121-122; SPANHOVE, *Feiten en anekdoten*, p. 48; RIDDERIKHOFF & ILLMER & DE RIDDER-SYMOENS I-2, nr. 211; WAUTERS, *Hist. Env.*, III-B, p. 295; zelfs in WARFUSÉE, Hs. B38, I. Généalogie, f° 15v°, tegen alle bewijzen in deel II in!

92 WAUTERS, *Hist. Env.*, III-B, p. 295; DE RYCKMAN DE BETZ & DE JONGHE D'ARDOYE, II, p. 447; cf. WARFUSÉE, Hs. B38, I. Généalogie, f° 15v°.

93 Het overgeleverde grafschrift (zie *infra* noot 96) blijkt immers enkel op zijn eerste echtgenote betrekking te hebben.

B- Familie

- Hij was de wettige en enige zoon van JAN [I] en Jeanne BAYART.⁹⁴

- Echtgenoten:

(1) Vooreerst huwde hij in 1458⁹⁵ met Margareta HERDINCX († Relegem, 1 juni 1494 en begraven in de Kartuizerkerk van Scheut bij Brussel).⁹⁶ Ze maakte samen met haar echtgenoot haar testament in 1487.⁹⁷

Margareta wordt genoemd als erfdochter van Jan, heer van “Staye”⁹⁸, en Margareta of Elisabeth van BERCHEM⁹⁹

Volgens bepaalde auteurs was zij de zuster en volgens andere de nicht van Goswin HERDINCX (°ca. 1430 te Brussel en aldaar †25 april 1493), 23ste

94 Cf. ARA, Mss. Divers, 5525, f° 295r°-296r°. Cf. PHILIPPE DE COMMYNES, I, p. 30-31; WAUTERS, *Hist. Env.*, III-B, p. 295.

95 Volgens WARFUSÉE, Hs. B38, I. Généalogie, f° 17v°.

96 Haar epitaaf: “Hic jacet Domina Margareta Herdincx quondam conthoralis Domini Roberti Cotereau militis locum tenentis feodorum Brabantiae quae obiit Anno Domini XIVc XC IIII. prima Junii”: DE RYCKMAN DE BETZ & DE JONGHE D’ARDOYE, II, 447-448; zie ook: WAUTERS, *Hist. Env.*, III-B, p. 295.

97 Zie *supra*.

98 Elders “Straye” (Elsaye, Esloye) of “Haye”. We vonden geen aanknopingspunten aangaande de ligging van deze heerlijkheid. Vermoedelijk gaat het om een allodiaal goed of een achterleen.

99 Volgens WARFUSÉE, Hs. B38, I. Généalogie, f° 15v°, die een genealogie met wapenkwartieren van de families Herdincx en Berchem geeft, zij het vol contradicties zowel qua namen als wapenschilden (f° 16v°-19r°). Elisabeth van Berchem zou uit het machtige huis Berthout stammen, zo staat er te lezen, maar blijkbaar heeft men toch enige moeite gehad om de ouders te duiden: enerzijds wordt ze vermeld als dochter van ridder Willem en Elisabeth van Heemstede en anderzijds als dochter van ridder Constantin (Costen) en Gertrude van Heemstede. Vgl. BUTKENS, II, p. 240-241 voor een genealogie van de familie van Berchem, waarin de bewuste Elisabeth en Jan Herdincx niet voorkomen, al zou ridder Willem van Berchem wel een eerste huwelijk hebben aangegaan met Elisabeth van Heemstede. Vgl. ook met de wapenkwartieren die Margareta Herdincx meekreeg in WARFUSÉE, Hs. B37, f° 22: van moederszijde Berchem Berthout (= moeder) – Bouchout (= overgrootmoeder patrilineair) – Heemstede (= grootmoeder) – Alkemade (= overgrootmoeder matrilineair); van vaderszijde Herdincx (= vader) – Mol (= overgrootmoeder patrilineair) – Vilain de Gand (= grootmoeder) – Grimbergen Assé (= overgrootmoeder matrilineair). Vgl. DE RYCKMAN DE BETZ & DE JONGHE D’ARDOYE, II, 446. Vgl. HOUWAERT (KBB, Hs., Fonds Houwaert-de Grez, nr. 6510, p. 233) en VERLEYEN (p. 57): Jan Janszoon, vermeld in 1416, huwde met *jouffrouwe* Margriete van Bergen (Berchem), dochter van Gillis, vermeld in 1442.

abt van Affligem van 1457 tot aan zijn dood¹⁰⁰. Goswin, die als prelaat een zevental bastaardkinderen verwekte, werd door Maximiliaan van Oostenrijk meermaals gebruikt als gezant naar de Franse koning (in 1477, 1480 en 1489). Hij was aanwezig bij de ondertekening van het Verdrag van Atrecht in 1482 en werd door Maximiliaan als onderhandelaar gezonden naar de rebelse Vlamingen in 1483 en 1488.¹⁰¹ Volgens de genealogie van de familie bij HOUWAERT¹⁰² was hij een zoon van Goswin en van Catharina van Glabbeek. Een Goswin Herdincx (Hardincq) († 1463) had inderdaad Catherina van Rode alias van Glabbeek (Clabecq) gehuwd, poorteres van Bergen (Mons), die als dochter van Jehan († 1451), schildknaap, in 1483 vrouwe van Glabbeek werd, welke heerlijkheid later in handen zal komen van de jongere broer van de abt, Imbrecht Herdincx, slotvoogd van Gaasbeek en schepen van Brussel, en nadien van de afstammelingen van Thibaut Cotereau, kleinzoon van Robrecht en Margareta.¹⁰³ Een ridder Jan HERDINCX was bovendien gehuwd met Margareta van Bourgondië, een bastaarddochter van Jan († 1480), bisschop van Kamerijk en zelf een gelegitimeerde bastaardzoon van hertog Jan zonder Vrees, ex matre Lucie Brans;¹⁰⁴ hij wordt samen met haar genoemd in het testament van bisschop Jan van Bourgondië d.d. 14 juli 1475, maar moet kort daarna overleden zijn, want in het nieuwe testament van 23 december 1477 is Margareta al gehuwd met ridder Jan van Boshuizen (Boschuyse, Boschhuijsen).¹⁰⁵ Jan van Boshuizen († 1487) was een zoon

100 Voor een biografische notitie : VERLEYEN, p. 57-71; vgl. A. DESPY-MEYER & C. GÉRARD, *Abbaye d’Affligem à Hekelegem*, in *Monasticon belge. IV. Province de Brabant*, I, Luik, 1964, p. 51-52. Vgl. E. WILLEMS, *Affligem & Dendermonde* (Heraldiek van Abdijen en Kloosters, IX), [Wijnegem, 2005], p. 15.

101 Zie voornamelijk VERLEYEN, p. 59-70; DESPY-MEYER & GÉRARD, *o.c.*, p. 51. Hij was ook getuige bij het verlijden van het huwelijkscontract van zijn nicht Johanna met Hendrik [III] van Aarschot-Schoonhoven op 20 april 1491 (D’ARSHOT SCHOONHOVEN, *Les d’Arschot de Schoonhoven des origines à 1600*, p. 271).

102 KBB, Hs., Fonds Houwaert-de Grez, nr. 6510, p. 233; cf. VERLEYEN, p. 59.

103 R. GOFFIN, *Généalogies nivelloises (III)*, in *Annales de la Société archéologique et folklorique de Nivelles et du Brabant wallon*, 18, 1959, p. 74; VERLEYEN, p. 62. Zie ook *infra*.

104 BERGÉ, p. 323.

105 THELLIEZ, p. 57-58 en 68. In een « invitation au mariage », die kanselier Hugonet ten voordele van hem op 16 september 1476 tot de stad Mechelen richtte, staat vermeld dat het huwelijk voorzien was op 22 september 1476 te Sint-Joost-ten-Node, al wordt de naam van de dame niet genoemd (zie W. PARAVICINI, *Invitations au mariage. Pratique sociale, abus de pouvoir, intérêt de l’État à la cour des ducs de Bourgogne 1399-1489* (Instrumenta, VI), Parijs, 2001, p. 165-167 nr. 123).

van de Leidse patriciër en hoveling Floris van Boshuizen (†1474)¹⁰⁶. Volgens de genealogie van de familie bij HOUWAERT was deze Jan Herdinx een oudere broer van Margareta.¹⁰⁷

(2) Margareta van LICQUES,¹⁰⁸ die hij huwde bij huwelijkscontract

106 Zelf was Jan van Boshuizen in Bourgondische hofdienst eerst page van Filips de Goede en vervolgens “sommelier de corps” van Karel de Stoute; in 1481 trad hij evenwel in Franse dienst, wat leidde tot de confiscatie van zijn onroerende goederen in Holland. Aangaande vader en zoon: F.J.W. VAN KAN m.m.v. J. HEINS & Th. DE BYE DOLLEMAN, *Het nageslacht van Willem Luutgardenz., schepen van Leiden. V. De takken van Willem Cuser en Floris van Boschuyzen*, in *De Nederlandsche Leeuw*, 110, 1993, kol. 126-134; H. BRAND, *Floris en Jan van Boschhuijsen: Leidse edelen aan het Beierse en Bourgondische hof*, in *Leidschrift*, 14, 2000, p. 64-99; A. JANSE, *Ridderschap in Holland. Portret van een adellijke elite in de late middeleeuwen*, Hilversum, 2001, p. 177, 301, 331 en 344; PARAVICINI, *Guy de Brimeu*, p. 413 nt. 58a. Enkel BRAND maakt gewag van het tweede huwelijk van Jan van Boshuizen (*o.c.*, p. 84 met verwijzing naar de editie van de *Mémoires van Olivier de la Marche* door H. BEAUNE & J. D’ARBAUMONT, [Parijs, 1883-1888], IV, p. 212).. In 1459 was Jan van Boshuizen een eerste keer in het huwelijk getreden met Agnès le Tourneur, dochter van Jean, “fourrier et valet de chambre” van Isabella van Portugal.(SOMMÉ, p. 276 en 313).

107 KBB, Hs., Fonds Houwaert-de Grez, nr. 6510, p. 233, en nr. 6601, p. 323. Cf. VERLEYEN, p. 59.

108 Licques was een oude baronie van het graafschap Guines in Picardië. In het begin van de 15de eeuw kwam ze via huwelijk in handen van de Artesische familie de Recourt de Lens, heren van Recourt en burggraven van Lens, na de dood van ridder Mathieu de Licques, heer van Licques. De echtgenote van Robrecht Cotereau was mogelijk een van de vele dochters van Jean III, heer van Recourt en Licques, en Margareta d’Allennes, vrouwe van Ternant, al wordt ze nergens in de genealogie van deze familie vermeld (zie DE LA CHENAYE-DESBOIS & BADIÉ, *Dictionnaire de la Noblesse contenant les généalogies, l’histoire & la chronologie des familles nobles de la France (...)*, XII, Parijs, 1868, kol. 83 en XVI, Parijs, 1870, kol. 876-877). Er worden evenwel ook nog telgen uit het oude geslacht Licques (Lisques) als heren van Tofflet tot in het begin van de 16de eeuw vermeld (zie ook DE LA CHENAYE-DESBOIS & BADIÉ, *o.c.*, XII, kol. 83). Zo wordt een “Sire Thierry de Lisques, écuyer” in 1491 genoemd in een document (PARAVICINI, *Guy de Brimeu*, p. 403 nt. 21a). Een “Jehan de Licques”, ridder, raadsheer-kamerling van Filips de Goede, wordt vermeld in de rekeningen van de “recette générale des finances” in 1459, waarbij hij met vijf lansen en negen boogschutters heerdienst moest verrichten (F. KOLLER, *Les Bandes d’Ordonnances de Jean sans Peur aux Archiducs Albert et Isabelle*, Grandmetz, [1981], p. 47). Elders is dan weer sprake van de “heer van Licques”: zo bezat hij in 1475 zes lenen in het Rijksse met een jaarlijkse opbrengst van 535 pond. In 1500 was de “heer van Licques” kamerling van Filips de Schone met een dagvergoeding van 30 schellingen (H. COOLS, *Mannen met macht. Edellieden en de Moderne Staat in de Bourgondisch-Habsburgse landen (1475-1530)*, [Zutphen, 2001], p. 254 nr. 152). In beide laatste gevallen gaat het om leden uit bovengenoemd geslacht de Recourt de Lens: in 1475 ongetwijfeld om Jean de Recourt, die in 1453 huwde met Jeanne de Stavele d’Isenghien, en in 1500 allicht om zijn zoon Jacques (°1460) (zie DE LA CHENAYE-DESBOIS & BADIÉ, *o.c.*, XVI, kol. 877).

d.d. 25 juni 1495, aangekondigd voor de Grote Raad d.d. 30 augustus 1496; zij bekwam een douarie van 400 ponden à 40 groten per pond jaarlijks, in één keer afkoopbaar tegen 2000 schilden.¹⁰⁹ Dit tweede huwelijk bleef kinderloos.¹¹⁰

- Wettige kinderen, allemaal geboren uit zijn eerste huwelijk¹¹¹. Op het ogenblik van het verlijden van het testament van hun ouders op 30 april 1487 worden er nog zes vermeld, namelijk Jan, Filips, Leonard, Karel, Adolf en Johanna.¹¹²

a) JAN [III] (zie verder sub 3), aangeduid in het testament als oudste zoon.

b) FILIPS [I] (zie verder sub 4).

c) LEONARD (zie verder sub 5).

d) Karel, kanunnik en later ook schatbewaarder van het kapittel van O.L.Vrouw te Antwerpen¹¹³; hij was tevens kanunnik van de St.-Pieterskerk te Anderlecht¹¹⁴. Hij kocht in 1478 de heerlijkheid Ertbrugge te Schellebelle, welke daarna geërfd werd door zijn broer Leonard.¹¹⁵ Hij maakte samen met zijn broer Filips een reis naar het H.Land, waar hij een mis opdroeg aan het H.Graf in Jeruzalem. In zijn testament van 1510 vermaakte hij twee cijnzen te Wommelgem aan de O.L.Vrouwkerk te Antwerpen.¹¹⁶

109 ARA, Mss. Divers, f° 506-511; cf. WARFUSÉE, Hs. B38, I. Généalogie, f° 15v° en II, Preuves, f° 16r°.

110 Cf. cf. WARFUSÉE, Hs. B38, I. Généalogie, f° 15v° ; cf. DE RYCKMAN DE BETZ & DE JONGHE D'ARDOYE, II, 447. Vgl. DE BRUYN & OCKELEY & SPANHOVE, p. 95, die menen de volgorde van beide echtgenoten te moeten omdraaien, wat evenwel door de bronnen wordt tegengesproken.

111 Zie: DE BRUYN & OCKELEY & SPANHOVE, p. 95-96; DE HERCKENRODE & DE VEGIANO, II, p. 529; vgl. DE RYCKMAN DE BETZ & DE JONGHE D'ARDOYE, II, p. 447; WAUTERS, *Hist. Env.*, III-B, p. 295.

112 WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 6v°.

113 DE RYCKMAN DE BETZ & DE JONGHE D'ARDOYE, II, p. 447; WAUTERS, *Hist. Env.*, III-B, p. 295. Hij was getuige op het huwelijk van zijn zuster Johanna met Hendrik [III] van Aarschot-Schoonhoven op 7 juni 1491 en wordt er vermeld als kanunnik van O.L.Vrouw te Antwerpen: D'ARSHOT SCHOONHOVEN, *Les d'Arschot de Schoonhoven des origines à 1600*, p. 271.

114 Vanaf 1483: KBB, Hs. G.1544, p. 86.

115 PIETERS, p. 134-135.

116 cf. WARFUSÉE, Hs. B38, I. Généalogie, f° 23v°.

e) Adolf¹¹⁷. Hij was alleszins meerderjarig in 1485, wanneer hij door zijn vader begiftigd werd met de naakte eigendom van verschillende goederen, en hij leefde nog in 1506, want hij was aanwezig op de begrafenis van zijn tante Maria Cotereau¹¹⁸, die op 24 januari 1506 overleed. Hij bezocht in 1490 zijn kozijn Joannes de Grootte¹¹⁹, die kartuizer was geworden in het Kartuizerklooster van Scheut, en werd in 1492 zelf geestelijke in hetzelfde klooster.¹²⁰ Hij schonk ook tal van goederen aan dit klooster.¹²¹ Qua goederenbezit verkreeg hij van zijn vader de naakte eigendom van de heerlijkheid Petit-Leez met alle rechtsmacht, een vol Brabants leengoed (leenverhef op 24 december 1485), dat hij in 1492 aan zijn vader teruggaf.¹²² Ook had hij in 1485/86 de naakte eigendom van allerlei andere goederen en renten van zijn vader gekregen, onder meer 14 bunder in het ‘Bos van Respine’ en andere landgoederen te Petit-Leez, Sart en ‘Beauguesne’, welke in 1497 allemaal in het bezit van zijn broer Jan [II] overgingen (leenverhef op 7 juli 1497).¹²³

f) Johanna (†1557), die op 7 juni 1491 te Brussel in de Sinte-Goedelekerk¹²⁴ huwde met Hendrik [III] van AARSCHOT-SCHOONHOVEN (†26 november 1550), heer van Waanrode¹²⁵.

117 Cf. ARA, Rk. 17149, f° 333r°-335r°.

118 A. DULLAERT, *Historia Carthusiae Bruxellensis of Liber Foundationis*, KBB, Hs. 5764, f° 77r°.

119 Het betreft hier een zoon van Jan de Grootte en Maria Cotereau (zie DE WIN, *Kanseliers van Brabant*, p. 112).

120 A. DULLAERT, *o.c.*, f° 72; RAB(A), LB., Verklaringen & Denombrementen, nr. 2366.

121 M. SOENEN, *Chartreuse de Scheut à Anderlecht*, in *Monasticon belge. IV. Province de Brabant*, VI, Luik, 1972, p. 1403-1404 nt. 12.

122 Zie RAB(A), LB. 21, f° 135v°-137v° en 138v°-139r°, alsmede Rk. 17149, f° 333r°-335r°.

123 Zie ARA, Rk. 17149, f° 333v°-335r° en 365v°-366r°; RAB(A), LB. 21, f° 135v°-137v°, 138v°-139r°.

124 BRUSSEL, SA, Parochieregisters HH. Michiel & Goedele, nr. 123 (Huwelijksregister 1482-1497), f° 62r°.

125 Zoon van Filips (†1490), heer van Waanrode, en van Katherina POT. Over hen: D' ARSCHOT SCHOONHOVEN, *Les d'Arschot de Schoonhoven des origines à 1600*, p. 270-284; F. DE RIDDER, *Het testament van Hendrik van Schoonhoven en Joanna de Cottereau, 10 Augusti 1532*, in *Hagelands Gedenkschriften*, 3, 1909, p. 183-190; BUTKENS, II, p. 41. Het wapenkabinet van Hendrik was nog tot 16 oktober 1700 zichtbaar in een kerk in de buurt van Leuven: KBB, Hs. G.1510, p. 322 met afb. in kleur.

g) Agnes (minderjarig in 1473¹²⁶; overleden vóór 30 mei 1495¹²⁷ en zelfs vóór 30 april 1487, vermits ze niet meer genoemd wordt in het testament van haar ouders). Zij zou gehuwd zijn met Cornelis van Bourgondië, een bastaardzoon van Jan, bisschop van Kamerijk en zelf een bastaardzoon van Jan zonder Vrees, ex matre Lucie Brans.¹²⁸
h) Maria (vermoedelijk al overleden vóór 30 april 1487, vermits ze niet meer genoemd wordt in het testament van haar ouders), gehuwd met Jan Uuter LYEMINGEN¹²⁹, telg uit een Leuvens patriciërs geslacht.

- Bastaardzoon: Nicolas Cotereau, die op 17 april 1506 in Senlis was en genoemd wordt in de inventaris die de provoost van Senlis opmaakte na het schielijk overlijden van zijn broer Jan [II]. In opdracht van de weduwe van Jan [II] haalde hij er diens bezittingen op.¹³⁰

C- Titels

- Zoon van nieuw geadelde (cf. *supra*).
 - Ridder (- geslagen na de Slag van Montlhéry d.d. 16 juli 1465) (cf. *infra*).¹³¹
 - Heer van Puisieux (in Frankrijk) (cf. *infra*).
- In Brabant: heer van Petit-Leez en heer van Relegem (cf. *infra*).
In Vlaanderen: heer van Herdersem (cf. *infra*).
- In een brief uit 1500 wordt hij zelfs aangesproken met de hooga-

126 Cf. ARA, Rk. 17148, f° 178, d.d. 1/9/1473.

127 RAB(A), LB. 17, f° 150r°. Vermeld als dochter uit beide ouders: ARA, Rk. 17149, f° 11r° d.d. 1475). Zie ook voor tal van erfrenten door haar gekocht: ARA, Rk. 17148, f° 178, ARA, Rk. 17149, f° 11r°, en 22r°, ARA, Rk. 17150, f° 231v°-232r°, RAB(A), LB. 17, f° 145-150r°.

128 BERGÉ, p. 324, evenwel met tal van onnauwkeurigheden.

129 Zoon van Jacob [II], heer van Wange (cf. RIDDERIKHOFF & ILLMER & DE RIDDER-SYMOENS, I-2, nr. 32, p. 20-21, en nr. 211, p. 135). Hij overleed in 1522 en werd begraven in de Sint-Pieterskerk te Leuven. Zijn vader (†1482), die geridderd werd naar aanleiding van de kroning van Lodewijk XI tot koning van Frankrijk in 1461, was schepen en burgemeester van Leuven. Zijn moeder, Johanna van ERP (†1483), was erfvrouw van Wange (zie F.-V. GOETHALS, *Miroir des notabilités nobiliaires de Belgique, des Pays-Bas et du Nord de la France*, I, Brussel, 1857, p. 571).

130 WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 22r°.

131 Vroegste vermelding in de archivalische bronnen als ridder: 9/7/1466: ARA, Rk. 17147, f° 425v°-426r°.

dellijke aanspreekvorm “hooghen moeghende heere min heere mer Robberecht Cotherelis, rudder, heere van Herdersem”.¹³²

D- Functies en activiteiten

- Waarschijnlijk groeide hij grotendeels op aan het hof, waar zijn vader hofarts was. In 1447-1454 werd hij betaald als “escuier paige” (schildknaap-page) in de hofhouding van Karel de Stoute als graaf van Charolais met een dagvergoeding van 3 schellingen.¹³³

- Hij onderscheidde zich in de Slag van Montlhéry (16 juli 1465)¹³⁴, waar hij het leven van Karel de Stoute redde. Karel was tijdens een roekeloze uitval door Franse soldaten ingesloten geraakt en liep daarbij zelfs een wonde aan de hals op. Dankzij het snelle ingrijpen van Robrecht wist Karel zich uit deze netelige situatie te bevrijden. Als gevolg daarvan werd Robrecht geridderd en met gunsten overladen. Zo verleende Karel hem de functie van hofmeester in 1467 en het lucratieve ambt van stadhouder van de Lenen van Brabant in 1468.¹³⁵ Dit wapenfeit werd nadien

132 BUYLAERT, *Eeuwen van ambitie*, p. 312 nt. 55.

133 SOMMÉ, p. 314-315 en 499. Vgl. KRUSE & PARAVICINI, *Hofordnungen*, p. 343 (Vorbemerkung 2).

134 De Slag, die Karel de bijnaam “de Stoute” opleverde, bleef in feite onbeslist en kostte hem bijna het leven, maar hij werd wel als winnaar aangeduid omdat de Franse koning zijn troepen van het slagveld terugtrok (zie ook: B. SCHNERB, *Montlhéry (bataille de)*, in J. GARNIER (ed.), *Dictionnaire Perrin des guerres et des batailles de l'histoire de France*, [2004], p. 594-595). Het epitheton “le Hardi” was hem tijdens het leven al toegekend; de bijnaam “le Téméraire”, de Roekeloze, werd hem slechts na zijn dood door hoofdzakelijk Franse geschiedschrijvers gegeven (J.-Ph. LECAT, *De Bourgondische uitdaging. Bewogen leven in de Late Middeleeuwen*, Brussel-Amsterdam, 1985, p. 296 en 414-415).

135 OLIVIER DE LA MARCHE, *Mémoires*, III, p. 12: «Et avint, que le fils de son Medicin, nommé Robert Cotereau, monté sur un fort cheval, voyant son maistre en ce danger, se vint fourer au milieu de ce debat, l'espée au poing; dont le François, qui tenoit le Comte [de Charolais] moult de pres, s'elongna de ceste place, et fut le Comte garanti pour cette fois. Et prestement le Comte fit chevalier ledit Messire Robert Cotereau, et le pourveut de l'office d'estre Lieutenant des fiefs en Brabant, qui est un bel estat et profitable». Cf. (zij het met foutieve schrijfwijze van de naam) PHILIPPE DE COMMYNES, *Mémoires*, I, p. 30-31 (met noot). Cf. (eveneens met foutieve vermelding van de voornaam) JEAN DE HAYNIN, *Mémoires* p. 37 («Jean Coterel, fils de maistre Jean Coterel, un des médecins au duc de Bourgogne»). Cf. NICOLAES DESPAERS, *Chronycke*, III, p. 566-568 (aangeduid als “Robrecht de Couteleer”). Het verhaal is nadien door tal van auteurs overgenomen: o.m. WAUTERS, *Hist. Env.*, III-B, p. 294-295; HENNE & WAUTERS, I, p. 264; BUTKENS, III, p. 219 en IV, p. 21; DE RYCKMAN DE BETZ & DE JONGHE D'ARDOYE, II, p. 446; BOLCKMANS, p. 121; DE BRUYN & OCKELEY & SPANHOVE, p. 95; BARTIER, *Charles le Téméraire*, p. 85; ID., *Karel de Stoute*, p. 81.

vereeuwigd op een wandtapijt.¹³⁶ Door PHILIPPE DE COMMYNES wordt hij beschreven als “gros et lourd et (f)ort”.¹³⁷

- Blijkbaar nam hij ook deel aan de campagne tegen Luik in 1467.¹³⁸

- In hofdienst was hij in 1467 eerst aangesteld als raadsheer en hofmeester van Karel de Stoute¹³⁹ en vervolgens als diens raadsheer-kamerling¹⁴⁰. In 1485 werd hij ook nog vermeld als kamerling van Maximiliaan van Oostenrijk¹⁴¹, terwijl hij reeds raadsheer in Raad van Brabant was (cf. *infra*).

- Op 4 februari 1468 (n.s.) werd hij door Karel de Stoute benoemd tot stadhouder van de Lenen van Brabant in opvolging van ridder Hendrik Magnus, die het ambt gedurende enkele decennia bekleedde¹⁴². De eedaflegging vond plaats op 24 februari 1468 (n.s.) en hij is alleszins in functie gebleven tot 22 december 1492, alhoewel de volgende stadhouder slechts op 20 maart 1500 (n.s.) werd aangesteld.¹⁴³ In die

136 Zie verder sub Iconografie.

137 *Mémoires*, I, p. 31.

138 Getuige twee giften vanwege de hertog in september en oktober 1467 (PICAT, p. 135).

139 Aangesteld bij patentbrief d.d. Brugge, 20 april 1467 (WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 8). Cf. DE RYCKMAN DE BETZ & DE JONGHE D'ARDOYE, II, p. 446: cf. DE HERCKENRODE & DE VEGIANO, II, p. 529; cf. DE RIDDER-SYMOENS, p. 263 nr. 23.

140 Vermeld in 1474: RAB(A), LB. 14, f° 172r°-174r°; WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 9v°. Vermeld in de rekeningen als hertogelijk raadsheer in 1467-1468 (PICAT, p. 135).

141 ARA, Rk. 17149, f° 333v°-335r°, d.d. 24/12/1485; cf. BOLCKMANS, p. 122. Vermeld op 12/12/1487: WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 12r°.

142 Ridder Hendrik Magnus (†1480), was raadsheer-kamerling van Filips de Goede, raadsheer in de Raad van Brabant en stadhouder van de Lenen van Brabant (zie: P. LEYNEN, *Hendrik Magnus (1400-1480)*, in *Eigen Schoon en De Brabander*, 51, 1968, p. 252-260; ID., in *NBW*, V, 1972, kol. 564-566, s.v. Magnus, Hendrik, raadsheer).

143 GALESLOOT, I, p. lix-lx; vgl. BUTKENS, III, p. 219. Vermeld als stadhouder in de bronnen: 10/8/1470: ARA, Rk. 24639, ed. PINCHART, *Inv. Chambre Comptes*, IV, p. 145, Pièces justificatives nrs. 2-4; op 16/2/1470 (n.s.): RAB(A), LB. 124, f° 133; in 1473 en 1475: ARA, Rk. 17148, f° 214 en 390v°; in 1474: RAB(A), LB. 14, f° 172r°-174r°; op 12/12/1475: ARA, Ch. Brab., op datum; in 1485: ARA, Rk. 17149, f° 333v°-335r°; in 1487: PARAVICINI, *Guy de Brimeu*, p. 513 nt. 73 en p. 507 nt. 49, alsook VAN ROMPAEY, *Grote Raad*, p. 421 nt. 272; in 1488: RAB(A), LB. 346, f° 100; op 15/5/1492: RAB(A), LB. 346, f° 194v°.

functie werd hij o.m. belast met de uitvoering van de ordonnantie van 10 augustus 1470 waarbij de lenen en renten op lenen werden belast in het kader van de oorlogsinspanningen.¹⁴⁴

- Op 17 oktober 1470 werd hij benoemd tot raadsheer in de Raad van Brabant in opvolging van Simon van Herbais, welke aanstelling op 6 juni 1477 herbevestigd werd door Maria van Bourgondië en Maximiliaan van Oostenrijk¹⁴⁵. Hij bleef in functie tot hij ontslag mocht nemen ten voordele van zijn zoon Leonard op 1 oktober 1493, maar hij behield zijn wedde tot het einde van zijn leven.¹⁴⁶

- In 1479 werd hij door de hertogin als bijzondere commissaris belast met een onderzoek in een zaak voor de Grote Raad.¹⁴⁷

- Hij was ook mede-uitvoerder van het testament van Jan van Bourgondië, bisschop van Kamerijk.¹⁴⁸

E- Goederen en inkomsten

- Van moederszijde kreeg hij bij de verdeling van de goederen in 1455 de Franse heerlijkheden Puisieux en Tournelles toebedeeld. Puisieux(-en-Multien) is gelegen in het Île de France (thans Seine-et-Marne, arr. Meaux) en omvatte de heerlijkheid met alle justitierechten en het kasteel te Puisieux. Daarnaast waren er nog goederen te Fosse-Martin bij Puisieux en te Tessery alsook het bos van Thenailles en andere goederen en

144 GALESLOOT, II, p. 143.

145 Vgl. KBB, Hs., Fonds Houwaert-de Grez, nr. II.6450, 143a: reeds op 2/2/1477 (n.s.) volgens kopie.

146 Zie: GAILLARD, I, p. 63 en III, p. 348; DE RYCKMAN DE BETZ & DE JONGHE D'ARDOYE, II, p. 446. Hij werd reeds vermeld als raadsheer op 10 augustus 1470: ARA, Rk. 24639, f° 3, ed. PINCHART, *Inv. Chambre Comptes*, V, p. 144, Pièces justificatives nr. 2; in 1478 n.s.: ARA, Rk. 133, f° 60, ed. BETS, *Hist. Tirllemont*, I, Pièces justificatives nr. 8, p. 288; vermeld op 29/12/1477, 20/8/1479, 1/3/1483, 16/8//1483, 9/7/1484: ARA, Ch. Brab., op datum Zie ook: RAB(A), LB. 126, f° 255 d.d. 28/9/1485: wegens zijn hoge ouderdom en grote verdiensten verkreeg hij van Maximiliaan van Oostenrijk en Filips de Schone dat zijn dagvergoeding van raadsheer hem levenslang zal worden uitbetaald of hij nu al dan niet zetelde.

147 J. STENGERS, *Composition, procédure et activité judiciaire du Grand Conseil de Marie de Bourgogne pendant les trois premières années de son existence (février 1477-février 1480)*, in *Bulletin de la Commission royale d'Histoire*, 109, 1945, p. 10 nt. 1.

148 Vermeld in diens testamenten van 1475: THELLIEZ, p. 54 en 56.

renten rond Seine en Treil.¹⁴⁹ Hij deed alleszins leenverhef voor Puisieux op 22 juni 1457.¹⁵⁰ In een akte uit 1463 wordt hij trouwens als “heer van Puisieux” betiteld.¹⁵¹ Deze goederen heeft hij gehouden tot aan zijn dood.¹⁵² Daarnaast verwierf hij nog tal van goederen en renten aldaar, getuige verschillende akten uit 1460, 1462, 1484, 1485 en 1498.¹⁵³

- Bij zijn aanstelling tot stadhouder van de Lenen van Brabant vestigde hij zich te Brussel.¹⁵⁴ Hij had er een woonst, zelfs met privékapel, zoals blijkt uit zijn testament uit 1498.¹⁵⁵
- Kwamen daarbij nog zijn niet geringe emolumenten als stadhouder van de Lenen van Brabant¹⁵⁶, zijn vergoedingen als raadsheer in de Raad van Brabant¹⁵⁷ en als raadsheer-kamerling. Hij moet heel wat rijkdommen vergaard hebben.¹⁵⁸
- In Brabant kocht hij omstreeks 1466 de grondheerlijkheid Relegem (prov. Vlaams-Brabant, arr. Halle-Vilvoorde) met middele en lage rechtsmacht, een vol Brabants leengoed, bestaande uit een hof met 39 bunders land.¹⁵⁹

149 Cf. ARA, Mss. Divers, 5525, f° 295r°-296r°.

150 WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 6.

151 Akte d.d. 5/10/1463 bij de aankoop van Herdersem: DE POTTER & BROECKAERT, 5de reeks, II, sub Herdersem, p. 16-19 in noot.

152 Vermeld als heer van Puisieux in 1473: ARA, Rk. 1068, f° 183r°; op 20/8/1479: ARA, Ch. Brab., op datum; in 1485: RAB(A), LB. 126, f° 255; in 1495: RAB(A), LB. 16, f° 90r°-91r°; cf. RAB(A), LB., Verklaringen & Denombrementen, nr. 2366. Zie ook: GAILLARD, III, p. 348; DE RYCKMAN DE BETZ & DE JONGHE D'ARDOYE, II, p. 446.

153 WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 7r°-16r°.

154 Cf. de inschrijving van zijn zoon Leonard aan de universiteit van Orléans (zie *infra*). In feite was het een ambtelijke verplichting (cf. P. LEYNEN, *Hendrik Magnus*, in *NBW*, V, 1972, kol. 565).

155 Zie *supra*.

156 Volgens OLIVIER DE LA MARCHE: “un bel estat et profitable” (cf. *supra*).

157 Op 28/9/1485 vastgesteld op 12 schellingen per dag alsmede hout en kolen (ARA LB. 126, f° 255).

158 Volgens BOLCKMANS, p. 122.

159 Leenverhef op 9/7/1466, en vervolgens gehouden tot aan zijn dood (ARA, Rk. 17147, f° 425v°-426r°). Vgl. RAB(A), LB., Verklaringen & Denombrementen, nr. 2366: slechts gekocht op 10/1/1468 n.s.. Zie ook: RAB(A), LB. 14, f° 172r°-174r°: volgens het denombrement van 1474 bestaande uit een hof van 39 bunders met leenmannen en toebehoren; RAB(A), LB. 16, f° 90r°-91r°, denomb. 1495; zie ook: J. CUVÉLIER, *Les dénombrements de foyers en Brabant (XIVe-XVIe siècle)*, Brussel, 1912-1915, p. 182 nr. 34; ARA, Rk. 551, f° 14r°.

- In 1485 kreeg hij het vruchtgebruik van de heerlijkheid Petit-Leez (prov. & arr. Namen, fusiegemeente Gembloux-sur-Orneau) met hoge, middele en lage rechtsmacht, een vol Brabants leengoed, dat zijn zoon Adolf had gekocht.¹⁶⁰
- Daarnaast kocht hij zelf nog een grondheerlijkheid met hof te Kobegem (prov. Vlaams-Brabant, arr. Halle-Vilvoorde, fusiegemeente Asse)¹⁶¹ en een deel van de heerlijkheid Sint-Ulriks-Kapelle¹⁶².
- Bovendien hield hij nog 10 morgen land te Huizingen in achterleen van de heerlijkheid Stalle¹⁶³ en bezat hij nog talrijke renten op leengoederen¹⁶⁴.
- In Vlaanderen kocht hij in 1463 de heerlijkheid Herdersem (prov. Oost-Vlaanderen, arr. Aalst, gemeente Aalst) met alle justitierechten, een leengoed gehouden van het Steen van Aalst.¹⁶⁵ In 1486 kocht hij aldaar ook het Hof ter Hagen met 14 bunder van Johanna van den Mersch voor een bedrag van 190 pond groten; de akte werd verleden voor de schepenen van Gedele te Gent en vermeldt dat de hofstede op dat ogenblik was afgebrand.¹⁶⁶

160 Adolf behield evenwel de naakte eigendom, maar gaf het vruchtgebruik aan zijn vader, die er leenverhef voor deed op 24 december 1485; het vruchtgebruik behield Robrecht tot aan zijn dood, maar de naakte eigendom ging van Adolf over op diens broer Jan [III] (leenverhef op 7/7/1497), en vervolgens op diens broer Filips (leenverhef op 15/11/1505) (zie: RAB(A), LB. 21, f° 135v°-137v° en 138v°-139r°, aan te vullen met: ARA Rk. 17149, f° 333v°-335r°; RAB(A), LB., Verklaringen & Denombrementen, nr. 2366, denomb. 1495).

161 Gekocht vóór 1487: zie WAUTERS, *Hist. Env.*, III-A, p. 153.

162 Gekocht van de familie van Botselaer-de Mol: J. ANNE DE MOLINA, *Le château de Nieuwermolen à Cappelle-St-Ulric*, in *Recueil de l'Office généalogique et héraldique de Belgique*, X, Brussel, 1960, p. 19; Cf. H. VAN PARYS & F. DE CACAMP e.a., *Généalogies bruxelloises*, Brussel, 1971, III, p. 899 (cf. in *Brabantica*, VIII-2, Brussel, 1966, p. 899).

163 Cf. RAB(A), LB. 14, f° 267r°.

164 Zo o.m. ARA, Rk. 552, f° 12v°, d.d. 1474, rente gehouden van Lodewijk van Edingen.

165 Akte d.d. 5/10/1463: transcriptie bij DE POTTER & BROECKAERT, 5de reeks, II, sub Herdersem, p. 16-19 in noot. Vermeld in 1473 (ARA, Rk. 1068, f° 160v° en 183r°), met achterlenen in de parochie Moerzeke (GENT, R.A., Familiearchief Borluut, nr. 53 a° 1500) (met dank aan Dr. Frederik Buylaert die me deze archiefgegevens doorspeelde; zie ook BUYLAERT, *Eeuwen van ambitie*, p. 312 nt. 55 en Bijlage sub 'Cottereau').

166 DE POTTER & BROECKAERT, 5de reeks, II, sub Herdersem, p. 4.

F- Iconografie

- Hij stond afgebeeld op een vermoedelijk verloren gegaan wandtapijt dat besteld was om zijn heldendaad tijdens de Slag van Montlhéry te vereeuwigen: hij zat fier als een Romeinse veldheer met een lauwerkrans om het hoofd op een steigerend paard, een lans getooid met een banier met de wapens van Dammartin in de linkerhand en een schild met het gevierendeelde wapen Cotereau-Dammartin in de rechterhand. Paard en ruiter vertoonden verschillende bloedende snijwonden. Op de grond lag een zwaard voorzien van de opschrift “Hardy” en een helm met een haan als helmteken. In de hoeken prijken de wapenschilden Cotereau-Bayart-Dammartin-Besançon en bovenaan zijn devies “Tout Loyal”.¹⁶⁷ Ondanks de bewering in de officiële familiechroniek dat Robrecht het wandtapijt zou hebben laten vervaardigen,¹⁶⁸ is het zeker niet eigentijds, maar werd het vermoedelijk rond 1620 of later geconcipieerd, gezien de wijze waarop het steigerende paard is weergegeven.¹⁶⁹

167 In aquarel afgebeeld in WARFUSÉE, Hs. B38, I. Généalogie, f° 14r°. Cf. SPANHOVE, *Feiten en anekdoten*, p. 48; zie ook: WAUTERS, *Hist. Env.*, III-B, p. 295. Op het einde van de 17de eeuw was het wandtapijt nog bewaard in het kasteel van Bornem; het vertoonde, volgens de auteur, navolgende wapenschilden: Cotereau-Bayart-Picquigny-Besançon (D'ARSHOT SCHOONHOVEN, *Les d'Arschot de Schoonhoven des origines à 1600*, p. 272, op grond van het bewijsmateriaal in een document opgemaakt door advocaat J.-B. Christyn in opdracht van Hendrik van Aarschot-Rivieren voor de toelating van diens dochter Emerentiane tot het adellijke kapittel van Sint-Waldetrudis (Sainte-Waudru) te Bergen (Mons); hiertoe dienden immers de nodige adellijke kwartieren te worden voorgelegd en Cotereau was er één van). Na het kinderloos overlijden van Bernard-François de Marbais (†1773) werd de hele inboedel van het kasteel van Bornem door zijn weduwe verkocht. Heerlijkheid en kasteel kwamen na een proces in handen van de familie de Marnix de Sainte-Aldegonde. Het oude bouwvallige kasteel werd afgebroken om in 1890-94 plaats te maken voor het huidige neogotische bouwwerk van de hand van de bekende architect Hendrik Beyaert (zie o.m. P. ARREN, *Van kasteel naar kasteel*, IV, [Kapellen-Hoogboom, 1991], p. 61-72; met dank ook aan gravin Amélie d'Arschot Schoonhoven en graaf Humbert de Marnix de Sainte-Aldegonde voor de verstrekte informatie).

168 WARFUSÉE, Hs. B38, I. Généalogie, f° 15r°.

169 Aldus Em. Prof. Guy Delmarcel, een wereldautoriteit op gebied van Vlaamse wandtapijten, aan wie ik op grond van de afbeelding in het handschrift advies had gevraagd. De compositie is zeker geen uit het einde van de 15de eeuw, maar wel uit de 17de eeuw: het afbeelden van het paard in driekwart, met steigerende voorpoten komt men o.m. bij Jordaens, Rubens en Velasquez tegen.

Detail van een wandtapijt uit de 17de eeuw met evocatie van de heldendaad van Robrecht Cotereau tijdens de Slag van Montlhéry (aquarel afgebeeld in WARFUSÉE, Hs. B38 (I. Généalogie, f° 14r°) (© Archives Château de Warfusée)

3. JAN [III]

A- Levensdata

- Hij zou geboren zijn in 1460 “la veille de Saint-André”, dus op 29 november, in het ouderlijk kasteel van Puisieux (in Frankrijk)¹⁷⁰ en was alleszins meerderjarig op 22 april 1479, want op die datum wordt hij vermeld als leenman en getuige.¹⁷¹

- Hij maakte zijn testament d.d. Dendermonde, 13 juli 1502.¹⁷²

- Hij werd dood aangetroffen in zijn bed in Hôtel de la Gallée te Senlis op 1 april 1506 (n.s.)¹⁷³ en werd begraven in de Kartuizerkerk van Scheut bij Brussel onder volgend grafschrift: “Ce Jean nasquit en France, au château de son père, Qui de ses grands exploits eut fortune prospère, Espousa l’héritière du riche pays d’Assche, Et par retraite il fut le premier baron de Jasce”.¹⁷⁴

170 WARFUSÉE, Hs. B38, I. Généalogie, f° 20r° ; Hs. B37, f° 23. Zie ook zijn grafschrift (zie *infra*). Cf. DE BRUYN & OCKELEY & SPANHOVE, p. 96; SPANHOVE, *Een verdwenen glasraam*, p. 54; WAUTERS, *Hist. Env.*, III-B, p. 295.

171 ARA, Rk. 17148, f° 375v°.

172 Oorspronkelijk in het Latijn; afschrift in het Frans: WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 23v°-24r°. Hij kreeg daartoe de toelating van Filips de Schone d.d. Brussel, 28/7/1501: WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 21r°-22v°.

173 WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 21v°; cf. J. SP[ANHOVE], *Dood van Jan de Cotereau I*, in *Ascania*, 27, 1984, p. 60; vgl. HENNE & WAUTERS, II, p. 507: †13 juni 1506). Er werd naar aanleiding daarvan een inventaris opgemaakt door de provoost van Senlis, welke is getranscribeerd in WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 21v°-22v°. Interessant daarbij is vooral dat hij reisde met drie grote paarden, een muilezel en twee kleine paarden. Er is sprake van één bediende-kamerknecht. Hij had een zwartleren beurs bij zich met daarin 50 “escus au Soleil”, een gouden ketting met 77 schakels “pesante vingt onces d’or d’escu” en 19 pond Vlaamse tournoisen. Ook zijn garderobe wordt nauwkeurig beschreven, bewaard in een zwartleren kist: “une robe de damas noir, fourée d’agneaulx noir, un pourpoint de satin, noir doublé de fustaine, un coler de satin, fouré d’agneaulx noir, une coiffe brochée de fil d’or. Un bonnet noir, et deux chausses de lin”. Blijkbaar had hij ook verschillende proceszakken bij zich met tal van documenten m.b.t. Puisieux. Hij was alleszins gestorven vóór 20/6/1506 (RAB(A), LB. 18, f° 63r° en LB. 17, f° 125v°-126r°) en nog in leven op 15/9/1505 (ARA, Ch. Brab., op datum), op 15/11/1505 (RAB(A), LB. 21, f° 135v°-137v°) en tot 1/4/1506 (einde van zijn rekening als amman van Brussel: ARA, Rk. 12705).

174 WAUTERS, *Hist. Env.*, III-B, p. 295; cf. DE BRUYN & OCKELEY & SPANHOVE, p. 96.

B- Familie

- Hij was de oudste wettige zoon van ROBRECHT¹⁷⁵ uit diens eerste huwelijk met Margareta HERDINCX.

- Hij huwde bij huwelijkscontract d.d. Diest, 15 januari 1484 (n.s.)¹⁷⁶ met Margareta van WIDOOIE (WIDEUX), erfdochter van ridder Willem, heer van Widooie,¹⁷⁷ en van Johanna van Geten (Jauche), vrouwe van Piétrain en Ham, vrouwe tot Asse¹⁷⁸. Zij leefde alleszins nog op 24 januari 1506 (n.s.)¹⁷⁹ en op het ogenblik van overlijden van haar man (op 1 april 1506), want het is in haar opdracht en die van haar oudste zoon Michiel dat Nicolas Cotereau naar Senlis is gegaan om de bezittingen van haar overleden echtgenoot te recupereren¹⁸⁰. Ze wordt nog in 1513 en 1514 in leven vermeld in enkele akten waarbij ze optrad namens haar zoon Michiel¹⁸¹, maar is alleszins gestorven vóór 26 februari 1526 (n.s.)¹⁸². Ze werd begraven in de Kartuizerkerk van Scheut¹⁸³.

175 Cf. RAB(A), LB. 17, f° 125v°-126r°; ARA, Rk. 17150, f° 352v°-353v°.

176 WAUTERS, *Hist. Env.*, III-B, p. 295; cf. uittreksel in: WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 11. Vermeld als gehuwd d.d. 17/2/1484 (n.s.): ARA, Rk. 17149, f° 166v°; cf. RAB(A), LB. 125, f° 368.

177 Widooie (Wideux) is een allodiaal goed met kasteel en hoge, middele en lage rechtsmacht nabij Sint-Lambrechts-Herk: S. BORMANS, *Les seigneuries allodiales au Pays de Liège*, Luik, 1867, p. 157-158; vgl. SPANHOVE, *Een verdwenen glasraam*, p. 53-54, die Widooie nabij Tongeren situeert.

178 Zij was een dochter van Gielis van Geten, heer van Geten (Jauche), en van Johanna van Grimbergen van Asse, vrouwe tot Asse; zij zal in 1501 vrouwe tot Asse worden na het overlijden van haar moeder en na uitoefening van het naastingsrecht, waarna het goed aan haar dochter zal toekomen (RAB(A), LB. 18, f° 68; WAUTERS, *Hist. Env.*, III-B, p. 294).

179 RAB(A), LB. 128, f° 139.

180 Zie *supra*.

181 WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 33.

182 WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 34.

183 Zie: DE BRUYN & OCKELEY & SPANHOVE, p. 96; BUTKENS, II, p. 134-135; SPANHOVE, *Een verdwenen glasraam*, p. 53-54; L. DE HERCKENRODE, *Collection*, p. 232: vroeger bevond hun wapenkabinet zich in de St.-Martinuskerk te Asse.

- Wettige kinderen:¹⁸⁴

- a) Michiel was de oudste zoon.¹⁸⁵ Wegens zijn lengte zou hij de bijnaam “le plus grand gentilhomme de Bruxelles” gekregen hebben.¹⁸⁶ Hij diende in het leger van Karel V tot hij sneuvelde vóór Valenciennes (Valenciennes) in 1518 of 1520.¹⁸⁷ Hij had geen nageslacht. Van zijn vader erfde hij in Brabant alleszins de heerlijkheid Relegem¹⁸⁸ en het goed van Bourdonck te Steenokkerzeel¹⁸⁹. Ook was hij heer van Puisieux en Tournelles, dat hij eveneens van zijn vader erfde.¹⁹⁰
- b) Willem († alleszins vóór 20 september 1529 en hoogstwaarschijnlijk zelfs vóór 16 juni 1528¹⁹¹). Hij zou deken van de collegiale kerk van Aarschot zijn geweest en heer van Staye.¹⁹² Hij erfde de heerlijkheid Relegem van zijn broer Michiel¹⁹³, maar had evenmin een wettig nageslacht¹⁹⁴.
- c) Jan [III]¹⁹⁵. Hij werd omstreeks 1493 geboren in het kasteel van Relegem¹⁹⁶ en overleed op 17 september 1561 op 67-jarige leef-

184 Vgl. DE HERCKENRODE & DE VEGIANO, II, p. 529-530; vgl. BUTKENS, II, p. 135; DE BRUYN & OCKELEY & SPANHOVE, p. 96.

185 Cf. WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 22v° en 33v°: wanneer hij als oudste zoon leenverhef laat doen voor Puisieux en Tournelles.

186 WARFUSÉE, Hs. B38, I. Généalogie, f° 47v°.

187 Volgens RAB(A), LB. 352, f° 385, in 1520; volgens WARFUSÉE, Hs. B38, I. Généalogie, f° 47v° en II. Preuves, f° 33v° werd hij in 1518 gedood door een voorbijvliegende kanonbal die hem niet verwond had (cf. J. SP[ANHOVE], *Ge-sneuveld zonder wonde*, in *Ascania*, 27, 1984, p. 60). Hij was alleszins gestorven vóór 3/5/1522: RAB(A), LB. 18, f° 63r°.

188 Afzonderlijk leenverhef voor de twee helften d.d. 20/6/1506: RAB(A), LB. 18, f° 63r° en 64r°; WAUTERS, *Hist. Env.*, IV, p. 59; DE BRUYN & OCKELEY & SPANHOVE, p. 96.

189 Leenverhef d.d. 6/9/1506: RAB(A), LB. 18, f° 182v°-183r°.

190 Er wordt op 18/11/1506 leenverhef voor gedaan bij procuratie: WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 22v°; cf. WEBER, *Puisieux-en-Multien*, p. 410.

191 In het huwelijkscontract van Jan [III] en Maria van Arkenteel (Argenteau) worden de heerlijkheden Staye en Relegem immers vermeld bij de bezittingen die Jan [III] inbrengt (zie *infra*).

192 WARFUSÉE, Hs. B38, I. Généalogie, f° 49v°.

193 Leenverhef d.d. 28/5/1522: RAB(A), LB. 18, f° 64r°.

194 DE BRUYN & OCKELEY & SPANHOVE, p. 96.

195 Vermeld als zoon van Jan [III]: RAB(A), LB. 17, f° 125v°-126r°.

196 WARFUSÉE, Hs. B38, I. Généalogie, f° 45; vgl. Hs. B37, f° 25: geboren te Relegem in 1497.

tijd.¹⁹⁷ Hij maakte zijn testament op 23 juli 1561.¹⁹⁸ Hij werd begraven in de St.-Martinuskerk te Asse, waar zijn, weliswaar gerestaureerde, grafsteen nog bewaard is gebleven.¹⁹⁹ Hij wordt eerst slechts vermeld als “noble damoiseau”²⁰⁰ en nadien als ridder en hoveling²⁰¹. In hofdienst was hij “escuyer trenchant” van Karel V en als afgevaardigde van de edelen van Brabant in de Staten-Generaal der Nederlanden maakte hij de plechtigheid mee waarbij Karel V te Brussel in 1555 troonsafstand deed ten voordele van Filips II²⁰². Hij vervulde talrijke belangrijke functies: schepen (1533) en burgemeester (1534) van Brussel; grootbaljuw van het Land van Dendermonde; stadhouder van de Lenen van Brabant (1558).²⁰³ In zijn huwelijkscontract anno 1528 (zie *infra*) worden als zijn bezittingen opgesomd: de heerlijkheid en baronie van

197 Op grond van zijn grafschrift (zie *infra*).

198 Uittreksel in WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 53r°-54r°.

199 Afbeelding in WAUTERS, *Hist. Env.*, III-B, p. 347 Pl. nr. 736; grafschrift: “Generosus eques Joannes Coterau, Baro Jauceanus, Dominus de Asscha et in Asscha, de Wydeu, de Releghem, et curiae foedorum Brabantiae locum tenens, aequi amantissimus, divini cultus et reipublicae studiosissimus, relictus nobili Catharina de Brandenbough, uxore altera amantissima, cum tribus filiis et una filia, annos natus sexaginta et septem, defunctus est anno Domini 1561 mensis Septembris 17. Requiescat in pace. Restauratum per Dnam Catharinam Cotereau, Marchionissam de et in Asscha, viduam Dni Francisci Philippi Taye, Marchionis de Wemmel, anno Domini 1766” (DE BRUYN & OCKELEY & SPANHOVE, p. 97).

200 Nog vermeld in 1542; op dat ogenblik is hij nog geen ridder: G. DESPY & A. UYTTEBROUCK, *Inventaire des Archives de l'Abbaye de La Ramée à Jauchette*, Brussel (ARA), 1970-1975, I, Reg. 842 en 847.

201 Als zodanig vermeld in: H. NELIS, *Catalogue des Chartes du Sceau de l'Audience*, Brussel, 1915, I, p. 101 nr. 1221 d.d. 1/7/1546; ook vermeld als ridder in 1560: G. DESPY & A. UYTTEBROUCK, *Inventaire des Archives de l'Abbaye de La Ramée, o.c.*, II, Reg. 1053.

202 WARFUSÉE, Hs. B38, I. Généalogie, f° 45r°.

203 Nadere biografische gegevens betreffende Jan [III] o.m. in: DE BRUYN & OCKELEY & SPANHOVE, p. 66-69 en 97-99; WAUTERS, *Hist. Env.*, III-B, p. 295; DE HERCKENRODE & DE VEGIANO, II, p. 530-531.

Geten (Jauche)²⁰⁴, de heerlijkheden van Puisieux,²⁰⁵ Widooie, Staye, Relegem en Kampenhout, lenen in het kwartier van Tienen zoals molens, weiden en landerijen, huizen te Brussel, Aarschot en Tienen. Dit waren goederen die hij van zijn ouders en broers had geërfd. Zelf kon hij de heerlijkheid tot Asse²⁰⁶ verwerven, waardoor hij tevens erfstandaarddrager van Brabant werd, alsook het pandrecht van het hertogelijke deel van Asse²⁰⁷. Hij huwde een eerste maal (bij huwelijkscontract d.d. 16 juni 1528)²⁰⁸ met Maria van ARKENTEEL (ARGENTEAU) (†12 oktober 1555 en begraven in de St.-Martinuskerk te Asse)²⁰⁹, dochter van ridder Jan²¹⁰ en weduwe van Jan van Berlemont, en een tweede maal, op 17 april 1556, met Katherina van BRANDENBURG (°ca. 1536 - †12 januari 1621 en begraven in de St.-Martinuskerk te Asse), dochter van Dirk²¹¹. Zijn eerste huwelijk bleef kinderloos; uit zijn tweede huwelijk werden vier kinderen geboren, die het geslacht voorzetten. Vermelden we nog dat Jan [III] samen met zijn tweede echtgenote staat afgebeeld op een nog bestaand glasraam

204 In feite geërfd langs moederskant. Vermeld als “onsen lieven ende getrouwen joncker Jan Cotereau, heere van Gheete” in de akte d.d. 26/2/1526 (n.s.) waarbij Karel V hem toelating verleent om over zijn goederen bij testament te beschikken: WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 34v°; vermeld in 1542: G. DESPY & A. UYTTEBROUCK, *Inventaire des Archives de l'Abbaye de La Ramée, o.c.*, I, Reg. 842 en 847.

205 Hij verkocht deze heerlijkheid in 1531 aan Antoine du Prat, kanselier van Frankrijk (WEBER, *Puisieux-en-Multien*, p. 410) (zie *supra* noot 37).

206 Na een proces op grond van het naastingsrecht verkregen op 19/2/1551 (n.s.); leenverhef op 18/9/1551 (cf. RAB(A), LB., Processen, nr. 735).

207 Pandgeving in 1559: WAUTERS, *Hist. Env.*, III-B, p. 295.

208 Transcriptie in WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 36.

209 Voor afbeeldingen van haar grafmonumenten: PARIJS, Bibl. Nat., Hs., Fonds Français, nr. 5234, f° 81r° (oorspronkelijk grafmonument); KBB, Hs., G.1511, p. 215 (tweede grafmonument). Afbeeldingen.: DE BRUYN & OCKELEY & SPANHOVE, p. 113-117.

210 Zie DE BRUYN & OCKELEY & SPANHOVE, p. 113-118; WAUTERS, *Hist. Env.*, III-B, p. 346; DE BRUYN & OCKELEY & SPANHOVE, p. 97-98. Vermeld samen in 1531 en 1539: ARA, Fonds Grote Raad van Mechelen, nr. 830 (J.Th. DE SMIDT e.a. (ed.), *Chronologische lijsten van de Geëxtendeerde Sententiën berustende in het archief van de Grote Raad van Mechelen*, II, 1971, p. 540) en nr. 839 (*ibidem*, III, p. 432).

211 D. SCHWENNICKE (ed.), *Europäische Stammtafeln*, Neue Folge, VII, Marburg, 1979, T. 37; grafschrift: DE BRUYN & OCKELEY & SPANHOVE, p. 98 en 116.

in de St.-Martinuskerk te Assche²¹². Daarnaast was hij eertijds nog met zijn tweede echtgenote, twee zonen en één dochter afgebeeld op een glasraam in de parochiekerk van Geten (Jauche).²¹³ Hun grafzerk bleef eveneens bewaard, maar zijn groots mausoleum in renaissancestijl met beelden en wapenschilden in dezelfde kerk ging verloren.²¹⁴ Als burgemeester van Brussel kreeg hij in de 19de eeuw een plaatsje als beeld in de gevel van het Brusselse stadhuis.²¹⁵

- d) Margareta. Zij overleed op 15 september 1555 en werd begraven in het koor van de Sinte-Hadelinkerk van Celles-lez-Dinant samen met haar echtgenoot; de zerk bleef nog bewaard.²¹⁶ Zij huwde op 20 november 1519 met Lodewijk van BEAUFORT-SPONTIN, heer van Celles en Villers-sur-Lesse (†7 oktober 1539).²¹⁷
- e) Maria. Zij overleed op 16 juni 1555 en was gehuwd met Arnold van BERLO (†25 augustus 1538), heer van Sclessin, burgemeester van

212 Zij schonk het glasraam in 1609. Afbeelding: WAUTERS, *Hist. Env.*, III-B, p. 348 Pl. nr. 737; afb. J. HELBIG m.m.v. R. VAN STEENBERGHE DE DOURMONT, *De glasschilderkunst in België. Repertorium en documenten*, Antwerpen, 1943-1951, I, nr. 257 en Pl. 227. Ook vermeld in WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 54r°.

213 Volgens WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 54r° : « Ledict seigneur a donné une belle verriere en la Chapelle du Seigneur dans l'Eglise parochiale de Jauche, avecq ses armoiries, sur laquelle il est representé armé de toutes pièces avecq sa cotte d'armes blasonnée de ses armes, avec deux petits fils derriere luij. Et la dame sa compagne, couverte d'un long manteau orné de ses armes avecq une petite fille derriere elle. ».

214 Tekening en bespreking: KBB, Hs., G.1511, p. 215; KBB, Hs. 17035: DE BRUYN & OCKELEY & SPANHOVE, p. 114-117; J. LINDEMANS, *Een verdwenen kunstvoorwerp: het mausoleum van Jan de Cotereau te Assche*, in: *Eigen Schoon en De Brabander*, 9 1926, p. 169-171.

215 Zijgevel K. Bulstraat; gebeeldhouwd door J. Cuypers, ca. 1885 (foto ACL E.2361: midden rechts nr. 47).

216 Graftschrift: "Chy repose le corps de noble baron Louys seigneur de Celles, de Villers sur Lesse, de Severi, d'Enhet, etc., qui trepassa le VIIe jour d'Octobre XVC XXXIX et de noble dame Madame de Cottrau, dame de Steenhault, qui décédât le 15e jour de septembre l'an 1555". Afbeelding en bespreking.: H. KOCKEROLS, *Monuments funéraires en pays mosan. III. Arrondissement de Dinant. Tombes et épitaphes 1200-1800*, [Malonne], 2003, p. 114-115 ; F.V. GOETHALS, *Histoire généalogique de la Maison de Beaufort-Spontin*, Brussel, 1859, p. 324 + Pl. 324bis; C. DE LIEDEKERKE-BEAUFORT, *Épigraphie de la famille de Beaufort en l'église de Celles-sur-Lesse*, in *Le Parchemin*, nr. 221, 1982, p. 383-385.

217 F.V. GOETHALS, *Histoire généalogique de la Maison de Beaufort-Spontin, o.c.*, p. 324. Vermeld samen: RAB(A), LB. 357, f° 109.

- Luik (1524). Ze lagen allebei begraven in de slotkapel van Sclessin; de grafzerk met beeltenissen van de afgestorvenen is thans nog bewaard in het Musée Curtius te Luik.²¹⁸
- f) Johanna. Zij overleed op 5 augustus 1544 en ligt begraven met haar tweede echtgenoot te Clavier, waar de grafsteen nog bewaard is gebleven (zie verder). Ze ging in 1527 een eerste huwelijk aan met Jan van ELTER genaamd AUTEL, heer van Vogelsang te Zonhoven († te Kuringen in 1529 aan het “Engelsche sweet”)²¹⁹ en huwde vervolgens met Claude van ARKENTEEL (ARGENTEAU),²²⁰ heer van Ochain († 22 april 1554 en begraven te Clavier).²²¹
- g) Katherina.²²² Zij huwde bij contract verleden te Celles op 4 oktober 1424 met Willem van GLYMES-GELDENAKEN († ca. 1548),

218 Afbeelding in: J. TIMMERS, *De Kunst van het Maasland*, Assen, 1971-1980, II, p. 323 Pl. 536. Zie ook: L. DE HERCKENRODE, *Collection*, p. 233 en 403 met vermelding van het grafschrift: «Cij gist vaillant et illustre seigneur Arnould de Berlo sgr de Sclessin, Oguij, comte de Hozemont, haut-voué d’Ougraije, qui trépassa l’an 1538 le 25 d’Aoust, et noble dame Marie de Cotriau, sa femme, qui trépassa l’an 1555 le 16 de Juin».

219 J. MOLEMANS, *Zonhoven. Historisch-naamkundige studie*, Zonhoven, 1982, p. 40.

220 Vgl. D. SCHWENNICKE (ed.), *Europäische Stammtafeln*, Neue Folge, VII, Marburg, 1979, T. 51; VI, T. 117. Zie ook: E. POSWICK, *Histoire de la seigneurie libre et impériale d’Argenteau et de la maison de ce nom, aujourd’hui Mercy-Argenteau*, Brussel, 1905, p. 115.

221 Grafschrift: “Chi gist noble Sr Claude d’Argenteau Sr d’Oxhen, Wingnée et Crolen, haut-voué de Méhaigne, qui trespasa le XXII jour d’avril en l’an XVc LIIII et noble dame Jehanne de Cotreau, son espouse, qui trespasa le V jour d’Aoust l’an XVc XLIIII” (H. KOCKEROLS, *Monuments funéraires en pays mosan. Arrondissement de Huy. Tombes et épitaphes 1100-1800*, [Bouge], 1999, p. 103 met afbeelding; [G.] D’ARSCHOT SCHOONHOVEN, *Épitaphier de la famille d’Arshot*, Aarlen, 1913, p. 11 Pl. III met afbeelding; L. DE HERCKENRODE, *Collection*, p. 401).

222 Niet vermeld bij DE HERCKENRODE & DE VEGIANO, II, p. 530, en bij DE BRUYN & OCKELEY & SPANHOVE, p. 96.

schildknaap en heer van Boneffe.²²³

C- Titels

- Ridderszoon (cf. *supra*).
- Ridder (geworden tussen 17 februari 1484 (n.s.) en 17 juni 1486).²²⁴
- Brabants edelman (vermeld als vertegenwoordiger van de Brabantse adel op de Staten van Brabant ca. 1490)²²⁵.
- Frans edelman (gezien hij in Frankrijk geboren werd en er belangrijke bezittingen had).²²⁶
- Erfvaandeldrager van Brabant (als heer tot Asse: cf. *infra*).
- Heer van Puisieux (in Frankrijk) (cf. *infra*).

In Brabant: heer tot Asse, heer van Petit-Leez, heer van Relegem en heer van Rumsdorp (cf. *infra*).

D- Functies en activiteiten

- Hij was grootbaljuw van het Land van Dendermonde van 1487 tot 1504²²⁷.

223 F.-V. GOETHALS, *Dictionnaire généalogique et héraldique des familles nobles du Royaume de Belgique*, II, Brussel, 1849, p. 492 en 494; vgl. J. TARLIER & A. WAUTERS, *Géographie et histoire des communes belges. Arrondissement de Nivelles, canton de Jodoigne*, Brussel, 1872, p. 54. De genealogie van deze tak van de familie Glymes, die dezelfde oorsprong heeft als de tak der heren van Bergen-op-Zoom, is vrij complex, omdat er veel homoniemen blijken te zijn, zelfs binnen eenzelfde huishouden, een praktijk die blijkbaar ook in Vlaamse eliteslachten in de late middeleeuwen gangbaar was (BUYLAERT, *Eeuwen van ambitie*, p. 126). Feit is dat deze tak vele hogere gerechtsofficieren heeft geleverd, zoals baljuws van Geldenaken (Jodoigne) en grootbaljuws van Nijvel en Waals-Brabant. Katherina Cotereau wordt alleszins vermeld als weduwe op 30/4/1559: G. DESPY & A. UYTTEBROUCK, *Inventaire des Archives de l'Abbaye de La Ramée, o.c.*, II, Reg. 1038.

224 ARA, Rk. 17149, f° 166v° en 346r°.

225 ARA, Fonds Mercy-Argenteau, nr. 32, f° 128r°.

226 Blijkbaar als zodanig beschouwd door de Franse autoriteiten: zie *supra* en WAR-FUSÉE, Hs. B38, I. Généalogie, f° 20r°.

227 Rekeningen lopend van 13/11/1487 tot 23/11/1504: ARA, Rk. 14364. Vermeld d.d. 7/7/1497: ARA, Rk. 17150, f° 352v°-353v°. Cf. WAUTERS, *Hist. Env.*, III-B, p. 295; RIDDERIKHOFF & ILLMER & DE RIDDER-SYMOENS, I-2, nr. 211, p. 135; M. BOVYN, *De rechtspleging in het Land van Dendermonde (1373-1615)*, in: *Gedenkschriften van de Oudheidkundige Kring van het Land van Dendermonde*, 4de reeks, 4, 1978-79, p. 128 nt. 6.

- Korte tijd was hij tevens schout van Antwerpen en markgraaf van het Land van Rijen in 1499-1500²²⁸.
- Nadien was hij nog even amman van Brussel in 1505-1506²²⁹.

E- Goederen

- De heerlijkheid Puisieux (in Frankrijk) met alle rechtsmacht werd hem reeds geschonken door zijn ouders ter gelegenheid van zijn huwelijk in 1484 mits betaling van een jaarlijkse som van 600 gulden; uiteindelijk erfde hij het goed van zijn vader en behield het tot aan zijn dood.²³⁰
- Van zijn moeder erfde hij de heerlijkheid Staye.
- Van de heerlijkheid tot Asse (prov. Vlaams-Brabant, arr. Halle-Vilvoorde) met hoge, middele en lage rechtsmacht waaraan het erfstanddaardragerschap van Brabant gekoppeld was, een vol Brabants leen, had hij in feite enkel het gebruiksrecht in naam van zijn echtgenote op basis van hun huwelijkscontract²³¹. Nauwelijks had hij het goed in 1501 definitief geërfd na de dood van zijn schoonmoeder²³² of hij verkocht het in 1505 aan de abdijs van Affligem voor 24.000 gulden^{233, 234}

228 Rekeningen lopend van 5/11/1499 tot 14/8/1500: ARA, Rk. 12904.

229 Rekeningen lopend van 14/3/1505 tot 1/4/1506: ARA, Rk. 12705; vgl. HENNE & WAUTERS, II, p. 507: 21/1/1505 n.s. tot 13/6/1506. Vermeld op 15/9/1505: ARA, Ch. Brab., op datum, alsook d.d. 24/1/1506 n.s.: RAB(A), LB. 128, f° 139. Zie ook: BUTKENS II, p. 427; WAUTERS, *Hist. Env.*, III-B, p. 295.

230 Vermeld als zodanig o.m. in RAB(A), LB. 16, f° 32r°, 38 enz. d.d. januari 1496 n.s.; RAB(A), LB. 128, f° 139 d.d. 1506 n.s. Zie ook WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 30 : beloofd bij huwelijkscontract met Margareta van Widooie in 1484 en vervolgens bij akte d.d. 29/6/1488 nogmaals bevestigd..

231 Leenverhef op 17/2/1484 n.s. (RAB(A), LB. 18, f° 68), nadat haar moeder afstand had gedaan van haar douarie op Asse ten voordele van haar dochter (ARA, Rk. 17149, f° 166v°). Vermeld als heer tot Asse op 23/5/1484: ed. F. DE SMEDT, *Provende*, in: *Ascania*, 22, 1979, p. 118; vermeld in 1486: ARA, Rk. 17149, f° 346r°; vermeld in 1497: ARA, Rk. 17150, f° 352v°-353v°.

232 Leenverhef op 27/7/1501 (RAB(A), LB. 18, f° 68).

233 Alleszins vóór 9/11/1505 (zoals blijkt uit een brief van Filips de Schone in RAB(A), LB. 349, f° 388bis, cf. GALESLOOT, *Inv. Cour féod.*, II, p. 300), bekrachtigd en leenverhef d.d. 24/1/1506 n.s. (RAB(A), LB. 128, f° 139; RAB(A), LB. 18, f° 68).

234 Zie ter zake: RAB(A), LB. 18, f° 68; RAB(A), LB. 16, f° 38, denomb. 1495; ARA, LB, Verklaringen & Denombrementen, nr. 2288; ARA LB. 126, f° 368. Zie ook: WAUTERS, *Hist. Env.*, III-B, p. 295; SPANHOVE, *Een verdwenen glasraam*, p. 54-58; DE GRAVE, p. 95-96.

- Via zijn echtgenote werd hij na de dood van zijn schoonouders heer van Widooie (Wideux).
- Van zijn broer Adolf verkreeg hij allerlei volle Brabantse leengoederen (leenverhef op 7 juli 1497), die hij vervolgens doorgaf aan zijn broer Filips [I], die er leenverhef voor deed op 15 november 1504, met name de heerlijkheid Petit-Leez (cf. *supra*) met hoge, middele en lage rechtsmacht; 14 bunder bos in het 'Bos van Respine' en landgoederen (13 bunder en 30 bunder) te Petit-Leez; 19 bunder land te Sart en te 'Beauguesne'; alsook allerlei erfrenten (20 mudde koren, id. rogge, 12 Rijnse gulden).²³⁵
- Van zijn vader erfde hij ook de heerlijkheid Relegem (cf. *supra*) met middele en lage rechtsmacht, eveneens een vol Brabants leengoed, dat hij vervolgens behield tot aan zijn dood.²³⁶
- In 1479 kocht hij de heerlijkheid Rumsdorp (prov. Brabant, arr. Leuven, sub Landen) met middele en lage rechtsmacht, bestaande uit een stuk land te Landen en een beek te Rumsdorp, als vol Brabants leengoed; hij behield het tot aan zijn dood.²³⁷
- In 1481 kocht hij de heerlijkheid Diepenstein te Steenhuffel, met kasteel en middele en lage rechtsmacht, als vol Brabants leengoed, maar hij verloor het in 1482 op grond van het naastingsrecht aan Daniël van Bouchout.²³⁸
- Hij was ook in het bezit van het Goed van Bourdonck met lage rechtsmacht, gelegen te Steenokkerzeel, eveneens een vol Brabants leengoed, dat hij behield tot aan zijn dood, waarna het geërfd werd door zijn zoon Michiel.²³⁹

235 ARA, Rk. 17150, f° 352v°-353v°; RAB(A), LB. 21, f° 135v°-137v° en 138v°-139r°.

236 Leenverhef op 22/9/1500 (RAB(A), LB. 18, f° 63r°; WAUTERS, *Hist. Env.*, IV, 59). Zie ook WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 30 : reeds toegezegd door zijn ouders bij akte d.d. 29/6/1488.

237 Leenverhef op 22/4/1479 (ARA, Rk. 17148, f° 411v°; vermeld in denomb. a° 1495; RAB(A), LB., Verklaringen & Denombrementen, nr. 2263; RAB(A), LB. 16, f° 9r°-10r°; cf. H. HASQUIN e.a., *Gemeenten van België. Geschiedkundig en administratief-geografisch woordenboek. Vlaanderen*, Brussel, 1980-1981, II, p. 941).

238 In feite had Everard van der Marck, heer van Arenberg, eerst afstand gedaan van al zijn aanspraken op het goed op 15/3/1481 (n.s.), waarna Jan [II] het op 21/3/1481 (n.s.) kon verwerven, maar hij verloor het kort daarop weer aan Daniël van Bouchout op grond van het naastingsrecht (leenverhef op 3/3/1482 n.s.) (RAB(A), LB. 126, f° 110; ARA, Rk. 17149, f° 67r°-68r°; WAUTERS, *Hist. Env.*, IV, p. 234).

239 Vermeld in 1495: RAB(A), LB., Verklaringen & Denombrementen, nr. 2288; zie ook: RAB(A), LB. 18, f° 182v°-183r°; LB. 24, f° 189v°-190r°.

- Volgens zijn grafschrift was hij de eerste baron van Geten (Jauche) (cf. *supra*), maar het is ten zeerste betwijfelbaar of hij nog vóór zijn dood kon beschikken over deze hoge heerlijkheid, die zijn echtgenote via naastingsrecht op Johanna Gros had verkregen; de uitspraak van het Leenhof vond immers slechts plaats op 26 januari 1516 (n.s.).²⁴⁰
- Bovendien kocht hij in 1479 nog een molen te Landen, een vol Brabants leengoed²⁴¹ en bezat hij nog tal van erfrenten, o.m 152 Rijnse gulden op Ruisbroek²⁴² en 100 Rijnse gulden op Impde²⁴³.

F- Iconografie

- Hij stond eertijds samen met zijn echtgenote en wapenschilden afgebeeld op een thans verdwenen glasraam in de refter van het Augustijnenklooster te Hasselt, dat in 1483 werd geschonken.²⁴⁴
- Er bleven nog enkele zegelfragmenten van hem bewaard.²⁴⁵

4. FILIPS [I]

A- Levensdata

- De exacte data van zijn geboorte en overlijden zijn onbekend, maar hij was alleszins in leven anno 1489, 1492 en 1505 (cf. *infra*), alsook

240 RAB(A), LB. 129, f° 199; vgl. BUTKENS, II, p. 135 en IV, p. 21.

241 Leenverhef op 22/4/1479 en gehouden tot aan zijn dood (RAB(A), LB. 17, f° 125v°-126r°).

242 Gekocht, leenverhef op 4/12/1480 (ARA, Rk. 17149, f° 6r°); vermeld in 1495 (RAB(A), LB. 16, f° 43v° en LB., Verklaringen & Denombrementen, nr. 2369). Het kwam daarbij ook tot een proces met de familie Taye, heren van Ruisbroek, voor het Leenhof van Brabant wegens wanbetaling van de rente (RAB(A), LB., Processen, nrs. 235 en 277; vgl. WAUTERS, *Hist. Env.*, X-A, p. 149, die evenwel verkeerdelijk aangeeft dat het om Robrecht gaat).

243 Vermeld in 1495; RAB(A), LB. 16, f° 32r° en LB., Verklaringen & Denombrementen, nr. 2395.

244 Voor schetsen en bespreking: SPANHOVE, *Een verdwenen glasraam*, p. 53-58. Zie ook: WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 22v°.

245 Namelijk aan akten uit 1496 betreffende Impde en Ruisbroek: RAB(A), LB., Verklaringen & Denombrementen, nrs. 2395 en 2369. Volgens GALESLOOT, II, p. 180 en 179 waren ze respectievelijk vrij goed en fragmentarisch bewaard, maar in de praktijk blijken ze onleesbaar te zijn. Er bestaat ook geen zegelafgietsel van. Met dank aan Dr. Luc Janssens (RAB(A)) en Dr. Claude de Moreau de Gerbehaye (ARA) voor hun gewaardeerde medewerking.

in 1527, toen hij als getuige optrad bij het testament van zijn broer Leonard,²⁴⁶ terwijl hij alleszins overleden was vóór 11 november 1537.²⁴⁷

B- Familie

- Hij was een wettige zoon van ROBRECHT²⁴⁸ uit diens eerste huwelijk met Margareta HERDINCX.

- Hij zou twee huwelijken hebben aangegaan, vooreerst met Katherina van HOUTHEM, dochter van Jan (†1505), heer van de heerlijkheid Wever²⁴⁹, afkomstig uit het Tiense stadspatriciaat, en vervolgens met Jacoba (Jacqueline) VILAIN, uit het geslacht GAND-VILAIN.²⁵⁰

- Volgens de officiële genealogie van de familie zouden uit het eerste huwelijk twee zonen zijn geboren, namelijk Jan, die te Venetië overleed op huwbare leeftijd, en Karel.²⁵¹ Met zekerheid is enkel geweten dat hij een zoon had die Karel (†1549) heette en die hem

246 WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 35r°.

247 RAB(A), LB. 21, f° 135v°.

248 Cf. RAB(A), LB. 21, f° 135v°-137v°; ARA, Rk. 17150, f° 352v°-353v°;

249 Cf. L. POPLEMONT, *La maison de Houthem en Brabant*, in *L'Intermédiaire des Généalogistes/De Middelaar*, 29, 1974, p. 236; V. VERSTEGEN, *Geschiedenis van Attenrode-Wever*, in *Eigen Schoon en De Brabander*, 26, 1943, p. 79. Vgl. DE RYCKMAN DE BETZ & DE JONGHE D'ARDOYE, II, p. 447, MULLENDERS (ed.), *Manuscrits Le Fort*, V, p. 201, WARFUSÉE, Hs. B38, I. Généalogie, f° 25r°: Anna van HOUTHEM. Zie: DE BRUYN & OCKELEY & SPANHOVE, p. 95.

250 D. SCHWENNICKE (ed.), *Europäische Stammtafeln*, Neue Folge, VII, Marburg, 1979, T. 84: cf. DE RYCKMAN DE BETZ & DE JONGHE D'ARDOYE, II, p. 447. Cf. ook A. DU CHESNE TOURANGEAU, *Histoire généalogique des Maisons de Guines, d'Ardres, de Gand, et de Coucy et de quelques autres familles illustres, qui y ont esté alliées*, Parijs, 1631, I, p. 412 : uit deze echtverbintenis werden geen kinderen geboren ; ze hertrouwde nadien met Philippe van Royen, heer van Gijsegem. Ze zou een dochter zijn van Martin Vilain en Maria van Oostende.

251 WARFUSÉE, Hs. B38, I. Généalogie, f° 25r°.

opvolgde als heer van Petit-Leez²⁵² en heer van Herdersem²⁵³. Op zijn beurt zal Karel na zijn dood opgevolgd worden door zijn zoon Steven (Etienne).²⁵⁴ Margareta van Jauche-Mastaing wordt als echtgenote van Karel genoemd.²⁵⁵ Steven was schepen van Aalst en deken van de Sint-Jorisgilde aldaar, maar zou, geruïneerd door de oorlogen, gedwongen geweest zijn tot de verkoop van zijn heerlijke bezittingen.²⁵⁶ Hij ging een echtverbintenis uit liefde aan²⁵⁷, had een dochter die overleed zonder afstammelingen, en een zoon die intrad bij de jezuïeten,²⁵⁸ wat het einde betekende

252 Geërfd van zijn vader (leenverhef op 11/11/1537) en gehouden tot aan zijn dood, waarna zijn zoon Etienne/Steven er leenverhef voor deed (op 27/11/1549) (RAB(A), LB. 21, f° 135v°).

253 Blijkend uit een proces voor de Grote Raad in 1538, waaruit blijkt dat hij er de hoge, middele en lage rechtsmacht bezat (ARA, Grote Raad van Mechelen, nr. 838.60; J.-Th. DE SMIDT e.a.(ed.), *Chronologische lijsten, o.c.*, III, p. 364). Volgens DE POTTER & BROECKAERT, 5de reeks, II, sub Herdersem, p. 17-18, bleef de heerlijkheid alleszins in het bezit van de familie tot Steven Cotereau het goed in 1597 openbaar verkocht; hij had ook al het Hof ter Hagen aldaar verkocht in 1591 (*Ibidem*, p. 4). Volgens Ph. DE L'ESPINOY, *Recherche des Antiquitez et Noblesse de Flandres (...)*, Dowaai, 1631, p. 112 verkocht Karel de heerlijkheid al aan de Spaanse gouverneur van Dendermonde.

254 RAB(A), LB. 21, f° 135v°.

255 Cf. MULLENDERS (ed.), *Manuscrits Le Fort*, V, p. 201, maar verzuimt haar nadien een plaats te geven in de genealogie van de familie Jauche (*ibidem*, X, p. 103-118, inzonderheid p. 117). Cf. WARFUSÉE, Hs. B38, I. Généalogie, f° 25r°, waarbij aangegeven wordt dat haar moeder uit het geslacht Kleef-Ravenstein zou stammen. Volgens DE HERCKENRODE & DE VEGIANO, II, p. 529, overgenomen in DE BRUYN & OCKELEY & SPANHOVE, p. 95, heette zijn zoon niet Karel, maar Filips, die huwde met Johanna van Jauche-Mastaing, dochter van Adriaan, heer van Sassegnies. We vonden geen bevestiging van deze echtverbintenissen met de familie Jauche-Mastaing in de bronnen (vgl. BUTKENS, II, p. 134-135, die hiervan geen gewag maakt in de genealogie van deze familie).

256 DE POTTER & BROECKAERT, 5de reeks, II, sub Herdersem, p. 17-18.

257 Zonder haar naam te noemen, vermoedelijk ook “uit liefde”: WARFUSÉE, Hs. B38, I. Généalogie, f° 25r°. Marie de Puis wordt als zijn echtgenote genoemd: DE BRUYN & OCKELEY & SPANHOVE, p. 96.

258 Met name Filips (°Aalst, 15 februari 1593-†Antwerpen, 3 juli 1667), die Latijn studeerde te Aalst, twee jaar verbleef bij de pauselijke nuntius Bentivoglio, als soldaat vocht in de Nederlanden, Duitsland en Italië, in 1619 te Mechelen intrad bij de jezuïeten en priester werd gewijd in 1623. Hij verpleegde daarna gedurende acht jaar de pestlijders in verschillende steden (J. DE BROUWER, *De Jesuïten te Aalst. Stichting en opheffing 1620-1773*, Aalst, 1979, p. 119; cf. DE BRUYN & OCKELEY & SPANHOVE, p. 96).

van deze familietak.²⁵⁹

C- Titels

- Ridderszoon (cf. *supra*).
- Ridder (geworden tussen 29 december 1489 en 20 april 1491)²⁶⁰.
- Meester (zie verder).
- Heer van Petit-Leez en Herdersem (cf. *infra*)

D- Functies en activiteiten

- Meester en bewaarder van de oorkonden van Brabant.²⁶¹
- Hertogelijk raadsheer.²⁶²
- Hij maakte samen met zijn broer Karel een reis naar het H.Land.²⁶³

E- Goederen

- Heerlijkheid van Petit-Leez (prov. & arr. Namen, fusiegemeente Gembloux-sur-Orneau) met hoge, middele en lage rechtsmacht, in leen gehouden van de hertog van Brabant, alsook allerlei andere leengoederen te Petit-Leez en te Sart die aan zijn broer Adolf toebehoorden vooraleer die ze in 1497 overgaf aan zijn broer Jan [II] (cf. *supra*), waarna deze ze op zijn beurt in 1505 aan Filips schonk.²⁶⁴

259 WARFUSÉE, Hs. B38, I. Généalogie, f° 25r° ; vgl. Hs. B37, f° 39 : hij zou een gevierendeeld wapen Cotereau en Jauche-Mastaing hebben gevoerd met Dammartin als hartschild.

260 Alleszins geworden tussen 29 december 1489 en 26 september 1492: ARA, Rk. 17150, f° 26v° en 102; zie ook: RAB(A), LB., Verklaringen & Denombrementen, nr. 2232. Zelfs vóór 20 april 1491, want bij het verlijden van het huwelijkscontract van zijn zuster Johanna met Hendrik [III] van Aarschot-Schoonhoven staat hij vermeld als ridder (D'ARSHOT SCHOONHOVEN, *Les d'Arschot de Schoonhoven des origines à 1600*, p. 271).

261 Als zodanig vermeld in 1489 (ARA, Rk. 17150, f° 26v°, d.d. 29/12/1489; RAB(A), LB., Verklaringen & Denombrementen, nr. 2232, denomb. a° 1495, maar in feite teruggaand naar toestand op 5 november 1489) en 1497 (KERCKHOFFS-DE HEIJ, II, p. 53 nt. 22). Ook als zodanig vermeld in het testament van zijn broer Leonard anno 1527 (WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 35r°).

262 Vermeld in de bronnen in 1497 (KERCKHOFFS-DE HEIJ, II, p. 53 nt. 22).

263 cf. WARFUSÉE, Hs. B38, I. Généalogie, f° 23v°.

264 Leenverhef op 15/11/1505 en gehouden tot aan zijn dood (RAB(A), LB. 21, f° 135v°-137v° en 138v°-139r°; LB. 26, f° 162r°-165v°).

- Heerlijkheid van Herdersem ((prov. Oost-Vlaanderen, arr. Aalst, gemeente Aalst), een Vlaams leengoed met hoge, middele en lage rechtsmacht, dat hij erfde van zijn broer Karel.²⁶⁵

F- Iconografie

- geen gekend.

5. LEONARD

A- Levensdata

- Hij werd omstreeks 1466 geboren, mogelijk te Rijsel of te Brussel²⁶⁶ en was alleszins nog minderjarig in 1482 bij aanvang van zijn universitaire opleiding te Leuven²⁶⁷.

- Hij maakte zijn testament op samen met zijn echtgenote in zijn woonst te Brussel op 25 augustus 1527²⁶⁸ en overleed in september 1527, al geven de auteurs verschillende data op.²⁶⁹

B- Familie

- Hij was een wettige zoon van ROBRECHT uit diens eerste huwelijk met Margareta HERDINCX.²⁷⁰

- Hij huwde in de Brusselse Sinte-Goedelekerk op 30 januari 1496²⁷¹ met Maria van AMERONGEN, dochter van Folpert (Folpart, Wolfart)

265 Cf. DE BRUYN & OCKELEY & SPANHOVE, p. 95.

266 Gezien zijn matrikels aan de universiteit enerzijds "ex Lilio" (Rijsel) te Leuven en "de Bruxella" te Orléans vermelden (zie verder).

267 Cf. WILS & SCHILLING⁵, *Matr.*, II, p. 451 nr. 128.

268 Uittreksel in WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 35r°.

269 Volgens DE RYCKMAN DE BETZ & DE JONGHE D'ARDOYE, II, p. 480, op 27 september; volgens BOLCKMANS, p. 130, op 3 september; volgens GAILLARD, III, p. 349, overgenomen door RIDDERIKHOFF & ILLMER & DE RIDDER-SYMOENS, I-2, nr. 211, op 4 september.

270 Dit valt indirect, via zijn zuster Agnes, af te leiden uit de bronnen: RAB(A), LB. 17, f° 150r°.

271 BRUSSEL, SA, Parochieregisters HH. Michiel & Goedele, nr. 123 (Huwelijksregister 1482-1497), f° 75v°.

(†1483), schepen en burgemeester van Utrecht, later raadsheer in het Parlement van Mechelen²⁷², en zuster van Jacob (†1521), raadsheer in de Grote Raad²⁷³. Zij maakte op 25 augustus 1527 haar testament samen met haar man.²⁷⁴

- Wettige kinderen:²⁷⁵

a) Filips [II] († vóór 15 maart 1558)²⁷⁶ was de oudste zoon, zo blijkt uit het testament van zijn ouders. Zelf maakte hij zijn testament “sur les murailles de la ville d’Anvers” op 29 juni 1542.²⁷⁷ Hij erfde dan ook de landgoederen en heerlijke bezittingen in Brabant, Vlaanderen en Frankrijk; zo was hij in Brabant alleszins heer van Velpen te Halen²⁷⁸ en in Vlaanderen heer van Ertbrugge te Schel-

272 KERCKHOFFS-DE HEIJ, II, p. 8 en 52-53; vgl. DE RYCKMAN DE BETZ & DE JONGHE D’ARDOYE, II, p. 479; vgl. RIDDERIKHOFF & ILLMER & DE RIDDER-SYMOENS, I-2, nr. 211: “Marie Aurerroen”. Volgens BOLCKMANS, p. 130, stierf zij op 6 april 1527 (waarschijnlijk evenwel 1528 n.s.). “Maistre Folpart d’Amerongue” wordt alleszins genoemd als lekeradsheer in het Parlement van Mechelen bij de oprichting van het rechtcollege in 1473 (VAN ROMPAEY, *Grote Raad*, p. 63 nt. 39 en p. 505).

273 Biografische notitie bij KERCKHOFFS-DE HEIJ, II, p. 8.

274 Uittreksel in WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 35r°.

275 Zoals blijkt uit het testament van de ouders (WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 35r°). Zie ook: DE BRUYN & OCKELEY & SPANHOVE, p. 103-104; DE RYCKMAN DE BETZ & DE JONGHE D’ARDOYE, II, p. 479-480; RIDDERIKHOFF & ILLMER & DE RIDDER-SYMOENS, I-2, nr. 211; KERCKHOFFS-DE HEIJ, II, p. 8 en 52-53; vgl. DE HERCKENRODE & DE VEGIANO II, p. 531.

276 Volgens Corneille GAILLARD zou hij samen met zijn tweede echtgenote begraven zijn in het klooster van de Brigittinessen te Dendermonde (J. BROECKAERT, *Graf- en Gedenkschriften der stad Dendermonde* (Oudheidkundige Kring Dendermonde, Bijzondere uitgaven, VII), Dendermonde, 1896, p. 255 nr. 443; andere auteurs menen evenwel dat het om Jan [III] zou gaan, maar dit is pertinent foutief).

277 Transcriptie in WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 45.

278 Verkregen van zijn vader; leenverhef op 3/9/1519 (RAB(A), LB. 17, f° 167v°). Hij wordt ook nog genoemd in een proces rond het bezit van tweederde van de heerlijkheid Westmeerbeek (RAB(A), LB., Processen, nr. 722, beslist in 1555).

lebelle²⁷⁹. Hij was ridder²⁸⁰ en werd schepen van Antwerpen²⁸¹. Hij huwde driemaal, namelijk (1) in 1523 met Anna van der MOELEN, ²⁸²erfdochter van ridder Peter, heer van Westmalle en Pulle²⁸³; (2) Maria van LIER-IMMERSEEL,²⁸⁴ dochter van Antoon; (3) Anna van PRANDT-BLAASVELD. Zijn erfgenaam, geboren uit zijn eerste huwelijk, was Erard († 27 januari 1575 op de leeftijd van 52 jaar)²⁸⁵, die huwde met Maria van RENESSE († 9 juli 1585)²⁸⁶. Daarnaast had hij nog twee dochters, Claire en Anne, zo blijkt uit zijn testament.²⁸⁷

- b) Thibaut (leefde nog in 1547),²⁸⁸ “Meester”²⁸⁹ en raadsheer in Raad van Brabant²⁹⁰; hij huwde met Adriana van THEMSEKE (Themsic-

279 Gift van zijn vader en broer Thibaut op 6/2/1521; leenverhef op 5/4/1521 (PIETERS, p. 135).

280 Als zodanig vermeld: RAB(A), LB. 17, f° 167v°; LB. 356, f° 565v°; LB. 357, f° 18. Hij wordt als ridder vermeld in een vonnis van de Antwerpse peyskamer d.d. 3/2/1529 (n.s.), waarvan transcriptie in: WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 37.

281 Vgl. BOLCKMANS, p. 122; DE BRUYN & OCKELEY & SPANHOVE, p. 103-104; vgl. DE HERCKENRODE & DE VEGIANO, II, p. 531.

282 Vermeld samen: ARA, Ch. Brab., op datum 1/6/1505, aktes d.d. 7/10/1535.

283 Zij was overleden vóór 3/2/1529 (n.s.), gezien het vonnis van de Antwerpse peyskamer in een geschil tussen haar echtgenoot Filips [II] en haar vader m.b.t. hun zoon Erard (transcriptie in: WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 37).

284 Vermeld samen in 1548/49: RAB(A), LB. 356, f° 565v° en LB. 357, f° 18.

285 Vermeld samen met zijn ouders: ARA, Ch. Brab., op datum 1/6/1505: aktes evenwel uit 1535.

286 Ze liggen allebei begraven te Westmalle (afb. gravure van grafzerk: KBB, Hs. G.1579, f° 52) (zie ook: BOLCKMANS, *Het notitieboekje van Heer Erard de Cotereau, Westmalle*).

287 WARFUSÉE, Hs. B38, II. Preuves, f° 45. Uit de volgorde van de namen in het testament zou afgeleid kunnen worden dat Claire de oudste was en Anne de jongste van de zusters. Vgl. DE BRUYN & OCKELEY & SPANHOVE, p. 104: Anne zou evenals Erard uit het eerste huwelijk geboren zijn en gehuwd zijn met de heer van Eke en Claire, geboren uit het tweede huwelijk, zou gehuwd zijn met Frans van Royen, heer van Paddeschoot

288 Biografische gegevens: DE RYCKMAN DE BETZ & DE JONGHE D'ARDOYE, II, p. 533-534; KERCKHOFFS-DE HEIJ, II, p. 52-53; GAILLARD, III, p. 351.

289 Cf. RAB(A), LB. 287, f° 485. Het is evenwel niet bekend waar hij zijn studies deed (cf. DE RIDDER-SYMOENS, *Milieu social*, p. 268 nr. 73).

290 Eerst op 24 maart 1528 buitengewoon raadsheer, daarna op 28 februari 1533 gewoon raadsheer in overtal en tenslotte gewoon raadsheer; in 1547 diende hij zijn ontslag in (GAILLARD, III, p. 351). Als zodanig vermeld in: RAB(A), LB., Verklaringen

ke), dochter van Jan (†1526), schepen en burgemeester van Brugge²⁹¹, afkomstig uit een familie van Brugse notabelen²⁹². Hij kocht in 1537 ook de molen en het leenhof van Groenhoven te Malderen.²⁹³ Hij had alleszins een zoon, Maximiliaan, heer van Glabbeek (Clabecq); deze huwde met Louise van ITTRE en onderscheidde zich tijdens de godsdienstoorlogen als legeraanvoerder en gouverneur van Leuven.²⁹⁴

- c) Anna (leefde nog in 1557), die huwde met Joos van OYENBRUGGE, ridder, heer van Kobbegem (†20 februari 1571 en begraven te Mechelen in de O.L.Vrouwkerk)²⁹⁵, zoon van Otto (†1500), schepen en burgemeester van Mechelen.²⁹⁶

& Denombrementen, nr. 4055, denomb. 1530, en in twee processen voor de Grote Raad in 1536 en 1541 (zie *infra* noot 192). Zie ook: DE RIDDER-SYMOENS, *Milieu social*, p. 268 nr. 73.

- 291 Hij was meermaals schepen en burgemeester van Brugge, overleed op 9 oktober 1526 en werd begraven in de Sint-Donaaskerk te Brugge (Cf. J. GAILLIARD, *Bruges et le Franc ou leur magistrature et leur noblesse*, Brugge, 1857-1864, VI (= supplement), p. 30; vgl. DE BRUYN & OCKELEY & SPANHOVE, p. 103).
- 292 Cf. J. GAILLIARD, *Bruges et le Franc, o.c.*, VI (= supplement), p. 21 sqq. Een familielid Joris (Georges) van Themseke (Brugge, ca. 1450 -†1536), geestelijke en proost van Cassel, was raadshier in de Grote Raad en raadshier-rekwestmeester in de Geheime Raad (Biografische gegevens: KERCKHOFFS-DE HEIJ, II, p. 146-147); dat ze familie waren blijkt ook uit het feit dat Adriana als zijn nicht en enige erfgename optrad in een proces voor de Grote Raad aangaande de vernietiging van de koop van een huis in de Bruul te Mechelen in 1536 (ARA, Grote Raad van Mechelen, nr. 836.90a; J.-Th. DE SMIDT e.a.(ed.), *Chronologische lijsten van de Geëxtendeerde Sententiën berustende in het archief van de Grote Raad van Mechelen*, III, Brussel, 1979, p.269) en in een ander proces in 1541 trad Thibaut Cotereau op als zijn testamentuitvoerder (ARA, Grote Raad van Mechelen, nr. 840.133; J.-Th. DE SMIDT e.a.(ed.), *Chronologische lijsten, o.c.*, III, p.500).
- 293 WAUTERS, *Hist.Env.*, IV, p. 253.
- 294 J. TALLIER & A. WAUTERS, *Géographie et histoire des communes belges. Arrondissement de Nivelles, canton de Nivelles (communes rurales)*, Brussel, 1869, p. 137.
- 295 [P.GÉNARD], *Verzameling der graf- en gedenkschriften van de provincie Antwerpen. Arrondissement Mechelen. Mechelen, Parochiekerken*, V, Antwerpen, 1903, p. 251; KERCKHOFFS-DE HEIJ, II, p. 52-53; DE RYCKMAN DE BETZ & DE JONGHE D'ARDOYE, II, p. 480; RIDDERIKHOFF & ILLMER & DE RIDDER-SYMOENS, I-2, nrs. 211 en 537; DE BRUYN & OCKELEY & SPANHOVE, p. 103. Vgl. WAUTERS, *Hist. Env.*, III-A, p. 153.
- 296 DE HERCKENRODE & DE VEGIANO, III, p. 1509; A. VAN DEN EYNDE, *Tableau chronologique des écoutètes, des bourgmestres et des échevins depuis 1230 jusqu'à nos jours, ainsi que les sceaux des premiers seigneurs de la ville de Malines*, Mechelen, 1859, p. 88 met nt. 1.

C- Titels

- Ridderszoon (cf. *supra*), maar zelf geen ridder.²⁹⁷
- “Meester”²⁹⁸; licentiaat in de rechten en baccalaureaat in canoniek recht, na studies te Leuven²⁹⁹ en te Orléans³⁰⁰.
- In Brabant (pand-)heer van de heerlijkheid Velpen te Halen (cf. *infra*). In Vlaanderen: heer van Wetteren, Fierle, Belle en Wanzele alsook heer van Ertbrugge te Schellebelle (cf. *infra*).

D- Functies en activiteiten

- Hij volgde zijn vader op als raadsheer in de Raad van Brabant op 1 oktober 1493 en oefende deze functie uit tot aan zijn dood.³⁰¹ In deze functie werd hij belast met een aantal specifieke opdrachten. Zo was hij commissaris voor de haardtellingen van Nijvel in 1496 en van de Leuvense meierij in 1526 alsook geëngageerde voor de taxatie van de lenen in de meierij van ‘s-Hertogenbosch in 1506 en in 1521.³⁰² Ook zijn er in de centrale rekeningen talrijke vergoedingen te vinden voor dienstreizen die hij in opdracht van de vorst maakte in 1496-97, 1503, 1506 en 1509-10.³⁰³

297 Vgl. DE RYCKMAN DE BETZ & DE JONGHE D’ARDOYE, II, p. 479, alsook DE RIDDER-SYMOENS, *Milieu social*, p. 265 nr. 40, die hem wel die titel geven, maar dit wordt niet door de bronnen bevestigd. Tot na zijn dood wordt slechts zijn meestertitel vermeld.

298 Als zodanig vermeld in 1494 n.s. en 1495: ARA, Rk. 17150, f° 178r°, en 231v°-232r°; in 1499 n.s. en 1505: RAB(A), LB. 127, f° 78v°-83r° en 208v°-209v°; ARA, Ch. Brab., op datum 25/5/1505; in 1514: ed. *Recueil des Ordonnances des Pays-Bas*, I, p. 296-297; in 1519: ARA, Familiearchief Lalaing, nr. 684; RAB(A), LB. 17, f° 167v°.

299 Inschrijving in 1482: WILS & SCHILLINGS, *Matr.*, II, p. 451 nr. 128: “Leonardus Coutereau ex Lilio, minor”.

300 Inschrijving in 1489: RIDDERIKHOFF & ILLMER & DE RIDDER-SYMOENS, I-2, nr. 211: “Leonardus Cottereu de Bruxella, Cam.dioc.”.

301 GAILLARD, III, p. 349; vgl. DE RYCKMAN DE BETZ & DE JONGHE D’ARDOYE, II, p. 479 en 446; DE RIDDER-SYMOENS, *Milieu social*, p. 265 nr. 40. Vermeld als raadsheer: ARA, Rk. 17150, f° 178r° op 1/2/1494 n.s.; RAB(A), LB. 16, f° 12, a° 1497; RAB(A), LB. 127, f° 78v°-83r° a° 1499; ARA, Ch. Brab., op datum 25/5/1505; ARA, Rk. 24655 a° 1506; ARA, Rk. 24659 en RAB(A), LB., Verklaringen & Denombrementen, nr. 3483, a° 1521.

302 Zie o.m. RIDDERIKHOFF & ILLMER & DE RIDDER-SYMOENS, I-2, nr. 211; ARA, Rk. 24655 en 24659.

303 KERCKHOFFS-DE HEIJ, II, p. 52-53.

- In 1509 wordt hij in de bronnen vermeld als raadsheer-rekwestmeester, wat KERCKHOFFS-DE HEIJ doet besluiten dat hij tevens raadsheer in de Grote Raad of in de Geheime Raad was³⁰⁴, maar dit houdt geen steek. In 1514 wordt hij vermeld als raadsheer in Brabant van Maximiliaan van Oostenrijk en Karel V, wat hetzelfde betekent als raadsheer in de Raad van Brabant.³⁰⁵
- Hij was nauw betrokken bij het conflict in Gelre, waar hij namens Maximiliaan van Oostenrijk en regentes Margareta van Oostenrijk als afgezant en onderhandelaar optrad met vertegenwoordigers van Karel van Gelre en de Franse koning. Hij reisde in dat kader heel wat af: naar Utrecht in maart 1506, naar Grave, Arnhem en Den Haag in mei –juni 1509, naar Luik in april-juni 1510. Op één van zijn reizen werd hij door de Geldersen gevangengenomen en gedurende 15 maanden gevangen gehouden samen met Jan van Schoonvorst, meier van Leuven, tot hij tegen een hoog losgeld werd vrijgelaten (1511-1512).³⁰⁶
- In 1502 was hij ook getuige bij het testament van Peter van der Noot en Angelina van der Heyden.³⁰⁷

E- Goederen

- Hij woonde in Brussel.³⁰⁸
- Hij kocht in 1504 de heerlijkheid Velpen te Halen “metter heerlicheit” (lage en middele heerlijkheid), een vol Brabants leengoed, van Iwain van Cortenbach (leenverhef op 17 augustus 1504) en schonk het in 1519 aan zijn zoon Filips [II], die er leenverhef voor deed op 3 september 1519.³⁰⁹ In 1505 kocht hij het pandrecht van de hoge rechtsmacht van

304 KERCKHOFFS-DE HEIJ, II, p. 52-53, die hem daarom opneemt in haar werk over de Grote Raad.

305 Ed. *Recueil des Ordonnances des Pays-Bas*, I, p. 296-297.

306 Zie voornamelijk RIDDERIKHOFF & ILLMER & DE RIDDER-SYMOENS I-2, nr. 211, die aangeven dat er in Rijsel, ADN, Série B, een dik dossier dienaangaande bewaard is gebleven; cf. KERCKHOFFS-DE HEIJ, II, p. 52-53; DE RYCKMAN DE BETZ & DE JONGHE D'ARDOYE, II, p. 479.

307 ARA, Familie van der Noot, nr. 19; cf. RIDDERIKHOFF & ILLMER & DE RIDDER-SYMOENS I-2, nr. 211. Peter (†1510) was een zoon van Geldolf, kanselier van Brabant, en vader van Adolf, de latere kanselier van Brabant. (zie DE WIN, *Kanseliers van Brabant*, p. 119).

308 Alleszins in 1509 (RIJSEL, ADN, B 2210, f° 317; cf. KERCKHOFFS-DE HEIJ, II, p. 52-53) en 1527 (bij het verlijden van zijn testament: zie *supra*).

309 RAB(A), LB. 17, f° 167v°.

deze heerlijkheid van de vorst voor 1254 ponden, 18 schellingen en 8 penningen, maar het bedrag werd in 1520 door de schatkist terugbetaald.³¹⁰

- In Vlaanderen kocht hij de heerlijkheden Wetteren, Fierle, Belle en Wanzele³¹¹ en hij erfde de heerlijkheid Ertbrugge te Schellebelle, een achterleen van de heer van Eine, van zijn broer Karel, waarna hij het goed schonk aan zijn zoon Filips [II] op 6 februari 1521 (leenverhef op 5 april 1521).³¹²

- Daarnaast hield hij de heerlijkheid van den Broecke in achterleen van de heer van Groot-Bijgaarden tot hij het goed verkocht aan Filips van Mons³¹³

- Hij bezat ook nog tal van renten met een gezamenlijke waarde van ca. 100 Rijnse gulden op de heerlijkheden Grimbergen, Oplinter en Heverlee.³¹⁴

- Hij wordt ook wel eens vermeld als heer van Glabbeek (thans Clabecq)³¹⁵, maar we vonden daarvan geen bewijs terug. De heerlijkheid was alleszins in handen van zijn nageslacht.³¹⁶

310 RIDDERIKHOFF & ILLMER & DE RIDDER-SYMOENS I-2, nr. 211; KERCKHOFFS-DE HEIJ, II, p. 52-53.

311 KERCKHOFFS-DE HEIJ, II, p. 53 nt. 15.

312 Zie PIETERS, p. 134-135 en 111; hij wordt alleszins als heer vermeld in 1516.

313 De verkoop vond plaats vóór 1521: RAB(A), LB., Verklaringen & Denombrementen, nr. 3483.

314 Cf. RIDDERIKHOFF & ILLMER & DE RIDDER-SYMOENS, I-2, nr. 211; cf. RAB(A), LB. 16, f° 69v° en LB., Verklaringen & Denombrementen, nr. 2324 (nr. 30), denomb. 1495. Zie ook: RAB(A), LB. 127, f° 78v°-83r° en 208v°-209v°; LB. 17, f° 150r° (= erfrente op Sint-Joris-Winge, als erfgenaam van zus Agnes, leenverhef op 30/5/1495) en f° 193r° (= erfrente op Oplinter); ARA, Rk. 17150, f° 231v°-232r°; LB., Processen, nr. 250 (= rente op Ittre, vermeld in 1506); ARA, Familiearchief Lalaing, nr. 684 (= i.v.m. heerlijkheid Clabecq, d.d. 12/9/1519).

315 RIDDERIKHOFF & ILLMER & DE RIDDER-SYMOENS I-2, nr. 211; KERCKHOFFS-DE HEIJ, II, p. 52-53.

316 Met name Maximiliaan, zoon van Thibaut, wordt als heer van Glabbeek (Clabecq) vermeld (zie *supra* noot 294). In de 15de eeuw was de heerlijkheid in handen van de familie Rode gezegd van Glabbeek (de Rode dit de Glabecq). Catherina, dochter van Jehan (†1451), was gehuwd met Goswin Herdincx (Herdincq) (†1463); zij werd uiteindelijk vrouwe van Glabbeek in 1483, zij het niet zonder de nodige betwistingen. Via de familie Herdincx kwam de heerlijkheid uiteindelijk bij de Cotereau's terecht (R. GOFFIN, *Généalogies nivelloises (III)*, in *Annales de la Société archéologique et folklorique de Nivelles et du Brabant wallon*, 18, 1959, p. 74 ; zie ook *supra*).

F- Iconografie

- geen gekend.

VIII. BESLUIT

De familie Cotereau, die alleszins uit Frankrijk afkomstig was, komt voor het eerst op het historische voorplan met Jan [I], die als lijfarts van Filips de Goede in 1434 een adelbrief bewam. Zijn zoon Robrecht redde het leven van Karel de Stoute in de Slag van Montlhéry (1465), wat het begin betekende van een schitterende carrière, die hij voornamelijk in Brabant maakte. Hij breidde het goederenbezit van de familie uit en legde de basis, mede dankzij een geslaagde huwelijkspolitiek, van het fortuin van zijn nakomelingen in de 16de en 17de eeuw. Ze brachten het in Brabant o.m. tot markiezen van Asse, baronnen van Geten (Jauche) en Velpen, heren van Westmalle en Zoersel. Als heren tot Asse waren ze tevens erfstandaarddragers van Brabant.

Blijkbaar was de drang om zich een hoogadellijke afkomst aan te meten in het begin van de 17de eeuw zeer groot. Marie de Cotereau wist in 1626 immers opnieuw het pandrecht van de hertogelijke heerlijkheid van Asse te verwerven en had duidelijk grote ambities. Uit een met zorg samengestelde kroniek moest blijken dat de familie stamde uit een oud Frans grafelijk geslacht, al heb ik voldoende, op grond van eigentijdse bronnen, weten aan te tonen dat deze afstamming als mythisch afgedaan moet worden. De “*Histoire généalogique de l’illustre, ancienne, et bien noble maison de Cotereau-Damartin*” uit 1657 was vermoedelijk zowel bedoeld als een *statement* en *carte de visite* naar de lokale edelen toe als een *claim* op rangverhoging naar de hogere instanties. En deze rangverhoging is er enkele jaren later ook gekomen met de verheffing door de Spaanse koning Filips IV van Asse tot markiezaat in 1663, twee jaar na haar dood. Voor een historicus is de kroniek evenwel weinig bruikbaar omdat mythevorming en vervalsing zozeer de historische feiten hebben vertroebeld dat ze nog enkel voor enkele interessante details nuttig kan zijn. Merkwaardig is wel dat er voor de 15de eeuw betrekkelijk weinig historisch materiaal terug te vinden is, ... wat het uiteraard gemakkelijk heeft gemaakt voor genealogische broodschrijvers en gepatroneerde heraldici om deze leemtes ‘op gepaste wijze’ in en aan te vullen.

Met het overlijden van Jan de Cotereau, markies van Asse, baron van Geten (Jauche) en Velpen, op 23 augustus 1725 stierf de familie in mannelijke lijn uit. Zoals de traditie in zo'n geval vereiste, werd hij begraven met het familiewapen in aanwezigheid van de wapenheraut.³¹⁷

Dit alles neemt niet weg dat de familie Cotereau een prachtig voorbeeld is van opwaartse sociale mobiliteit in de Bourgondische periode, waarbij vooral een toenemende verankering in Brabant en Vlaanderen via de verwerving van heerlijkheden en de uitoefening van belangrijke functies te constateren valt. Na de gedwongen verkoop van de Franse bezittingen in het begin van de 16de eeuw worden de Franse *roots* weliswaar niet vergeten, maar komt het zwaartepunt van het familiebezit definitief in Brabant te liggen.

317 Getuige de attestatie van wapenheraut Richard de Grez opgenomen in MULLENDERS (ed.), *Manuscrits Le Fort*, V, p. 197. Aangaande deze praktijk o.m. L. DUERLOO, *Privileges uitbeelden. De Zuidnederlandse wapenkoningen en wapenkunde in de eeuw der Verlichting* (Verhandelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, Klasse der Letteren, 135), Brussel, 1991, p. 90-91; F. DE MEULENAERE, *L'enterrement des armes*, in *Le Parchemin*, nr. 345, 2003, p. 236-237; L. ROBYNS DE SCHNEIDAUER, *Folklore Nobiliaire. Coutumes héraldiques et féodales belges*, in *Le Folklore Brabançon*, 17, nr. 101, 1938, p. 347-348.

Oude Brabantse geslachten: de Donder (uit Merchtem)¹

Leo Lindemans (†)

In West-Brabant is de stam De Donder / de Dondere ruim verspreid, vooral dan in Merchtem en omgeving. Volgens Frans Debrabandere in zijn *Woordenboek van de familienamen*¹ is de betekenis van de familienaam De Donder: “een BN (= bijnaam) naar de donder. BN voor iemand met zware (donder)stem?”

Een wapenschild is ons niet bekend, al wil dit nog niet zeggen dat De Donder er geen zouden gehad hebben.

I. Hendrick (?) de DONDER, vader van²:

1. Gillis, volgt onder II.
2. Peeter, vermeld in 1525, verwond bij een vechtpartij op de kermis van Humbeek.
3. Luyck.

II. Gillis de DONDER, vermeld in 1525, - x Margriete van WAERBEKE, dochter van Gillis alias Joos te Opwijk³ en Martijne *de Keyser*⁴, en weduwnaar van Nicodemus (Doemis) *van Neervelde*⁵, meisenier in 1554 aanvaard⁶, vóór 1558⁷; van wie:

-
- 1 De auteur dankt dr. hist. Jaak Ockeley voor de aanvullingen uit de parochieregisters van de omliggende gemeenten.
 - 2 F. DEBRABANDER, *Woordenboek van de familienamen in België en Noord-Frankrijk*, Amsterdam, 2003, p. 393.
 - 3 De drie zoons De Donder geraakten in 1525 op de kermis van Humbeek verwikkeld met de van Ghint's uit Oppem met dodelijke afloop voor één van hen (sch.gr. Brussegem, nr. 1129, f° 85. Zie Arnoud van Bever, in *ESB*, 1953, p. 27.
 - 4 L. LINDEMANS, *Oude Opwijkse geslachten*, 2002, p. 594.
 - 5 Ibidem, p. 330.
 - 6 Ibidem, p. 445.
 - 7 Getuigen zijn Jan en Peeter *de Keijser*.

1. Gillis, volgt onder III, Eerste tak.
2. Anna, x Jan JOOS, vermeld te Merchtem in 1580⁸.
3. Pauwel, volgt onder III-bis, Tweede tak.
4. Huybrecht, te Merchtem, † vóór 1580⁹, - x Laureyne van den BOSSCHE, dochter van Joos¹⁰ en Beatrijs *Bruylant* en weduwe van Robrecht *Aelbrecht*, erflaat van het laathof Meerts in Mollem in 1535-39¹¹.

Eerste tak

III. Gillis de DONDER, erflaat van Diepensteyn in 1563¹², † vóór 1616¹³, - x Josyne van de COUTER; van wie vermeld in Wolvertem in 1616¹⁴:

1. Seybrecht, volgt onder IV.
2. Anna, - x Gillis van BUGGENHOUT, † vóór 1616.
3. Yda, - x Gillis SANDERS.
4. Daneel, - x 1° Merchtem Catharina verHOEVEN, dochter van Peeter, burgemeester van Opwijk¹⁵, † Merchtem 9 april 1637; - x 2° x Marie de CLERCK; van wie uit het eerste huwelijk:
 - a. Guilliam, ° Opwijk 14 sept. 1603(ss. *Gulielmus de Dondere*)¹⁶.
5. Hendrick.
6. Jan, - x Laureyne van der HEYDEN, dochter van Christiaan te Steenhuffel¹⁷ en Maria *Goossens*.

8 Schepengriffie Opwijk, nr. 8766.

9 Schepengriffie Merchtem, nr. 5454.

10 Idem, nr. 5453.

11 J. LINDEMANS en E. VAN DEN BOSSCHE, *Oude Brab. Geslachten*, nr. 36, p. 37.

12 Schepengriffie Brussegem, nr. 1130.

13 Schepengriffie Steenhuffel, nr. 6936.

14 Schepengriffie Wolvertem, nr. 7749.

15 Ibidem.

16 L. LINDEMANS, *Oude Opwijkse geslachten*, p. 313.

17 Volgens F. VERBERCKMOES, *Alfabetisch repertorium van de families te Opwijk 1601 tot 1900*, dl. I, Lebbeke, 1994, p. 306 heette de moeder Catharina Hoos!

IV. Seybrecht (ook Sigbertus geschreven) de DONDER, ° Merchtem 20 maart 1638, † wellicht vóór 1646; - x Merchtem 8 april 1604 Anna LEUNIS, in Breestraten. Op 17 mei 1646 verhuurde zij aan haar zoon Steven de Dondere ‘haere hofstede met huysinghe daer op staende gelijk de selve gestaen ende geleghen is tot Breestraeten, alles groot omtrent één bunder.’. Er volgen een hele reeks huurvoorwaarden waaronder ‘...des en sal hij nyet meer moeghen houden dan sesse hoynderen ende eene gans...’ (Kerkarchief - Merchtem).

Ouders van geboren in Merchtem:

1. Josijne, ° 19 nov. 1606 (ss. Willem *de Dondere*, Catharina *Raspoets* en Yda *de Dondere*).
2. Adriaen, ° 21 feb. 1609 (ss. Adriaen *van Buggenhout* en Maria *de Pauw*), † Merchtem 6 juni 1674.
3. Maria, ° 7 aug. 1611 (ss. Hendrick *de Gronckel* en Marie *Leunis*).
4. Steven, ° 8 april 1614 (ss. Steven *van de Perre* en Catharina *van den Dyck*), in Breestraten, † Merchtem 11 okt. 1693.
5. Agnes, ° 12 april 1616 (ss. Jan *Wauters* en Elisabeth N.).
6. Anna, ° 23 feb. 1618 (ss. Eduard *van Ruyssevelt* en Anna *van der Hoeven*).
7. Jan, ° 9 feb. 1621 (ss. Jan *van Hemelryck* en Elisabeth *Leunis*), † als kind.
8. Catharina, ° 20 nov. 1623 (ss. Jan *de Dondere* en Catharina *Verschuren*).
9. Jan, volgt onder V.

V. Jan de DONDER, ° Merchtem 9 mei 1627, † Merchtem 22 pril 1691, - x Merchtem 14 jan. 1661 (ss. Frans *de Donder* en Peeter *Aelbrecht*), ondertrouw aldaar 21 dec. 1660 Elisabeth OLBRECHT, dochter van Peeter *Aelbrechts* en Elisabeth *Cools*, ° Merchtem 21 okt. 1634, † Merchtem 21 april 1671; van wie:

1. Romanus, volgt. onder VI.
2. Anna, ° Merchtem 11 jan. 1668 (ss. Eduardys *Feytens* en Anna *van den Broeck*), - x 1° Merchtem 30 sept. 1679 Jan CRICK¹⁸, ° ca. 1651, † Merchtem 29 april 1691; - x 2° Merchtem 2 feb. 1692 Nicolaes DOOMS, zoon van Peeter en N., schepen van Merchtem 1682-83, † na 1730; van wie afstamming.

18 Schepengriffie Steenhuffel, nr. 6937.

3. Petrus, volgt onder VI-bis
4. Joannes Baptist, ° ±1668, † Merchtem 26 nov. 1694 ongehuwd.

VI. Romyn de DONDER, ° Merchtem 14 nov. 1661 (ss. D. Joannes *De Visscher* en Maria *Oilberecht*), † aldaar 15 mei 1742; - x Merchtem 3 aug. 1698 Catharina BRICQOU, dochter van Jan en van Christyne *Vrydagh*, ° Merchtem 15 mei 1671, † aldaar 23 okt. 1739; ouders van ° Merchtem:

1. Petronella, ° 8 okt. 1699 (ss. Peeter N. en Anna *de Donder*).
2. Frans, volgt onder VII.
3. Petrus, ° 28.09.1703 (ss. Petrus *de Donder* en Anna *de Boeck*), † Merchtem 14.11.1703.
4. Christyne, ° 13 jan. 1708 (ss. Joos *Bricou* en Christyne *Vrydagh*), † Merchtem 13 feb. 1711.
5. Jan, volgt onder VII-bids, Vierde tak.

VII. Frans de DONDER, ° Merchtem 21 okt. 1701 (ss. Frans *Bughout* en Anna *de Donder*), † aldaar 8 maart 1771; - x Anna van HERBOSCH (ook Van Herbosche, Her(t)bosch geschreven), dochter van Willem en Anna van Nuffel¹⁹, ° Leest 8 nov. 1704, † Merchtem 18 sept. 1788; van wie ° Merchtem:

1. Willem, ° 28 april 1733 (ss. Laureys *van Gerven*, loco Willem *van Herbosch* en Catharina *Bricou*), † Merchtem 23 mei 1733.
2. Pauwel, ° 17 maart 1734 (ss. Romyn *de Donder* en Anna *van Nuffel*); - x Mazenzele 29 juli 1776 Petronella de BAETSELIER, ° Hekelgem 5 aug. 1732, † Mazenzele 19 juli 1780, dochter van Andreas *Boitseliers* en van Anna *van Varenbergh*; weduwe van Joos *van der Poten* (kossaard † Mazenzele 25 dec. 1775)²⁰. Kinderen van haar en Joos *van der Poten* werden geboren in Mazenzele.

19 Jan CRICK is getuige bij het huwelijk van zijn schoonbroer Romyn de Donder. Hij was blijkbaar zoon van Michiel Crick en Anna Meskens en ° Merchtem 24 juni 1650.

20 Wellicht dochter van Jan *van Nuffel*, schepen van Kapelle-op-den-Bos en Ramsdonk en van Barbara *Moens* (zie. J. LINDEMANS, *Oude Brab. geslachten*, nr. 27: *van Nuffel*, p. 6.

3. Willem, volgt onder VIII.
4. Jan Baptist, ° 24 maart 1738 (ss. Jan *de Donder* en Joselyne *van Herbosch*).
5. Hendrick, ° 6 juli 1740 (ss. Hendrick *Crick* en Anna *de Boeck*).
6. Gillis, volgt onder VIII-bis, Vijfde tak.
7. Joos Servaas, ° juni 1743, † Merchtem 29 okt. 1745.
8. Adrianus, ° 14. feb. 1749 (ss. Adrianus *Verertbruggen* en Anna *de Costere*), † Merchtem 26 feb. 1798.

VIII. Willem de DONDER, ° Merchtem 22 jan. 1736, † 15 dec. 1806 op Breestraeten; - x Merchtem 31 jan. 1797 Marie Anne de VELDER, dochter van Laureys en van Catharina *Carnoy*, ° Merchtem 14 feb. 1788, † aldaar 20.10.1841; zij hertrouwde in Merchtem op 22 feb. 1808 Filips Frans *Biesemans*. Uit het huwelijk de Donder-de Velder werden vier kinderen in Merchtem geboren:

1. Bartholoemus, ° 24 dec. 1798.
2. Jan Baptist, volgt onder IX.
3. Andries, ° 3 sept. 1802, † Brussegem 28 Merchtem 1875; - x Brussegem 8 nov. 1836 Anna ROOMS, dochter van Steven en van Catharina van Herweghen, ° Ossel 8 nov. 1793. Zij woonden in Brussegem op Blankenberg (1830) en in 1840 in Linthout.
4. Joanna Francisca, ° 24 nov. 1803; - x Hendrik van GEEL, van wie afstammelingen.
5. Anna Petronella, ° 11 sept. 1805; - x Willem HERREMANS, op Hunsberg, van wie afstammelingen.

IX. Joannes DE DONDER, kuiper, ° Merchtem 17 sept. 1800, † Wolvertem 07.04.1855; - x Wolvertem 24 Merchtem 1825 Maria Anna GEEROMS, ° Wolvertem ±1802, † 1855, dochter van Adrianus *Geeroms* en Maria *van Campenhout*. Uit dit huwelijk:

1. Maria Sophia, herbergierster, ° Wolvertem-Meusegem 28 april 1828. In 1897 is zij verhuisd naar Wolvertem; - x Meusegem 12 nov. 1857 Petrus Ludovicus VEREERTBRUGGEN, ° Merchtem 9 jan. 1833, (ss. Petrus Joannes *Laenens* en Catharina *Vereertbruggen*, zoon van Joannes Franciscus en Catharina *Tielemans*, † 22 maart 1891. Zij woonden in Breestraeten. Zij hadden kinderen in Rossem geboren.
2. Joanna Catharina, ° Wolvertem 12 dec. 1832, † Merchtem 29 dec.1916; - x 1° Joannes Franciscus MERTENS, † Wol-

vertem 13 dec. 1886; - x 2° Wolvertem 4 jan. 1888 Joannes Henricus DE CRÉ, ° Merchtem .10 maart 1834, † aldaar 10 aug. 1917, zoon van Henricus Joannes en Anna Maria *van den Bril*. Zij woonden in Merchtem op de Varkensmarkt.

3. Joannes Baptist, volgt onder X.

X. Jan Baptist de DONDER, ° Wolvertem 29 dec. 1840; - x Merchtem 12 mei 1875 (en voor de kerk daags nadien) Marie Louise COOREMANS, ° Merchtem 26 aug. 1831 (ss. Peeter Jan *Buelens* en Rosalie *van der Stappen*), dochter van Jan Baptist en Elisabeth *Meert*; van wie ° Brussegem:

1. Maria Florentina, ° 4 juli 1878, † Merchtem 1 sept. 1894, vermoord in Breestraten waar haar gedenksteen staat.
2. Joanna, ° 6 jan. 1885; - Brussegem 10 okt. 1919 Petrus Joannes MARIVOET, ° Merchtem 3 juli 1882 (ss. Petrus Joannes *Buelens* en Rosalia *Van Der Stappen*, zoon van Carolus Benedictus en Amelia *Buelens*).

VIII-bis. Gillis de DONDER, ° Merchtem 6 dec. 1742 (ss. Gillis *van den Eede* en Maria *Stallaert*), † aldaar 7 jan. 1778; - x Opwijk 26 jan. 1763 Isabella Petronella POTS, ° Opwijk 24 juli 1726, † Opwijk 31 mei 1803; dochter van Adriaan en van Joanna Maria Goeman; ouders van ° Opwijk:

1. Jan Frans, volgt onder IX.
2. Adriaan Frans, volgt onder IX-bis. Zesde tak.
3. Maria Joanna, ° 5 aug. 1769 (ss. Frans Bernard *van der Reyst*, loco Peeter *de Raedt* en Barbara *de Valck*).

IX. Jan Frans de DONDER, ° Opwijk 25 sept. 1754 (ss. Adriaan *Pots* en Barbara *van der Slagmolen*), † na 1812; - x Opwijk 31 okt. 1791 Petronella BERGHMANS, ° Opwijk 4 juni 1770, † aldaar 14 april 1843, dochter van Jan Baptist en van Petronella *Vermeiren*; ouders van ° in Opwijk:

1. Willem, ° 16 nov. 1794 (ss. Gillis *de Donder* en Jacomyne *Vermeiren*), † Opwijk 21 feb. 1816 ongehuwd.
2. Jan Baptist, ° 22 feb. 1795 (ss. Jan Baptist *Berghman* en Barbara *Pots*), † als kind.
3. Josefa, ° 3 feb. 1797 (ss. Adriaan Frans *de Donder* en Joanna Maria *Berghman*).

4. Joanna Francisca, ° 29 maart 1799 (ss. Jan Baptist *Berghman* en Barbara *Willems*).
5. Maria Catharina, ° 11 dec. 1801 (ss. Jan *Berghman* en Maria Catharina *Geerts*), † Opwijk 24 jan. 1883 ongehuwd.
6. Jan Baptist, ° 16 mart 1804 (ss. Jan Baptist *Berghman* en Emerence *Berghman*), † Opwijk 6 juli 1872; - x Opwijk 21 juni 1845 Barbara van de VELDE, ° Opwijk 10 okt. 1806; dochter van Karel en Joanna *Verhaen*; van wie:
 - a. Maria Catharina, ° Opwijk 19 sept. 1849; - x Opwijk 10 sept. 1875 Gillis van der BORCHT, ° Mazenzele 17 feb. 1842, zoon van Joos en Maria Catharina *Michiels*; van wie afstamming.
7. Anna Thereisa, ° 19 dec. 1806, † Opwijk 13 okt. 1828.
8. Benooy, ° 17 okt. 1809 (ss. Willem *de Donder* en Theresia *Monseur*), † Opwijk 22 sept. 1879.
9. Peeter Jan, volgt onder X.

X. Peeter Jan de DONDER, landbouwer, ° Opwijk 30 april 1812 (ss. Peeter *van Buggenhout* en Maria *de Brandt*), † Opwijk 19 juli 1866; - x Opwijk 21 mei 1847 Francisca Amelia van HUYNEGHEM, dochter van Pauwel Merten en Anne Marie Verdoodt²¹), ° Opwijk 7 feb. 1822, † Opwijk 22 april 1862; van wie ° Opwijk:

1. Jan Baptist, ° 13 sept. 1848, † Opwijk 10 nov. 1865.
2. Catharina Livyne, ° 5 okt. 1849, † Opwijk 19 maart 1868 ongehuwd.
3. Maria Theresia, ° 9 dec. 1851; - x Opwijk 22 april 1874 Jan Baptist de MEERSMAN, zoon van Jan en Joanna Catharina *Parmentier*; ° Mazenzele 22 mei 1841; van wie afstammelingen.
4. Petronella Filomena, ° 3 aug. 1854; - x Opwijk 7 dec. 1878 Cornelis VERMOESEN, ° Merchtem 28 mei 1850 (ss. Cornelius *Vermoesen* en Joanna Catharina *Fasseel*), zoon van Carel Louis en Isabelle *Fasseel*, ° Merchtem 28 mei 1850, in Sleeuwagen.
5. Jan Hendrik, volgt onder XI.

21 Uit het huwelijk Van der Poten-de Baetselier werden in Mazenzele 7 kinderen geboren: 1. Joanna Maria, ° 2 juni 1760; 2. Theodorus Joannes, ° 10 feb. 1762; 3. Petrus, ° 25 Merchtem 1763; 4. Joanna Maria, ° 22 juni 1766; 5. Adriaan, ° 28 Merchtem 1769; 6. Adriaan, ° 26 juli 1770 en 7. Barbara, ° 7 juni 1774.

6. Jan Frans Leopold, ° 22 jan. 1860.
7. Joanna Jozefa, ° 10 maart 1862; - x Franciscus DE BAER-DEMAEKER.
8. Marie Pauline, ° 13 sept. 1865; - x Opwijk 2 juli 1894 Frans Jozef LISSENS, zoon van Ivo en Maria Theresia *de Cock*, ° Opwijk 12 okt. 1860; van wie afstamming.

XI. Jan Hendrik de DONDER, brouwersgast, bierhandelaar, landbouwer en herbergier, ° Opwijk 26 sept. 1857, † Merchtem 5 aug. 1935; - x Merchtem 21 april 1879 (kerk 21 april) Anna Maria Catharina de BAERDEMAECKER, dochter van Dominicus en van Petronella Maria *de Boeck*, ° Merchtem 7 juni 1858, † aldaar 18 jan. 1887 (begraven 20 jan.); van wie ° Merchtem:

1. Dominicus, ° 22 jan. 1880 (ss. *Dominicus de Baetselier* en *Maria Theresia de Donder*), herbergier in Ter Spelt aan de Brusselsesteenweg; - x Maria Coleta Louisa du BOIS, dochter van Peeter Jan en Maria Elisabeth Walraevens. Zij woonden op Terspelt aan de Brusselsesteenweg.
2. Frans, landbouwer, ° 8 okt. 1881 (ss. *Frans de Donder* en *Melanie de Boeck*), † 25 sept. 1952; - x Merchtem 1908 Catharina Joanna van ZEEBROECK, dochter van Frans Jan en Marie Louise *Roelants*, ° Merchtem 16 april 1882 (ss. *Josephus Van Zeebroeck* en *Anna Catharina De Bondt*).
3. Felix Benedictus, ° 26 sept. 1883 (ss. *Felix Benedictus De Baerdemaeker* en *Philomena De Donder*).
4. Ludovica Josephina, ° 27 sept. 1885 (ss. *Jozef Maetens* en *Louise de Baerdemaeker*).
5. N., ° Merchtem 18 jan. 1887, † aldaar 18 jan. 1887.

Zesde tak

IX-bis. Adriaan Frans de DONDER, ° Opwijk 23 sept. 1766, † aldaar 24 nov. 1844; - x Opwijk 23 jan. 1798 Maria Catharina GEERTS, dochter van Frans en Barbara Willems, ° Opwijk 15 april 1776, † aldaar 3 juli 1844; van wie ° Opwijk:

1. Bernardine, 26 sept. 1800 (ss. *Jan van Damme* en *Barbara Willems*), † Opwijk 7 nov. 1878 ongehuwd.
2. Peeter Jan, ° 23 maart 1806 (ss. *Jan Frans de Donder* en *Petronella Michiels*), † Opwijk 18 dec. 1832 ongehuwd.

3. Joanna Petronella, ° 16 dec. 1809 (ss. Jan *van den Broeck* en Petronella *Berghmans*), † Opwijk 3 mei 1814.
4. Jozef Frans, volgt onder X.
5. Carel Louis, ° 15 maart 1814 (ss. Willem *Geerts* en Petronella *Michiels*), † Opwijk 20 dec. 1891.

X. Jozef Frans de DONDER, landbouwer, ° Opwijk 27 okt. 1813 (ss. Jan *Geerts* en Isabelle *van Damme*), † Opwijk 22 sept. 1866; - x Opwijk 12 okt. 1858 Maria Josyne RINGOOT, dochter van Frans en Anna Catharina *Vermeir*, ° Opwijk 9 sept. 1826. Zij hertrouwde Opwijk 4 mei 1870 Peeter *Legroux*. Uit de echt de Donder-Ringoot werden in Opwijk geboren:

1. Frans Bernardyn, ° 5 juli 1859; - x Opwijk 23 feb. 1892 Rosalie Louise BUGGENHOUT, dochter van Antonius Hendrik en van Melanie *Hofmans*, † Opwijk 11 aug. 1863; van wie:
 - a. Maria Judoca, ° Opwijk 6 april 1892, † Lokeren 10 aug. 1896
 - b. Joannes Alfons, ° Opwijk 14 april 1894.
2. Carolus Ludovicus, ° 4 dec. 1860; - x Opwijk 5 nov. 1884 Gudula Hortensia VAN DAMME, ° Opwijk 1 dec. 1859, dochter van Petrus Jozef en Seraphina *de Bruecker*; ouders van geboren in Opwijk:
 - a. Jan Baptist, ° 24 nov. 1886.
 - b. Maria Juliana, ° 22 dec. 1888, † Opwijk 16 maart 1889.
 - c. Franciscus, ° 10 dec. 1890.
 - d. Carolus Ludovicus, ° 11 dec. 1896.
 - e. Marie Sylvie, ° 25 feb. 1898.
 - f. Carolina Amelia, ° 12 sept. 1899, † Opwijk 27 juni 1900.
3. Amelie Juliana, ° 7 sept. 1862; - x Opwijk 17 okt. 1888 Louis SPINOY, ° Opwijk 9 maart 1859, zoon van Fideel Albert en Coleta *Van Wemmel*²².
4. Marie Bernardine, ° 13 okt. 1863; - x Opwijk 14 jan. 1885 Jan Frans COSTERS, ° Opwijk 18 sept. 1861, zoon van Jan Frans en Rosalia *Cleemput*.
5. Jozef Prosper, ° 10 maart 1865, † Opwijk 22 jan. 1867.

22 L. LINDEMANS, *Oude Opwijkse geslachten*, p. 196.

Vierde tak

VII-bis. Jan de DONDER, ° Merchtem 9 mei 1709, † aldaar 8 juni 1779; - x Merchtem 3 juli 1738 Anna de BOECK, dochter van Carel²³ en van Elisabeth *van Wemmel*, ° Merchtem 14 dec. 1710, † aldaar 26 maart 1786; van wie ° Merchtem:

1. Jan Baptist, ° 23 aug. 1739 (ss. *Romyn de Donder* en *Elisabeth van Wemmel*).
2. Frans, ° 12 aug. 1743 (ss. *Frans de Donder* en *Elisabeth van Wemmel*), † Merchtem 13 aug. 1743.
3. Petronella, ° 15 juli 1744 (ss. Jan Baptist van Zeebroeck en Petronella de Boeck).
4. Elisabeth, ° 27 sept. 1745 (ss. *Frans de Donder* en *Elisabeth van Wemmel*); - x Joos de HERTOOGH; van wie afstammelingen in Mollem.
5. Jan Frans, ° 26 jan 1747 (ss. *Frans de Donder* en *Elisabeth van Wemmel*), schepen van Merchtem in 1792; - x Anna VERBEYST, dochter van Adriaan en Anna *de Wolf*, † Merchtem 4 juli 1793.
6. Peeter, ° 2 juni 1748 (ss. *Peeter de Boeck* en *Anna van Herbosch*), † Merchtem 4 juni 1748.
7. Anna Maria, ° 23 april 1749 (ss. *Peeter de Boeck* en *Maria van den Cleyn*), † Merchtem 26 april 1749.
8. Peeter, volgt onder VIII.
9. Filips, ° 25 aug. 1755 (ss. *Peeter van den Eede* en *Elisabeth van Zeebroeck*), poorter van Brussel in 1787 aan de Oude Kleerkooperstraete²⁴.

VIII. Peter de DONDER, ° Merchtem 15 jan. 1751 (ss. *Petrus De Boeck* en *Anna Maria De Hertogh*), † aldaar 31 okt. 1800. Officier municipaal en schepen van Merchtem²⁵; - x 1° Opwijk 13 mei 1777 Barbara de REUS, ° Opwijk 10 nov. 1747, † Merchtem 14 aug. 1786,

23 L. LINDEMANS, *Oude Brab. Geslachten*, nr. 53: Spinoy, p. 5. Louis was grootvader van minister Antoon Spinoy.

24 J. LINDEMANS, *Oude Brabantse geslachten*, nr. 30: de Boeck, p. 3. Carel de Boeck was ° Steenhuffel 26 maart 1674 en zoon van Jan, pachter in Rossem en van Joanna de Donder.

25 J. Caluwaerts en H. Simonart, *Poorters van Brussel*, dl. III, p. 128.

dochter van Joannes Baptist *de Reus*, mulder op de Klei²⁶ en Maria *de Moor*; - x 2° Lebbeke 17 april 1787 Cornelia DE VOS, dochter van Joannes en Anna *Catharina Segers*, ° Lebbeke 8 april 1754, † Merchtem 19 april 1821.

Uit het eerste huwelijk werden ° in Merchtem:

1. Theodorus, ° 11 feb. 1778 (ss. Theodorus *De Reus* en Anna *De Boeck*).
2. Joannes Franciscus, ° Merchtem 25.09.1779 (ss. Joannes Franciscus *De Donder*, Theresia *Linthout* i.p.v. Maria *De Moor* (Opwijk); - x Asse 13 aug. 1811 Joanna Maria Francisca DE GREVE, ° Asse 9 aug. 1771, dochter van Franciscus *de Greve* en Barbara *'t Sas*.
3. Philippus Josephus, ° 31 juli 1781 (ss Philippus *De Donder* (Brussel) en Maria Catharina *De Reus* (Steenhuffel).
4. Maria Elisabeth, ° 27 april 1783 (ss Joannes Baptist *De Reus* (Opwijk) en Elisabeth *De Donder* (Mollem), † Merchtem 8 april 1788.
5. Petrus, ° 19 okt. 1784 (ss. Petrus *Van Roy* (Wieze) en Anna *Verbaest*).
6. Judocus Joannes, volgt onder IX-bis.

Uit het tweede huwelijk werden in Merchtem geboren:

7. Carolus, ° 14 jan. 1788 (ss. Carolus *Robberechts* (Steenhuffel) en Anna Maria *De Vos* (Lebbeke), † Merchtem 21 jan. 1788.
8. Benedictus, ° 15 feb. 1789 (ss. Egidius *Dierick* (Lebbeke) en Joanna Theresia *Van Den Driessche* (Opwijk).
9. Isabella, ° Merchtem 23 feb. 1791, * 23 feb. 1791 (ss. *Petrus Josephus Asscherickx* (Opwijk) en *Isabella De Vos* (Lebbeke)), x Merchtem 21 jan. 1818 Egidius SCHAUMANS, kleermaker, ° Merchtem 6 okt. 1775 (ss. Egidius *Van Assche* en Francisca *Nots*), zoon van Egidius en Petronella *Nots*, † aldaar 14 dec. 1838. Zij woonden omtrent de Kerk op de Langensteinweg.
10. Laurentius, , volgt onder IX-bis.

IX. Judocus Joannes de DONDER, pachter op het Hof De Donder op de Dooren, ° Merchtem 9 okt. 1785, † aldaar 17 jan. 1860; - x 1° Merchtem 12 juli 1810 Maria Theresia van BEVER, dochter van Petrus Josephus *van Bever* en van Joanna Maria *Stuckens*, ° Merchtem 15 sept. 1783 (ss. Martinus *Stuckens* (Haren) en Joanna Catharina *Van Bever* (Brussegem), † aldaar 2 juli 1836; - x 2° Merchtem 28 dec. 1841 Justina de WIT, naaister r en herbergierster, dochter van Theodorus *Rimz* en Joanna Maria *de Wit*, ° Merchtem 27 maart 1815, † aldaar 20 juni 1877. Melanie is later hertrouwd Merchtem Joannes Baptist *de Cre*.

Uit het eerste huwelijk werden geboren in Merchtem:

1. Philippus Josephus, ° 31 juli 1811.
2. Joannes Franciscus, ° 14 Merchtem 1813, † aldaar 28 nov. 1813.
3. Philippus Josephus, volgt onder X. ° 7 dec. 1815.
4. Joanna Maria Josepha Francisca, ° 8 sept. 1817.
5. Isabella Joanna, ° 24 april 1820, † aldaar 8 Merchtem 1820.
6. Joanna Francisca, ° 15 Merchtem 1822, x Merchtem 27 aug. 1847 Joannes Baptist DE KEYZER, broodmaker, ° Asse 25 okt. 1808, zoon van Egidius Joannes en Elisabeth *Peeters*, haar verwant in de 2e graad. Hij was weduwnaar van Maria Francisca de DONDER, † Asse 29 mei 1846. Van wie afstammelingen in Asse.

Uit het tweede huwelijk geboren in Merchtem:

7. Franciscus Eduardus, ° 12 nov. 1843 (ss. Eduard Jozef *van Zeebroeck* en Joanna Francisca *de Donder*); - x Merchtem 27 april 1870 Marie Stefanie *van der Perre*, dochter van Nicolaus Bernardus en Anna Josephina *Walravens*, ° Mollem 23 jan. 1847.
8. Theresia Melania, ° 7 feb. 1846 (ss. Josephus *De Donder* en Theresia Joanna Gertrudis *Van Zeebroeck*).
9. Josephus Philippus, koopman, ° 13 maart 1849 (ss. Philippus Josephus *De Donder* en Antonia Benedicta *De Schryver*), † Merchtem 3 sept. de volgende dag; - x Merchtem 22 feb. 1868 voor de kerk op 24 feb.) Maria Joanna Sophia PEYTIER, herbergierster, ° Merchtem 18 jan. 1836 (ss. Joannes Baptist *Joos* en Maria Josepha Angelica *Peytier*), † Merchtem 24 nov. 1902, dochter van Joannes Patricius *Peytier*, ridder, afstammeling van de laatste heren van Merchtem en van

Anna Catharina *Joos*. Zij is later hertrouwd Emmanuel *Van Styvendael*.

Uit dit huwelijk:

a. Maria Joanna Justina DE DONDER, herbergierster en landbouwster, ° Merchtem 7 feb. 1871 (ss. Joannes Baptist *Mostinckx* en Melania *De Winde*), † Merchtem 5 aug. 1953; - x Merchtem 23 mei 1892 Joannes Franciscus VAN ASSCHE, landbouwer en koopman in steenkolen, ° Steenhuffel 11 aug. 1869, † Merchtem 23 jan. 1951, zoon van Judocus en Barbara *de Boeck*. Hij had recht op 4 stemmen (Gemeente 1908).

X. Filips Jozef de DONDER, schepen van Merchtem, secretaris van de kerkfabriek, landbouwer en stoker op de ouderlijke hoeve op “den Doorn”, ° Merchtem 7 dec. 1815, † Merchtem 7 maart 1895; - x 1° ca. 1845 Barbara Isabella van den HOUTEN, dochter van Jan Frans en Beatrix *van Oensem*, ° Wemmel ca. 1815, † - Merchtem 20 april 1862; - x 2° Merchtem 17 nov. 1863 Felicitas Benedicta LINTHOUDT, dochter van Petrus Jacobus Josephus *Linthoudt*, pachter op het Hof ten Houte in Merchtem-Peizegem en van Maria Elisabeth *van Overstraten*²⁷, ° Merchtem 27 sept. 1829, † aldaar 5 nov. 1918.

Uit het eerste huwelijk werden in Merchtem geboren:

1. Amelia Ludovica, ° 22 okt. 1846 (ss. Franciscus *Van Den Houten* en Melania Justina *De Wit*); - x Merchtem 16 juli 1874 Joannes Franciscus DE GROEF, schepen van Humbeek, ° Beigem 23 juli 1841, † Humbeek 8 aug. 1892; van wie afstamming in Humbeek.
2. Joannes Baptist, ° 5 okt. 848 (ss. Judocus Joannes *De Donder* en Anna Catharina *Van Den Houten*), † Merchtem 22 feb. 1854.
3. Joanna Antonia, ° 8 nov. 1852 (ss Joannes Baptist *Van Den Houten* en Joanna Francisca *De Donder*), † Merchtem 30 juni 1863.

27 J. LINDEMANS, *Geschiedenis van Opwijk*, Brussel, 1937.

Uit het tweede huwelijk werden ° in Merchtem:

4. Josephus Theophilus, ° 31 dec. 1864 (ss. Josephus *De Donder* en Maria Elisabeth *Van Overstraeten*), † Merchtem 29 april 1942. Hij had recht op 3 stemmen in Merchtem (Gemeente - 1908). Was één der pioniers die rond 1890 begonnen is met het fokken van het Brabants trekpaard. Hij bracht het van eenvoudige pachterzoon tot de hoogste rang in onze landbouwwereld. Hij was o.m. voorzitter van de Syndicale Kamer ter bescherming van het Belgisch trekpaard en ere-voorzitter van de Hogere Landbouwwaad. Hij was een belezen man en voorzitter van de Kerkfabriek²⁸
5. Augustinus Aloysius, landbouwer, paardenkweker, onder-voorzitter van het landbouwcomice van het kanton Asse, ° 12 april 1867 (ss. Augustinus Adolphus *Linthout* en Amelia Ludovica *De Donder*), † Merchtem 27 aug. 1935. Hij had recht op 3 stemmen in Merchtem (Gemeente - 1908).

Zevende tak

IX-bis. Laureys de DONDER, ° Merchtem 20 okt. 1793 (ss. Peeter *Peeters* (Lebbeke) en Theresia *Everard* (Brussel), † Opwijk 24 sept. 1860; - x Opwijk 3 juni 1822 Joanna Catharina van BAELEN, dochter van Jan en Elisabeth *Verhasselt*, ° Opwijk 17 juni 1797, † Opwijk 28 april 1837.

Van wie ° in Opwijk:

1. Joanna Rosalie, 22 jan. 1823, † Opwijk 1 maart 1862; - x Opwijk 6 aug. 1861 Jan Baptist van der STRAETEN, ° Opwijk 10 jan. 1820, † aldaar 1 dec. 1888, zoon van Adrianus en anna Theresia *Monsieur*. Hij hertouwde in Opwijk 9 juli 1862 Anna Francisca HEYVAERT.
2. Isabelle Amelia, ° 1 juli 1826, † Opwijk 17 jan. 1830.
3. Jan Hendrik, ° 25 aug. 1827, † aldaar 12 aug. 1879; - x Opwijk 25 juni 1862 Francisca AELBRECHT, dochter van Frans en Maria Theresia van LANGENHOVE²⁹, ° Opwijk 17 aug. 1835, † aldaar 29 feb. 1884.

28 J. LINDEMANS, in *Brabantica*, dl. II, 1957, p. 247.

29 J. LINDEMANS, in *ESB*, 1942, p.128.

Van wie geboren in Opwijk:

- a. Rosalie, ° 15 april 1863, † Opwijk 5 juni 1882 ongehuwd.
 - b. Frans Gillis, ° 31 okt. 1865, † Opwijk 8 juli 1893.
 - c. Jan Adolf, ° 5 april 1868.
 - d. Maria Pelagie, ° 13 okt. 1872; - x Opwijk 2 sept. 1895 Jan Baptist WAUTERS, ° Buggenhout 31 dec. 1868, zoon van Benoit en Maria Benedicta *Spinoy*.
 - e. Jan Victor, ° 8 sept. 1873, † Opwijk 7 april 1880.
4. Egidius Frans, volgt onder X. Achtste tak.
 5. Frans Jozef, ° 27 maart 1832, † Opwijk 9 nov. 1832.
 6. Jan Jozef, volgt onder X-bis. Negende tak.

Achtste tak

X. Egidius Frans de DONDER, ° Opwijk 19mei 1830, † aldaar 13 april 1880; - x Opwijk 21 feb. 1854 Rosalie van der STRAETEN, dochter van Andries en Maria Catharina HEYVAERT, ° Opwijk 10 maart 1827, † aldaar 16 feb. 1899.

Van wie geboren in Opwijk:

1. Joanna Catharina, ° 3 juli 1854, † Opwijk 26 maart 1856.
2. Jozef Andries, ° 26 juni 1856
3. Jan Hendrik, ° 10 juni 1858, † na 1900; - x Opwijk 5 dec. 1883 Maria Ludovica de BAERDEMAECKER, dochter van Antonius en Rosalie van der Straeten, ° Opwijk 30 april 1859.

Van wie geboren in Opwijk:

- a. Marie Louise, ° 4 juni 1884.
- b. Louise, ° 14 feb. 1886.
- c. Maria Theresia, ° 22 juni 1887, † Opwijk 2 maart 1889.
- d. Benedictus, ° 14 jan. 1890, † Opwijk 24 mei 1891.
- e. Marie Nathalie, ° 12 sept. 1892, † Opwijk 24 juni 1894.
- f. Maria, ° 25 dec. 1895.
- g. Andries, ° 1 sept. 1898, † Opwijk 11 okt. 1898.
- h. Rosalie Catharina, ° 9 juni 1900.

4. Adolf Jozef, ° 21 juli 1860, als soldaat verdronken in Hoboken 9 aug. 1884.
5. Jan Baptist, ° 28 Merchtem 1862, † Opwijk 28 april 1898; - x Opwijk 7 juni 1886 Jeanne Pauline MEERSMAN, dochter van Jan Baptist en Joanna *van der Straeten*, ° Opwijk 6 sept. 1864. Zij hetrouwde Egidius VERMEIR.
Uit dit huwelijk werden in Opwijk geboren:
 - a. Rosalie Marie, ° 8 jan. 1887.
 - b. Jozef, ° 25 okt. 1888.
 - c. Marie Blondine, ° 17 aug. 1892.
 - d. August. ° 6 okt. 1893, † Opwijk 6 mei 1894.
 - e. Clementine Jozefien, ° 10 juni 1894.
6. Maria Theresia, ° 19 nov. 1865, Merchtem 22 maart 1898; -x Opwijk 12 jan. 1887 Louis Juliaan van der STAPPEN, landbouwer in ten Houte, ° Merchtem 18 juni 1860 (ss. Ludovicus *Van Der Stappen* en Sylvia *Meskens*), zoon van Jan Baptist en Francisca *Meskens*, ° Merchtem 18 juni 1860, † aldaar 25 okt. 1927.
7. Nathalie, ° 20 juli 1869; - x Merchtem 12 jan. 1887 Benedictus Aloysius van den BERGH, zoon van Cornelis en Marie Anne *van Keer*, ° Merchtem 22 juli 1860; van wie afstamming in Opwijk.

Negende tak.

X-bis. Jan Jozef de DONDER, ° Opwijk 5 april 1834, † aldaar 1 mei 1897; - x 1° Opwijk 6 mei 1861 Petronella Filomena WAVEREYNS, dochter van Anna Petronella *Wavereyns*, ° Opwijk 6 dec. 1857, † Opwijk 16 sept. 1870; - x 2° Marie Virginie AELBRECHT, ° Buggenhout 11 juni 1832, dochter van Felix en Joanna Francisca *Moortgat*.

Van wie geboren in Opwijk:

- a. Jozef Frans, ° 31 dec. 1889.
 - b. Francisca Octavie, ° 4 jan. 1891.
 - c. Rosalie Francisca, ° 28 sept. 1892.
 - d. Eulalie, ° 18 nov. 1894.
 - e. Marie Clementine, ° 30 sept. 1896.
 - f. Irma Filomena, ° 31 okt. 1898.
3. Frans Egidius, landbouwer-herbergier, ° 8 nov. 1865; - x Opwijk 25 aug. 1886 Emerentia LUYPAERT, dochter van Joos en Rosalie *Hofman*, ° Opwijk 15 jan. 1868.

Van wie geboren in Opwijk:

- a. Rosalie, ° 20 okt. 1886.
 - b. Hendrik Pauwel, ° 24 juli 1888.
 - c. Francisca Octavie, ° 17 nov. 1889.
 - d. Melanie Marie, ° 9 aug. 1892.
 - e. Adolf Jan, ° 3 feb. 1894.
 - f. Carolus Ludovicus, ° 16 nov. 1896, † Opwijk 31 dec. 1896.
- g. Jozef Adolf, ° 8 maart 1898, † Opwijk 30 april 1899.
4. Francisca Octavie, ° 8 maart 1868; - x Opwijk 3 nov. 1886
Carolus Ludovicus SAERENS, zoon van Godfried en Pauline van *Eetvelt*, ° Buggenhout 11 mei 1864.
 5. Adolf Jozef, ° 24 jan. 1870, † Opwijk 30 maart 1877.

Uit het tweede huwelijk werden in Opwijk geboren:

6. Marie Pelagie, ° 29 juli 1872; - x Opwijk 2 sept. 1895 Jan Baptist WAUTERS, zoon van Benooy en Maria Benedicta *Spinoy*, ° Buggenhout 31 dec. 1864; van wie afstamming in *Lebbeke*.
7. Peeter Jan, ° 22 Merchtem 1874.
8. Joanna Catharina, ° 23 maart 1876.
9. Adolf, ° 18 okt. 1878.
10. Hendrik Alfons, ° 30 aug. 1880.

Derde tak

VI-bis. Peeter de DONDER, ° Merchtem ca. 1665, † Merchtem 12 mei 1743; - x Merchtem 16 jan. 1702 Maria van ZEEBROECK (ook Zeebrouck geschreven), dochter van Filips en van Margriet *de Ridder*, † Merchtem 31 jan. 1764; ouders van ° Merchtem:

1. Joanna Maria, ° 12 nov. 1702 (ss Romanus *de Donder* en Joanna *van Zeebroeck*), - x Merchtem 21 april 1731 Andreas DE HERTOOGH, ° ±1697, † Merchtem 3 mei 1775. Hij was weduwaar van Elisabeth Kevers († Merchtem 27 nov. 1730).
2. Petrus, ° 4 okt. 1704 (ss Petrus *van Zeebroeck* en Anna *de Donder*).
3. Joannes, volgt onder VII
4. N., ° Merchtem 9 jan. 1711, † aldaar 9 jan. 1711.
5. Franciscus, ° 5 maart 1712 (ss Franciscus *De Donder* en Maria *Bricou*).
6. Catharina, ° 4 april 1716 (ss *Adrianus Dooms* en *Catharina*

van Zeebroeck), † Brussegem 6 okt. 1805; - x Merchtem 2 juni 1750 Petrus *VAN DE CRUYS*.

7. Andreas, volgt onder VII-bis. Tiende tak

VII. Joannes de DONDER, ° Merchtem 14 feb. 1708 (ss Joannes *Krick* en Catharina *van Zeebroeck*), schepen van Merchtem; - x Merchtem 5 mei 1757 Maria JOLY (ook Soly geschreven), dochter van Petrus en Catharina *Robbijns*, ° Londerzeel 20 dec. 1726, † Merchtem 30 mei 1780, wonen in Linthout; ouders van ° in Merchtem:

1. Marie Anne, ° 3 feb. 1758 (ss. Andries *de Hertogh*, man van haar oudste tante en Joanna Marie *de Donder*, loco de grootmoeder Maria *van Zeebroeck*).
2. Peeter, volgt onder VIII
3. Joanna Catharina, ° 14 maart 1762 (ss. Peeter *de Donder* en Joanna *de Man*); - x Merchtem 26 juni 1787 Petrus VER-SPECHT, ° Opwijk 31 juli 1741, † Merchtem 25 maart 1804, zoon van Guilielmus en Elisabeth *van der Goten*.
4. Maria Theresia, ° 17 juni 1764 (ss. Andries *de Donder* en Theresia *van Nieuwenhove*, vrouw van haar oom Peeter *de Donder*); - x Merchtem 17 april 1787 Franciscus WAUTERS, ° Asse 29 dec. 1761, † Merchtem 2 aug. 1837, zoon Franciscus en Maria Mockaert. Zij woonden in Merchtem in de sectie L.
5. Maria Elisabeth, ° 29 april 1766 (ss. Petrus *de Donder* en Joanna Maria *Vergaelen*), † Merchtem 13 april 1767.
6. Petronella, ° 23 Merchtem 1768 (ss. Peeter en Catharina *de Donder*), † Merchtem 6 nov. 1794 ongehuwd.

VIII. Peeter de DONDER, ° Merchtem 10 jan. 1760 (ss. Peeter de Hertogh en Joanna Maria de Donder), wonend in Linthout, † Brussegem 15 dec. 1826; - x Merchtem 3 juni 1788 Elisabeth STERCKX, dochter van Anthonis en Anne Marie de Smet, ° Mollem 25 nov. 1761; van wie ° Ossel (Brussegem):

1. Peeter Jan, landbouwer, ° 27 Merchtem 1789, † aldaar 2 dec. 1827; - x Merchtem 14 nov. 1825 Barbara ROOSEMONT, dienstbode, dochter van Theodorus en Marie Anne *van Erreweghen*, ° Merchtem 9 aug. 1787, wonend in Holbeek, † Merchtem 22 nov. 1862 in het gasthuis; ouders van ° Merchtem:

- a. Maria Theresia ROOSEMONT, arbeidster, ° 1 januari 1816, † Hamme 9 dec. 1873; - x Hamme (O.VI.) 29 april 1843 Louis COLMAN, oliestampersknecht, ° Hamme 17 nov. 1818, zoon van Anna Francisca *Colman*. Louis hertrouwde Hamme 20 mei 1874 Justina BRAEM, weduwe Isidorus *de Block*
- b. Rosalie, ° 10 feb. 1826. Zij had van een onbekende man een zoon.
2. Barbara, ° 3 aug. 1792; - x Willem de BREUCKER.
3. Maria Theresia, ° 6 april 1794, † Merchtem 4 jan. 1868; - x Peeter van REGEMEUTER, landbouwer en dienstbode, ° Merchtem 27 dec. 1786, † aldaar 12 jan. 1849; zoon van Johannes Franciscus *van Regemeuter* en Joanna Maria *Moyson*. Zij woonden in den Boskant wijk Ten Houte.
4. Maria Catharina, ° 10 nov. 1795; - x Petrus WALRAVENS.
5. Anna Catharina, ° 30 juni 1799; - x Merchtem 18 aug. 1825 Judocus Josephus van EXTERGHEM, landbouwer en hovenier, ° Merchtem 18 april 1792; † Merchtem 14 juni 1868, zoon van Jan Baptist en Barbara *Vermoesen*. Zij woonden in de Stoofstraat in Merchtem.

Tiende tak

VII-bis. Andries de DONDER, landbouwer op Sleeuwagen, ° Merchtem 2 juni 1720 (ss. Romyn *de Donder* en *Catharina van Zeebroeck*); † Merchtem 20 dec. 1786; - x Merchtem 30 nov. 1751 Joanna VERDOODT, ° ca. 1717, † Merchtem 31 dec. 1797.

Van wie ° Merchtem:

1. Franciscus, ° 31 maart 1752 (ss. Franciscus *De Donder* en Maria *Verdoodt*), † Merchtem 19 april 1760.
2. Joannes Baptist, ° 22 sept. 1753 (ss. Joannes *De Donder* en Catharina *Van Den Hout*); - x Asse 19 feb. 1779 Anna Maria FIEREMANS, Asse 14 dec. 1747, dochter van Judocus en Josina *Willems* (uit Essene). Ouders van geboren in Asse:
 - a. Judocus, ° 3 feb 1780.
 - b. Andreas, ° 11 april 1781.
 - c. Petrus, ° 25 dec. 1782.
 - d. Joanna, ° 17 dec. 1784.
 - e. Maria Catharina, ° 9 aug. 1787.

3. Petrus, ° 15 aug. 1755 (ss. Petrus *De Donder* en Maria *Verdoodt*), † Mollem 2 aug. 1840; - x Mollem 21 juli 1789 Joanna Catharina VAN DER VEKEN, ° Mollem 4 april 1762, † aldaar 11 okt. 1834, dv Carolus *van der Veken* en Maria *de Dobbeleer*.
4. Catharina, ° 9 nov. 1757 (ss. Joannes *Verdoodt* en Catharina *De Donder*), † Merchtem 13.09.1759.
5. Catharina, ° 3 Merchtem 1760 (ss. Franciscus *Verdoodt* en Catharina *De Valck*).
6. Maria, ° 18 dec. 1762 (ss. Joannes en Maria *Verdoodt*).
7. Joannes Franciscus, landbouwer, ° 26 dec. 1764, † aldaar 29 dec. 1835; - x Merchtem 10 jan. 1792 Maria Anna ERPELS, ° Merchtem 4 nov. 1757 (ss. Petrus *Van Den Broeck* en Maria Anna *Erpels*), † Merchtem 9 nov. 1840, dochter van Gaspar *Erpels* en Anna *Symons*. Zij woonden in sectie K. Maria is eerder x Merchtem Joannes *Vrydagh*, ° Bollebeek 5 feb. 1744. Zij hadden een enige dochter : Joanna Maria, ° Merchtem 25 aug. 1793 (ss. Augustinus *Erpels* en Joanna *Verdoodt*), † Merchtem 29 april 1798.
8. Judocus, ° 27 juli 1767 (ss. Judocus *Keymolen* en Maria *Verdoodt*), † Merchtem 30 aug. 1767.

Tweede tak

III-bis. Pauwel de DONDER, schepen van Merchtem 1582³⁰; - x N.; ouders van:

1. Hendrick, te Merchtem, † ca. 1635; - x Merchtem 1 jul 1607 Joanna de SMET, dochter van Jooris³¹ en Barbara *verEertbrugghen*³². Loting 21.2.1629 (reg 5461 r°138). Ouders van vermeld in 1615³³ en ° Merchtem:
 - a. Pauwel, ° 12 Merchtem 1602 (ss. Pauwel *de Donder* en Jan *Mersman* en Maria *Vereertbrugghen*).
 - b. Elisabeth, ° ca. 1604; - x Merchtem 25 aug. 1625 Gillis van MALDEREN.

30 L. LINDEMANS, *Oude Opwijkse geslachten*, p. 24.

31 Schepgriffie Merchtem, nr. 5458 en 5461, f° 133v.

32 L. LINDEMANS, *Oude Opwijkse geslachten*, p. 480.

33 Ibidem, p. 129.

- c. Jan, ° 6 sept. 1609 (ss. Jan Vereertbrugghen en Catharina van *Herbosch*).
- d. Joos, ° 14 juni 1615 (ss. Joos *Puttemans* en Martyne *Verlysebetten*).
- e. Maeyken, ° ca. 1617.
2. Jan, ° 6 sept. 1609 (ss. *Joannes Verertbrugghen* en *Catharina Van Herbosch*).
3. Gillis, te Merchtem, † ca. 1627³⁴; - x Maria van CRANEN-BROECK, dochter van Pauwel en Maria *de Becker*; van wie:
 - a. Jaonna, ° Merchtem 6 jan. 1601.
 - b. Kathelijne, vermeld in 1627.
4. Paulus, volgt onder IV. .

IV. Paulus de DONDER, erflaat van Pipenpoy, ° Merchtem ±1571, † aldaar 27 okt. 1641 en begraven aan de kerkhofdeur; - x Catharina VAN HERBOSCH, ° Merchtem ±1572, † aldaar 23.10.1642.

Uit dit huwelijk werden in Merchtem geboren:

1. Henricus, volgt onder V.
2. Catharina, ° 2 april 1598 (ss. Egidius *de Donder*, Catharina *Herbosch* en Catharina *Scheelkens*); - x Merchtem 1619 Franciscus VAN ACOLEYEN, zoon van Frans Antonis en van Anna *de Keersmaecker*, ° Steenhuffel, † Opwijk , van wie afstammelingen³⁵.
3. Franciscus, ° 11 Merchtem 1600 (ss. Franciscus *de Pauw*, Judocus *Wafelaert* en Anna *Neutens*), † Opwijk 24 juni 1655; - x Steenhuffel 21 okt. 1624 Anna VAN ACOLEYEN, † Opwijk 12 april 1668. Van hen werden in Opwijk geboren:
 - a. Anna, ° 1 juli 1625 (ss. Pauwel *de Donder* en Anna *Kersmaker*); - x Peeter SERVAES.
 - b. Catharina, ° 6 april 1627 (ss. Jan van *Acoleyen*, loco Simon *Dierick* en Catharina *Hulsbroeck*), † na 1664; - x 1° Opwijk 18 feb. 1648 Gillis MOYSES, † 1667; - x 2° Opwijk 30 nov. 1669 Nicolaes van den EEDE. Van wie afstamming³⁶.

34 Schepengr. Merchtem, nr. 5468, F° 69v.

35 Schepengriffie Merchtem, nr. 5460.

36 L. LINDEMANS, Oude Brab. geslachten, in *ESB*, 1995, p. 285.

- c. Petronella, ° 10 mei 1628 (ss. Peeter *de Donder* en Petronella *de Moor*); - x Jan Wauvereysns † Opwijk 27 april 1657 (Staat van goed dd. 24 jan. 1658).
 - d. Maria, ° 24 april 1630 (ss. Gaspa de Houwere en Maria van den Broeck); - x Opwijk 22 jan. 1656 Gillis de LUYCK.
 - e. Pauwel, ° 11 dec. 1632 (ss. Octaviaan *van Herbos loco Pauwel de Donder* en Elisabeth *Vermeere*).
 - f. Joanna³⁷, ° 24 Merchtem 1635 (ss. Jan *de Valck* en Joanna *van Damme*); - x Opwijk 14 feb. 1658 Jaspar ACKAERT.
 - g. Jacques, ° 6 sept. 1637 (ss. Jacques *Peets* en Barbara *van Aquelyen*), † Opwijk 16 mart 1650.
 - h. Christoffel, ° 23 dec. 1650 (ss. Christoffel *de Keersmaecker* en Anna *Goevaerts*).
 - i. Elisabeth, ° 2 dec. 1644 (ss. Pauwel *Perpeet* en Elisabeth *van Nuffel*), † Opwijk 26 april 1654.
 - j. Jan, voogd in 1669 van de kinderen van Gillis Moijnsens en Catharina de Donder.
4. Petrus, ° Merchtem 22 juli 1602 (ss. Petrus *Biesmans sr.*, Franciscus *Van Den Houte* en Johanna *Smet*); - x Merchtem 3 okt. 1638, ondertrouwd Merchtem 29 aug. 1638 Anna FEYTENS, ° ±1609, † Merchtem 8 maart 1659, dochter van Henricus *Feytens* en Anna *van der Hoeven*.
- Uit dit huwelijk geboren in Merchtem:
- a. Anna, ° 9 juni 1639 (ss. Paulus *De Donder* en Anna *Luypaerts*), † Merchtem 10 okt. 1678.
 - b. Cornelia, ° 7. okt. 1640; - x Egidius COOREMAN.
 - c. Eduardus, ° 16. nov. 1642 (ss. Eduardus *Feytens* en Anna *Segers*), † Merchtem 9 april 1673.
 - d. Egidius, ° 5 maart 1645 (ss. Petrus *Biesman* i.p.v. Egidius *Daniels* en Engelken *Boendermans*).
 - e. Maria, ° 20. nov. 1647, † Merchtem 28 feb. 1682; - x Merchtem 20 dec. 1678 Eduardus DE BISSCHOP, ° Merchtem 19 sept. 1655, † aldaar 21 feb 1691, zoon van Adriaan en Catharina *Verbracken*. Hij hertrouwde 30 okt. 1687 Catharina *van der Haegen*.
 - f. Elisabeth, ° 8. dec. 1650 (ss. Petrus *Biesman* en Elisabeth *Feytens*), † Merchtem 11 okt. 1651

5. Maria, ° 22 jan. 1608 (ss. Egidius *Zegers* en Maria).
6. Anna, ° 22 jan. 1608 (ss. Petrus *Biesman*).
7. Joannes, volgt onder V-bis.
8. Barbara, ° ±1610; - x Merchtem 22 sept. 1630 Henricus VAN INGELGEM.
9. Adrianus, substituut-meier van Merchtem, ° 26 april 1614 (ss. Adrianus *Robbrechts* en Catharina *Maerschallck*); - x Merchtem 19 okt.1642, ondertrouwd aldaar 26.09.1642 Merchtem Judoca de RIDDER, ° Merchtem 11 feb.1616 (ss. Judocus *van Neervelde* en Judoca *Hendricx*), † Merchtem 26 jan. 1696, dochter van Martinus *de Ridder* en Anna N..
Uit dit huwelijk werden in Merchtem geboren :
 - a. Theodorus, ° 17 aug. 1643 (ss. Theodorus *Biesman*, Barbara *de Donder* i.p.v. Anna *de Donder*).
 - b. Barbara, ° 19 aug. 1646 (ss. Franciscus en Maria *De Donder*), † Merchtem 19 dec. 1720; - x Merchtem 25 mei 1678, ondertrouwd aldaar 7 mei 1678 Paulus RENIER, ° 29 juni 1653 (ss. Adrianus *Verhofstat* i.p.v. Paulus *de Becker* en Catharina *Reniers*).
 - c. N., ° 10 okt. 1649, † aldaar 10.10.1649. Gedoopt door de vroedvrouw.
 - d. Philippus, ° 8 okt. 1650 (ss. Philippus *De Pauw* en Leonora *De Ridder*).
 - e. Petrus, ° 1. aug. 1653 (ss. Petrus *Linthout* en Anna *Peeters*).

V. Henricus DE DONDER, ° ±1596, † Merchtem 28 aug. 1652 aan tyfus; - x Merchtem 4 juli 1621, ondertrouwd aldaar 29 mei 1621 Anna ZEGERS, ° ±1603, † Merchtem 26 maart 1653 aan de pest, dochter van Egidius *Zeghers* en Francisca *van der Hoeven*. Ook Seghers geschreven. Loting op 15.0.1656 (reg 5468 v°69) waarin vermeld: Henric de Donder en Anna Zegers: Jan, Franchois, Cathelyne, Andries, Gillis.

Uit dit huwelijk werden in Merchtem geboren:

1. Egidius, ° 2 juni 1622 (ss. Egidius *Zegers* en Catharina *van Herbosch*), † als kind.
2. Joannes, ° 11 juni 1623 (ss. Joannes *de Dondere* en Francisca *van der Veken*), † Steenhuffel 22 juni 1663; - x Steenhuffel 4 feb. 1649 Maria VAN HAU (ook De Hauwere geschreven). Zij hadden kinderen in Steenhuffel geboren.

3. Franciscus, ° 15 juli 1625 (ss. Egidius *Zegers* en Catharina *Zegers*); - kerk Wolvertem 1654 Catharina WILLOCX, ° ±1632, † Merchtem 25 juli 1705.

Uit dit huwelijk:

- a. Maria DE DONDER, ° 30 nov. 1655 (ss. Adrianus *de Donder* i.p.v. Petrus *Willocx* en Maria *Wouters*), † Merchtem 21 jan. 1725; - x Winocus VAN GEEDT, ° 26.11.1662 (ss. Winocus *De Bleser* en Maria *Gakx* (?)). Op 23 feb. 1687 overleed in hun woning een zekere Ludovicus, een Brusselse vondeling van omtrent 6 weken oud.
- b. Egidius, ° 7 aug. 1657 (ss. Egidius *Willocx* en Joanna *de Becker*), † Merchtem 12 nov. 1657.
4. Andreas, ° 5 dec. 1627 (ss. Andreas *de Gronckel* en Maria *De Donder*); - x kerk Ossel 29 maart 1659 Magdalena AREYS (ook Anreys, Aureys, Aereys geschreven).

Uit dit huwelijk:

- a. Joannes, ° 13 jan. 1660 (ss. Joannes *De Clerck* en Joanna *Zeghers*).
- b. Egidius, ° 25 feb. 1663 (ss. Petrus *Vinck* i.p.v. Egidius *De Donder*, Anna *Van Voore* i.p.v. Elisabeth *Zegers*).
- c. Laurentius, ° 26 nov. 1664 (ss. Laurentius *Aereys* en Joanna *Vander Beurght*), † Merchtem 15 mei 1665.
- d. Anna, ° 10 feb. 1666 (ss. Joannes *Aereys* en Anna *De Clerck*).
- e. Petrus, ° 19 Merchtem 1667 (ss. Petrus *Zeghers jr* en Joanna *Crick*), † Merchtem 23 dec. 1667.
5. Catharina, ° 1 mei 1630 (ss. Adrianus *Seghers* en Catharina *De Donder*).
6. Joanna, ° 1. feb. 1633 (ss. Egidius *Seghers* en Joanna *De Backer*), † Merchtem 6 april 1653 aan de pest.
7. Egidius, ° 20 nov. 1636 (ss. Egidius *Seghers* en Gertrudis *Van Nieuwenhove*); - x 1° Merchtem 31 okt. 1643, ondertrouwd aldaar 16 okt. 1643 Margaretha MERTENS, ° Craninck in Pommeren, dochter van Jan, meier van het laathof van Zwijveke te Baardegem en Anna *de Baert*, vermeld in 1667; - x 2° Merchtem 2 sept. 1658, ondertrouwd aldaar 27 juli 1658 Joanna VAN NEERVELT, ° 13 jan. 1625 (ss. Johannes *van Neervelt* en Johanna *Verhoffstadt*), dochter van Guillelmus *van Neervelde* en Anna *Verreyst*.

Uit het eerste huwelijk werden in Merchtem geboren:

- a. Merchtem 15 juli 1673.
- b. Catharina, ° 30 april 1652
- c. Jan, ° 22 Merchtem 1623.
- d. Jacques, ° 24 aug. 1657, † kind.
- e. Jacques, ° 6 Merchtem 1659.

Uit het tweede huwelijk werden in Merchtem geboren:

- f. Maria, ° 17 Merchtem 1640, † Merchtem 1642.
8. Petrus, ° 1 Merchtem 1640 (ss. Petrus *Seghers* en Joanna *Herbosch*), † Merchtem 16. sept. 1642.

V-bis. Joannes de DONDERE, ° Merchtem 31 mei 1609 (ss. Joannes *Breem*, jr en Johanna *Volckaerts*); - x Steenhuffel 28 sept. 1636, ondertrouwd Merchtem 30 aug. 1636 Elisabeth PUTTEMANS (Ook Putman(s), Putteman geschreven), ° ±1615, † Merchtem 20 mei 1669.

Uit dit huwelijk werden in Merchtem geboren:

1. Henricus, ° 22 juli 1637, (ss. Henricus *Putteman* en Catharina *Herbosch*); - x Steenhuffel 16 april 1670 Joanna VAN DOORSELAER.
2. Joanna, ° 23 maart 1641, † Merchtem 20 april 1716; - x 1° Joannes DE BOECK; - x 2° 1767 Philippus DE GREEF.
3. Joannes, ° 6 jan. 1643 (ss. Petrus *Biesmans* i.p.v. Joannes *De Donder* en Anna *Smet*), † Merchtem 10 aug. 1672; - x Merchtem 31 okt. 1671, ondertrouwd aldaar 20.09.1671 Merchtem Gertrudis MEERT, ° Merchtem 7 aug. 1644 (ss. Joannes *Vander Stappen*, Catharina *Van der Stappen* i.p.v. Gertrudis *Le Febre*), dochter van Franciscus *Meert* en Joanna *van Stappen*. Gertrudis is later hertrouwd Joannes *de Hertogh*.
Uit dit huwelijk werd een enige zoon geboren:
 - a. Joannes, ° Merchtem 7 sept. 1672 (ss. Joannes *de Donder* en Joanna *Verstappen*).
4. Anna, ° 28 april 1645 (ss. Egidius *de Clerck* en Anna *Puttemans*), † Merchtem 17 mei 1645.
5. Catharina, ° 5 juli 1646 (ss. Joannes *Roelants* en Catharina *Putteman*); - x Antonius HEYVAERT. Zij hadden kinderen in Opwijk geboren.

6. Judocus, ° 8 juli 1648 (ss. Judocus *Puttemans* en Petra *Mi-chiels*).
7. Maria, ° 4 maart 1651 (ss. Joannes *De Smet* en Maria *Van Linthout*).
8. Carolus, ° 24 sept. 1653 (ss. Guilielmus *Ronsmans* i.p.v. Dom. Carolus Franciscus *Musaerdt* en Maria *Linthout*).
9. Petrus, ° 28 mei 1656 (ss. Petrus *Meskens* en Barbara *Puttemans*).
10. Antonius, ° 1. aug. 1658 (ss. Anthonius *Laureys* en Jacoba *Puttemans*).

Niet aangeschakelde de DONDER, de DONDERE uit Merchtem

- Adrianus DE DONDER, ° ca. 1637, † Merchtem 19 nov. 1693; - x Wolvertem 16 juni 1672 Anna van den DRIESS(CH)E, ° ca 1637, † Merchtem 23 maart 1700; van wie: ° Merchtem:
 - a. Jan, ° ±1676, † Merchtem 1 maaart1688.
 - b. Peeter, ° 23 aug. 1678 (ss. Petrus *de Donder* en Elisabeth *Ruysevelt*), † Merchtem 6 jan. 1687.
 - c. Barbara, ° 7 Merchtem 1681 (ss. Stephanus *De Donder* en Barbara *Lomans*), † Merchtem 13 nov. 1693.
 - d. Petronilla, ° 11 april 1684 (ss. Antonius *De Smet* en Petronilla *Van Overstraeten*).
 - e. Anna, ° Merchtem 5 aug. 1687 (ss. Valentinus *Verelst* en Anna *de Hauwer*).
- Adrianus DE DONDER x Merchtem 20 juni 1674, ondertrouwd aldaar 26 juni 1674 Elisabeth VAN HUMBEECK, ° ±1616, † Merchtem 27 nov. 1676. Hij hertrouwde in Kobbegem 29 jan. 1677 Elisabeth SCHOCKAERT.
- Andreas DE DONDER, ° Ossel 27 jan. 1750, † aldaar 2 juli 1820, x Ossel 17 juli 1785 Catharina VAN CAMPENHOUT, ° Ossel 16 juni 1752. Uit dit huwelijk: Joanna DE DONDER, ° Ossel 27 feb. 1801, x Guillelmus VAN BUGGENHOUT. *Zij woonden op Ten Houte*.
- Franciscus DE DONDER x Merchtem 5 juli 1735 Joanna VAN DEN BERGH. Uit dit huwelijk: Anna Margarita DE DONDER, ° Merchtem 15 juni 1735.
- Guillelmus DE DONDER x Merchtem 11 mei 1773 Anna Maria COOREMANS
- Henricus DE DONDER x Merchtem 4 nov. 1659, ondertrouwd aldaar 29.09.1659 Barbara BOOGHMANS.

- Henricus DE DONDER x Steenhuffel 12 okt. 1800 Elisabeth HERREMANS, ° Malderen 13 dec. 1764, † Buggenhout 5 okt. 1808, dochter van Martinus en Elisabeth *Herremans*. Zij is later x Merchtem Petrus Joannes *DE SMEDT*.

- Henricus Franciscus DE DONDER x Maria Francisca VAN DEN BOSSCHE. Uit dit huwelijk: Jacoba DE DONDER, ° Steenhuffel 18 juli 1788, † aldaar 9 feb. 1833. Jacoba x 1° Merchtem Laurentius VAN OPSTAL. Zij hadden kinderen in Steenhuffel geboren. Jacoba x 2° Merchtem Henricus DE VELDER, ° Merchtem 10 nov. 1771 (ss. Henricus *Van Seghbroeck* en Gertrudis *Moyson*). Zij hadden kinderen in Steenhuffel geboren.

- Joannes DE DONDER x kerk Ossel 20 sept. 1661 Merchtem Elisabeth JACOBS.

- Joannes DE DONDER x Maria VAN DEN BRUILLE, ° ±1624, † Merchtem 22 aug. 1660.

- Joannes Baptist DE DONDER x Petronilla VAN HEMELRYCK, † Brussegem 23 sept. 1854.
Uit dit huwelijk:
 1. Theresia DE DONDER, ° Brussegem 1 april 1825, † aldaar 9 sept. 1898; x 1° Merchtem Laurentius Josephus DE LEU; - x 2° Merchtem Michaël LOMBAERT, ° Merchtem 6 jan. 1830 (ss. Michaël *Boogmans*, Merchtem en Maria Anna *Lombaert*, Mollem).
 2. Rosalia DE DONDER, ° Ossel/Brussegem 10 juni 1832, x Petrus Joannes KALLAERT(S). Zij woonden op den Hunsberg/Ter Spelt.

- Joannes Carolus DE DONDER, † Brussegem 11 okt. 1861, x Brussegem 8 jan. 1855 Joanna MOERENHOUT, ° Brussegem 4 mei 1822, † aldaar 16 juli 1903, dochter van Petrus Joannes *Moernhout* en Anna Catharina *Van Humbeeck*. Zij is later x Merchtem *Henricus BRABANT*.

- Petrus DE DONDER x Merchtem 28 sept. 1741 Theresia VAN NIEUWENHOVE, ° Opwijk 12 nov. 1719, † Brussegem, dochter van *Henricus Van Nieuwenhove*) en Maria *Heyvaert*. *Theresia was weduwe van x Merchtem Judocus Bogaert*.
Uit dit huwelijk: Maria Anna DE DONDER, ° Ossel 23 sept. 1742, x Adrianus BIESEMANS.

- Petrus DE DONDER x Brussel-Sint Clara 19 juni 1872 Merchtem
Joanna Catharina BRESSEEL, ° Merchtem 23 feb. 1837, dochter van
Joannes Franciscus *Bresseel* en Maria Anna *Van Ginderachter*.
Uit dit huwelijk: Maria Ludovica BRESSEEL, ALIAS DE DONDER,
° Merchtem 19 feb. 1864 (ss. Petrus Joannes *Bresseel* en Francisca *De
Ridder*). Gewettigd door huwelijk.
- Stephanus DE DONDER x Merchtem 31 jan. 1660, ondertrouwd aldaar
6 jan. 1660 Anna MONSEAUW.

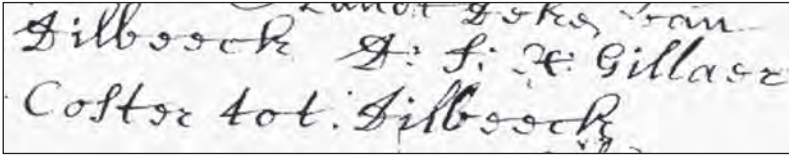
Onze-Lieve-Vrouw-ter-Noodkerk in Merchtem

Dilbeekse koster

Erwin d'Hoe

DEEL II

GILLAERD Dominicus Franciscus Xaverius (1733-1761)

schoolmeester vanaf 1733.

Telling 1747:

*Dominicus Xaverius Gaillard coster
ende houdende clÿnen winckel
van cremery
syne huÿsvrouwe
1 kindt boven de 7 jaeren
2 schoùwen*

Telling 1755:

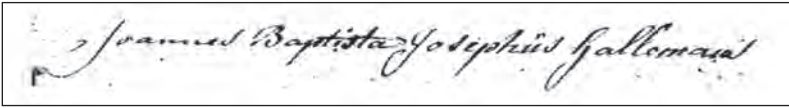
Dominicus Guilliard, Coster, syne huÿsvre, Barthelemeus 14.

Hij overleed te Dilbeek op 2 juli 1761 op 60-jarige leeftijd, begraven in de kerk. Hij was waarschijnlijk zoon van Laurentius en Catharina Delians die te Anderlecht woonden. Huwde te Anderlecht op 4 juni 1735 met Barbara De Weert, overleden te Dilbeek op 3 februari 1743 op 39-jarige leeftijd, begraven in de kerk. Waarvan twee kinderen geboren te Dilbeek:

Maria Catharina Gertrudis, geboren op 25 september 1736 (*Gerardus Wouters en Maria Catharina Vander Putte*)

Bartholomeus, geboren in november 1738 (*Petrus Walravens vicepastor loci nomie R.D. Bartholomeus Lamberechts pastoris in Anderlecht en Anna Maria De Weert*)

HALLEMANS Jan Baptist (1761-1805)

Geboren te Anderlecht op 17 november 1738 en overleden te Dilbeek op 12 februari 1805 om 2u 30 's namiddags, 45 jaar koster van onze parochie, zoon van Arnoldus en Jacobina Vander Meulen. Huwde te Anderlecht op 28 juni 1757 met Joanna Walravens. Hij was tevens landbouwer. In 1795 was het huishouden samengesteld uit 10 leden boven 10 en 6 onder 10 jaar. In 1799 bewoonde hij zijn eigen huis met een tuin van 50 roeden.

De familie Van Molle

I. Egidius Van Molle, koster en kerkzanger, onderwijzer, gemeenteraadslid van 1836 tot 1847. Hij was stemgerechtigd voor de gemeenteraad in 1830 en 1836. In 1836 huurt hij voor de som van 8,47 frank 12,35 are land van het armenbureel van Dilbeek, gelegen te Dilbeek sectie F 31. Op 18 april 1816 kopen Egied Van Molle en zijn vrouw twee huizen van het echtpaar Jan Baptist Merckx-Maria Catharina De Prins. Op 19 mei 1816 ontvangt deze Merckx 9 gulden 7 st. voor bouwmaterialen van de afbraak van deze huizen. In 1834 huurt hij van de kerk van Dilbeek het stuk grond waarop het huis staat dat hij in eigendom bezit. Vanaf 1851 is Michiel Van Lierde de nieuwe huurder.

'Egidius Van Molle koster te Dilbeek heeft in huur, eene hofstede inhoudende 8.28 ellen ofte 40 roeden oude maete bebouwt met een hys hem toebehoorende, gelegen te Dilbeke, grenzende noord het kerkhof, oost de kerke goederen zuyd d'erfgenaemen De Ridder en west Agnes Goossens, mits de somme van zes guldens s.jaers... 6.00.'

Huizen aan de kerk in 1834

De Sint-Ambrosiuskerk in Dilbeek

Het is kadastraal niet duidelijk waar deze woning juist stond. De kerk had er in 1860 de nrs. 43 tot en met 51; de familie De Ridder de nrs. 41 en 42; de familie Van Laethem de nrs. 52 en 53.

Hij was onderwijzer sedert 1805, maar had geen akte van aanneming. Hij onderwees in het lezen, schrijven en rekenen (cijferen). In 1824 had de gemeente nog geen schoollokaal, en daarom gingen de lessen door in een kamer van het huis van de onderwijzer.

Hij werd geboren te Groot-Bijgaarden op 29 december 1773 en overleed te Dilbeek bij de kerk op 5 mei 1848, zoon van Petrus en Jacoba Willems. Huwde te Ternat 6 frimaire IV (27 november 1795) met Isabella Sas, geboren te Ternat op 26 augustus 1784 en overleden te Dilbeek bij de kerk op 11 juli 1834, dochter van Franciscus en Elisabeth De Paepe.

Waarvan:

Joannes Franciscus *Frans*, volgt II.

Maria Josina, geboren te Dilbeek op 12 januari 1808 en er ongehuwd overleden op 1 april 1834.

Joannes Jacobus, geboren te Dilbeek op 12 juli 1809 en er overleden op 27 juli 1809.

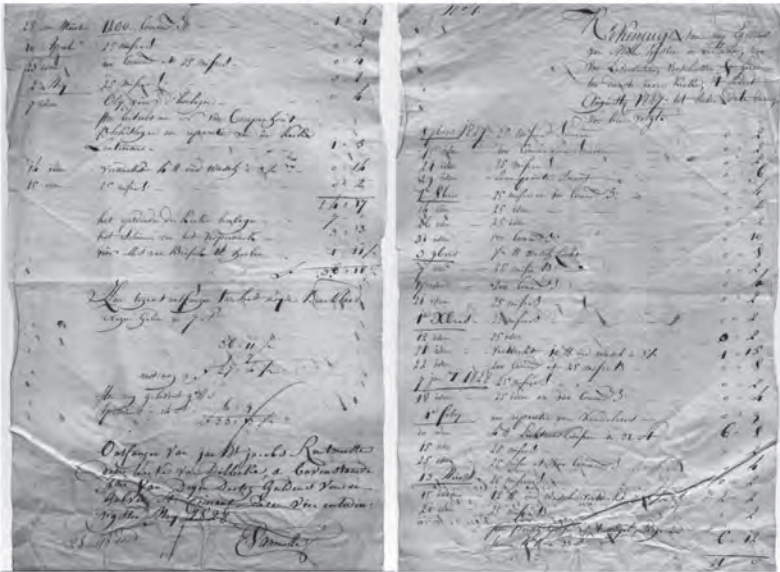
Joannes Baptista, geboren te Dilbeek op 12 juli 1809, tweeling met v.n.; ingelijfd bij de aktieve burgerwacht te Brussel. In 1834 werkte hij 8 dagen op het kerkhof.

Joanna Catharina, geboren te Dilbeek op 10 juli 1811.

Bernardus, geboren op Dilbeek op 12 december 1813.

Joannes Josephus, geboren te Dilbeek op 12 januari 1816 en er overleden op 3 juni 1833.

Joannes Baptista, geboren te Dilbeek op 5 juni 1818 en er overleden op 2 maart 1834.

Rekening van Egidius Van Molle

II. Joannes Franciscus Frans Van Molle, koster en organist, gemeenteonderwijzer, stichter tevens muzikant-soloklarinet van de société de Ste Cécile (fanfare) van Dilbeek op 1 juli 1840. In 1824 frequenteerde hij reeds enige tijd de school van de heer (Steegs?) in (Terrars?), *‘doet goeden voortganc zodat hij wel haast in staet zal zijn examen te passeren voor het Commissie en het onderwijs volgens de nieuwe methode zal geeven in deeze gemeente’*¹. Tijdens de zomermaanden werd geen onderwijs gegeven. In 1816 telde men tijdens de wintermaanden 90 leerlingen, in 1824 waren dit er 120. In 1839 werd *het school en gemeynte huys van Dilbeek* gebouwd aan de gemeentepplaats Kleine baan van Ninove Sektie D 43a en 43b. De grond werd pas in 1866 door de gemeente aangekocht van de kerkfabriek. In 1846 was het Joannes Franciscus Van Molle die er woonde in functie van onderwijzer. De woning telde drie plaatsen beneden en twee plaatsen op de 1e verdieping.

Op een mooie dag in 1840 trok hij naar het kasteel van baron de Viron om er aan de jonge Theodoor steun en medewerking te vragen bij het oprichten van een muziekmaatschappij. Naar verluidt zou Van Molle

1 Dilbeek.

gezegd hebben: 'Ik verspeel hier mijn tijd met muziek aan te leren aan de jeugd van onze gemeente en daar blijft het dan bij.' De baron luisterde welwillend naar hem. Aan Van Molle werd de taak toevertrouwd de muzikanten te recruteren.

Joannes Franciscus Van Molle werd geboren te Dilbeek op 1 oktober 1806 en overleed er op 25 september 1857. Huwde te Dilbeek op 11 november 1835 met Joanna Carolina *Corolina* Swalus, kerkzangeres-organiste en tenslotte rentenierster, geboren te Dilbeek op 24 juli 1804 en er overleden op 31 oktober 1886 aan apoplexie de la moëlle épieière compliqueé de gangrène sénile; dochter van Egidius, hoefsmid, en Elisabeth Van Haelen.

Waarvan:

Egidius Augustus, geboren te Dilbeek op 26 september 1836 en overleden te Lier (rijks normaelschool) op 18 februari 1856.

Catharina Virginia *Virginie*, geboren te Dilbeek op 28 april 1838 en er overleden op 21 augustus 1914.

Naamloos van het mannelijk geslacht, †° te Dilbeek op 26 oktober 1839. Catharina Cecilia, geboren te Dilbeek op 22 november 1840.

Franciscus Emilius, kerkbediende, geboren te Dilbeek op 17 maart 1842 en er ongehuwd overleden op 8 december 1872 aan phthisie pulmonaire.

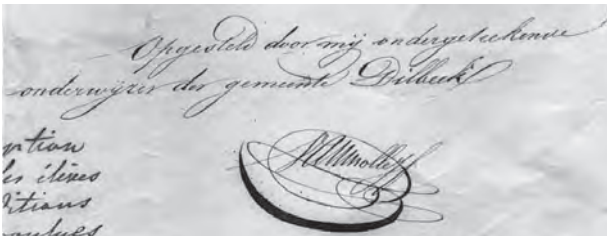
Bernardus Gregorius, volgt III.

Catharina Josephina *Josephina*, geboren te Dilbeek op 31 maart 1845 en er ongehuwd overleden op 6 december 1915. Na het overlijden van haar kozijn Henricus Ambrosius Swalus schonk hij zijn favoriete niet zijn woonhuis smis oven en hofstede met al dat er zich op en in bevind zoo als meubelen, boomen en zoo voorts de geldmiddelen niet inbegrepen, ik geef haar nog in eigendom een stuk land gelegen aen de loo groot 16 aren 31 centiaren paelenden aen ...'

Joannes Franciscus, geboren te Dilbeek op 12 mei 1847 en overleden te Brussel op 15 september 1927. Huwde met Carolina Maria Buys, waarvan twee kinderen.

Het school- en tweede gemeentehuis, bouwjaar 1838-39

Handschrift van Joannes Franciscus Van Molle

Herberg Van Molle in de Verheydenstraat (nu dokter Verheyden)

III. Bernardus Gregorius *Bernard Van Molle*, bijgenaamd '*de mol*', 60 volle jaren koster, herbergier, lid van de kerkfabriek, lid van de openbare onderstand 10 december 1897; vermeld in het testament van Henricus Ambrosius Swalus.

Hij werd geboren te Dilbeek op 31 maart 1845 en er overleden op 22 januari 1921. Huwde te Dilbeek op 22 januari 1877 met Joanna Maria *Marie* Wijns, geboren te Dilbeek op 21 september 1854 en er overleden op 8 november 1930, dochter van Prosper en Joanna Sorgeloos.

Dat hij ook wel eens kwajongensstreken kon uithalen bewijst het volgende:

Op 21 september 1856 word hij samen met zijn broer François en vier andere jongens door de veldwachter betrapt op het plunderen van appels in de boomgaard van pachter en burgemeester Egidius Franciscus Verheyden. Het proces-verbaal word de 23^e gezonden naar Mr. De Keyzer, politiekommissaris in functie van het openbaar ministerie te Sint-Jans-Molenbeek.

Bernardus Gregorius Van Molle

Waarvan:

1. Clementina Carolina, geboren te Dilbeek op 12 november 1877. Huwde te Dilbeek op 14 april 1903 met Petrus Jan De Kempeneer, geboren te Merchtem in 1874 en overleden in 1929, zoon van Leonard en Brigitte Roelandts. Zij hebben acht kinderen.

2. Julia Joanna, geboren te Dilbeek op 12 maart 1879. Huwde te Dilbeek op 17 juli 1906 met Ludovicus Lelie, notarisklerk, geboren te Schepdaal op 5 september 1878, zoon van Jacobus en Sophia Vander Maeten. Zij hebben vijf kinderen te Dilbeek geboren.
3. Maria Virginia, geboren te Dilbeek op 8 mei 1880 en overleden in 1941, kloosterlinge *La Révérende Mère Agnes, des soeurs Annonciades à Schepdael*, en te Itterbeek (Chenois-Waterloo) met dienst te Vlezenbeek.
4. **Eugenius Franciscus Eugène**, koster-organist gedurende meer dan 60 jaar; lid van de openbare onderstand 13 augustus 1921; geboren te Dilbeek op 8 juli 1881 en er ongehuwd overleden op 3 oktober 1957. Over zijn voorstelling lezen we in het deliberatieregister van de kerkfabriek het volgende:

*Buitengewone zitting van den 1sten zondag van februari 1921
Aanwezig de Heeren: Hendrik De Knop, Voorzitter Dominicus
Vanden Borre, schatbewaarder; Fr. Janssens, secretaris, J. Gÿsens,
Fr. Vander Maeten, en Emiel Geets, pastoor als leden.*

Gezien.

*Mijnheer Bernardus Van Molle, koster der parochiale kerk
van Dilbeek, overleden is den 22 sten januari 1921 na dat hij
gedurende 60 volle jaren zÿne eervolle bediening met hart en
ziel vervuld had*

Besluit.

*Mÿnheer Eugene Van Molle, zoon van bovengemelden, veertig
jaren houdt, sedert 20 jaren organist derzelve kerk, aan zÿne
Eminentie den Cardinaal Aartsbisschop van Mechelen, voor
te stellen, als opvolger van zÿnen vader in de kosterÿ der kerk
van Dilbeek. Eugene Van Molle hielp reeds zÿnen vader sedert
lange jaren en heeft in 1919 de toelating verkregen de gewijde
vaten aan te raken.*

Namens het kerkmeesters bureel

Getekend: De voorzitter, secretaris, de leden.

Zijn jaarwedde als koster bedroeg 400 fr., als organist 250 fr.

5. Seraphina Catharina *Séraphine*, geboren te Dilbeek op 30 augustus 1882 en er ongehuwd overleden op 24 juni 1935.
6. Leontina Cecilia *Leontina*, geboren te Dilbeek op 27 februari 1884 en overleden te Itterbeek op 27 oktober 1904, kloosterlinge zuster Angela-Maria.

7. Maria Carolina *Marie* , geboren te Dilbeek op 15 november 1885 en ongehuwd overleden te Ganshoren op 2 november 1973.
8. Petrus Franciscus, bijgenaamd '*Frans van de keuster*', automobielstoker chauffeur bij dokter Appelmans te Dilbeek; geboren te Dilbeek op 23 mei 1888 en overleden op 15 februari 1959. Huwde in 1920 met Anna Maria Ludovica Van Everbroeck, geboren te Dilbeek op 14 maart 1892 en overleden op 9 juni 1931, dochter van Jan Baptist en Coletta Vander Elst. Zij hebben twee kinderen.
9. Carolina Alena, geboren op 3 november 1889 en overleden op 27 september 1958. Huwde te Dilbeek op 24 november 1920 met Egied. Constant Vanden Stock, herbergier, geboren te Itterbeek op 8 maart 1883, zoon van Hendrik en Maria Theresia De Saeger.
10. Henricus Ambrosius *Henri*, onderwijzer, waarschijnlijk ook koetsier van dokter Appelmans, medestichter en lid van de mannenbond van het Heilig Hart van Jezus; geboren te Dilbeek op 17 juli 1892 en ongehuwd overleden op 7 juni 1921.
11. Joanna Josephina *Jeanne*, bestuurster van een rusthuis, herbergierster (ouders huis), geboren te Dilbeek op 26 oktober 1893.
12. Alena Clementina, op 14 december 1894 en overleden te Asse op 4 januari 1968. Huwde te Dilbeek op 14 september 1920 met Jan Frans Maria Moerenhout, bediende, oudstrijder 1914-1918; geboren te Anderlecht op 16 juni 1899 en overleden op 18 juni 1960, zoon van Jan Frans en Maria Mathilda Anneet. Zij hebben vijf kinderen.
13. Eugenia Julia (*Eugenie*), geboren te Dilbeek op 9 juni 1897 en ongehuwd overleden te Mont-Godinne op 25 juni 1974; medestichtster van het Heilig Hart van Jezus.

Eugenius Franciscus Van Molle

SWERTS Corneel (1957-1975)

Corneel Swerts aan het orgel in de Sint-Ambrosiuskerk begin jaren '60

Koster-organist en schoenmaker, geboren te Anderlecht op 27 september 1909 en overleden te Anderlecht op 1 januari 1996, zoon van Jan Frans en Anna Catharina Vaeye. Huwde te Itterbeek op 29 januari 1935 met Theresia Elisabeth *Thérèse* Camermans, gerante, geboren te Itterbeek op 5 december 1915 en overleden in 2004, dochter van Philippus en Catharina Van Belle.

Bij zijn aankomst te Itterbeek ging hij in dienst als hovenier bij de juffrouwen Winssinger. Toen hij een herberg bezocht werd zijn aandacht getrokken door een accordeonist, en sprak de wens uit ook dit instrument te kunnen bespelen. Hij moet begaafd geweest zijn, want na enige tijd vroeg men hem organist te worden in de Sint-Theresiaparochie van Dilbeek. Hij vatte in het Lemmensinstituut te Mechelen de studie tot organist aan. Hij had een zeer goede en krachtige stem, waarvan men zei dat ze een kathedraal kon vullen. Zijn eerste 'berechting' met de pastoor, bel, kaars en misdienaar maakte hij mee in 1925. Vervolgens werd hij koster-organist in de Sint-Pietersparochie van Itterbeek. Vanaf 27/12/1957 woonde het echtpaar te Dilbeek om er in dienst te treden van de Sint-Ambrosiusparochie. Aangezien zijn wedde als koster ontoereikend was om in het levensonderhoud te voorzien, oefende hij

bijkomend het beroep van schoenmaker uit. In 1975 ging hij op pensioen. Het echtpaar vierde op 29 januari 1985 hun gouden bruiloft in het bejaardencentrum Breugheldal te Itterbeek. Zij waren er de eerste jubilarissen. Beiden rusten er nu op de gemeentelijke begraafplaats. Corneel was de laatste koster van de Sint-Ambrosiusparochie. Het echtpaar heeft drie jongens en een meisje.

Bronnen

Parochieregisters van Dilbeek, Anderlecht.
Inventaris Sint-Ambrosiusparochie Dilbeek nrs. 33642, 33.705, 33.689.
Telling 1747, Staten van Brabant nr. 398.
Telling 1755, Staten van Brabant cartons 408.
Telling 1795, Administration centrale et supérieure de la Belgique nr. 334 en 585.
Kadastraal register van Dilbeek 1796/1799.
Kadaster Vandermaelen 1834 en Popp 1860.
Kiezerslijst van Dilbeek 1966.
Briefwisseling van de gemeente Dilbeek.
Beraadslagingen van de gemeenteraad van Dilbeek.
Registers Burgerlijke Stand Dilbeek.
Bevolkingsregisters Dilbeek.
Registre destiné a inscrire les Délits, Contraventions et Crimes, ainsi que les Événements extraordinaires survenues dans cette commune.
Testament van Henricus Ambrosius Swalus, verleden voor notaris Camille Marescaux te Dilbeek, 25 februari 1916.
Koninklijke Harmonie Crescendo Dilbeek-Itterbeek, jubileumboek 1989, deel *De Koninklijke Fanfare Sint-Cecilia van Dilbeek*, Erwin D'hoë.
Het kerkelijk leven en de demografische ontwikkeling te Dilbeek (17de-18de eeuw), Bijdrage tot een dorpsgeschiedenis, licentiaatsverhandeling, Marleen Melis, Leuven 1985.
Doodsprentjes en doodsbrieven familie Van Molle, eigen archief.

Met bijzondere dank aan de heer André Van Molle, wijlen de heer Frans Swerts, de heer René Jammart.

Jaarverslag 2009

Eddy Van de Voorde

Vorig jaar hadden we het bij de aanvang van ons jaarverslag over de vaststelling dat heel onze samenleving een economische crisissfeer begon uit te ademen. Pessimisme kreeg langzaam de overhand op gedrevenheid en optimisme met betrekking tot de toekomst. Mensen vreesden voor hun job en/of hun toekomstig inkomen. Overheden, geconfronteerd met budgettaire deficits, moesten keuzes maken over het toekomstige budgettaire beleid.

De toestand is eind 2009 niet anders. Bedrijven, overheden en onderzoeksinstituten speuren dagelijks naar die ene, specifieke statistische indicator die het begin van een nieuwe economische lente kan aankondigen. De basisindicatoren blijven vooralsnog negatief evolueren, maar een daling van de negatieve groei wordt vaak reeds aangegrepen als een strohalm van betere economische tijden.

In die economische omgeving moeten we als Raad van Bestuur oog blijven hebben voor de mogelijke gevolgen van dit soort ontwikkelingen voor de werking van ons Genootschap. We herhalen de cruciale vraag: riskeren we dat onze doelgroep gaat bezuinigen op heemkundige activiteiten, of mogen we integendeel een verschuiving van activiteiten verwachten die resulteert in meer interesse voor onze heemkundige hobby?

Recent had ik in de marge van een congres in Long Beach, Californië, een tafelgesprek met een aantal Amerikaanse collega's. In de Verenigde Staten blijkt een groeiende belangstelling te bestaan voor de eigen familiegeschiedenis, van genealogie tot de heemkundige omgeving waarbinnen die familie de voorbije eeuwen leefde. Voor velen komt de Europese leefomgeving dan wel zeer snel dichtbij. Maar één zaak werd me na dit gesprek ook duidelijk voor wat ons eigen Brabant betreft. We moeten als Genootschap ook naar onze directe omgeving toe de belangstelling voor plaatselijke geschiedenis, genealogie en folklore actief stimuleren. We moeten aantonen dat er naast de beeldcultuur ook ruimte is voor aanvullende activiteiten, waaronder (plaatselijke) geschiedenis.

De Raad van Bestuur neemt daarom een aantal concrete initiatieven om ons eigen ledenaantal op te krikken. Vanaf het eerste nummer van de volgende jaargang van *Eigen Schoon* en *De Brabander* worden er specifieke, plaatselijke marketingcampagnes opgezet. Daarnaast vragen we aan al onze huidige leden om nieuwe leden aan te brengen. Wie in de eigen omgeving heeft interesse voor plaatselijke geschiedenis? Spreek hem of haar aan, maak nieuwe leden. Op die manier stoppen we de daling van ons ledenaantal en krijgen we ook een instroom van jongere leden, een absolute noodzaak met het oog op continuïteit.

Daarnaast gaan we ook bij net afgestudeerde historici pogen interesse op te wekken om lid te worden. Vanuit hun opleiding kan eventueel een door hen geschreven masterproef een eerste bijdrage leveren voor ons tijdschrift. Het lijkt ons een manier om ook ons auteursbestand aan te vullen, te vernieuwen en te verjongen. Een ander initiatief dat daarbij actief kan worden ingezet is de gebruiksvriendelijke website waaraan op dit ogenblik wordt gewerkt.

U merkt dat ons Genootschap zich niet laat in de hoek drummen van het economische pessimistisch denken. We willen proactief denken en werken. We schreven vorig jaar reeds dat we op bepaalde economische ontwikkelingen, zoals de economische crisis, geen vat hebben. Maar aan onze producten en de wijze waarop we die aan de man brengen, kunnen we wel iets doen.

Zoals gebruikelijk gaan we in dit jaarverslag ook dieper in op de activiteiten van 2009. We volgen daarbij het traditioneel geworden schema, met een overzicht van wat in het afgelopen kalenderjaar gepresteerd werd.

De activiteiten

Ook in 2009 organiseerde het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel op 1 mei haar jaarlijkse uitstap. Er werd gestart met een bezoek aan de Kartuizerij van Zelem. Na de middag was er een uitgebreid bezoek aan de Praemonstratenzerabdij van Tongerlo. Ook dit jaar werd de gouddag door de deelnemers als geslaagd beschouwd. Deze gouddag blijft een aanrader voor onze leden. Elders in dit nummer volgt een gedetailleerd verslag.

Bovendien organiseert het Genootschap ook dit jaar de activiteiten van het Centrum voor Brabantse Geschiedenis. Let wel: vanaf dit jaar gaan de lezingen door in het Departement Industriële Wetenschappen van de Erasmushogeschool Brussel (Nijverheidskaai 170, Anderlecht). We blijven ook nu onze leden deze voordrachtenreeks sterk aanbevelen. Dit jaar wordt ze voor de 36ste keer georganiseerd! Sedert 2007 staan we zelf in voor de volledige organisatie. Begin 2010 kan u nog terecht voor volgende lezingen in een reeks rond “Cartografie in Brabant”: Kadastrale kaarten uit de 19de eeuw (dr. Jaak Ockeley, 9 januari 2010), De stedenatlas van Jacob van Deventer voor Brabant (Gerges Vande Winckel, 23 januari 2010), Brabantse kaarten uit het Album de Croy (Bart Minnen, 6 februari 2010), De kaart van de Oostenrijkse Nederlanden van graaf de Ferraris (dr. Wouter Bracke, 20 februari 2010), De stedelijke ontwikkeling van Leuven te kaart gebracht (Marika Ceunen, 13 maart 2010). We sluiten af op 27 maart 2010 met een geleid bezoek aan de afdeling Cartografie in Ter Kameren, deze van de KBB of de afdeling Kaarten en Plannen in het ARA.

Zoals gebruikelijk ging ook dit jaar veel aandacht naar het inhoudelijk samenstellen en publiceerbaar maken van *Eigen Schoon* en *De Brabander*. U leest er verder meer over.

Eigen Schoon en *De Brabander*: de inhoud van 2009

De redactieraad van *Eigen Schoon* en *De Brabander* streeft elke keer opnieuw naar een combinatie van kwaliteitsvolle bijdragen, waarbij heel Vlaams-Brabant en Brussel aan bod komen. Tegelijkertijd is het de bedoeling te komen tot een inhoudelijke spreiding over de verschillende deelgebieden van de geschiedenis, zodat alle leden hun gading vinden. In 2009 vergaderde de redactieraad van *Eigen Schoon* en *De Brabander* vier keer.

In navolging van de twee vorige jaarverslagen geven we geen gedetailleerd overzicht meer van de gepubliceerde bijdragen. De namen van de auteurs en hun bijdragen kan men lezen in het inhoudsoverzicht. Het eerste nummer van de jaargang 2009 was een themanummer getiteld “Van Granvelle tot Danneels. *Capita selecta* uit 450 jaar geschiedenis van het Aartsbisdom Mechelen (1559-2009)”. Het tweede nummer bevatte ook nog een vijftal bijdragen rond bovenvermeld thema, naast

twee andere studies. De twee overige nummers waren zogenaamde ‘bonte’ nummers, met bijdragen rond verschillende thema’s.

Een bloeiende toekomst voor ons Genootschap!

Beste lezer, u hebt ongetwijfeld gemerkt dat het Genootschap niet wil ten onder gaan aan welke economische of andere crisis dan ook. De Raad van Bestuur blijft voluit inspanningen leveren om ons Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel verder te laten bloeien en groeien. We beseffen echter ten volle dat dit niet zonder uw hulp kan. Help ons in eerste instantie om het aantal leden en lezers op peil te houden en op korte termijn zelfs te laten groeien. Breng zelf nieuwe leden aan, zoals eerder in dit jaaroverzicht gevraagd. Help ons ook nieuwe auteurs aan te trekken of beter nog: kruip zelf in de pen en lever ons boeiende bijdragen. Op die manier kunnen en zullen we samen onze belangrijkste doelstelling realiseren, namelijk met *Eigen Schoon en De Brabander* onze lezers een kwaliteitsvol en inhoudelijk verscheiden tijdschrift aanbieden.

Geachte abonnee,

Bij deze ontvangt U nr. 4 van de 92ste jaargang (2009) van ons tijdschrift *Eigen Schoon en De Brabander*. We hopen dat U tevreden is over de inhoud.

Ondanks alle bijkomende onkosten voor verzending, lay-out en drukken blijft de prijs van een abonnement behouden op:

Gewoon lid:	25 €	Buiten EU:	32 €
Met factuur:	28 €	Steunende leden:	40 €
Buitenland in EU:	30 €	Beschermende of ereleden:	60 €

Wil zo spoedig mogelijk uw lidmaatschapsbijdrage voor 2010 overschrijven op rek. 434-312291-68 van Kon. Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel p/a Kapellestraat 36 – 1730 ASSE

Dank voor uw snelle reactie.

U bespaart onze penningmeester hiermee veel bijkomend werk !

Gouwdag 1 mei 2009

Francis Timmermans

Verleden jaar gingen we op stap over de taalgrens op ontdekking van een paar werken van L. B. Dewez, dit jaar zouden wij de provinciegrens Vlaams-Brabant oversteken, nl. langs de Noord en Oostzijde. Wij hadden ook het geluk dat bij de gemotoriseerde deelnemers die opstapten in Nossegem zich het zonnetje bevond dat de ganse dag bij ons zou blijven en voor een prachtig weertje zou zorgen !

Onze eerste locatie werd Zelem (nu deelgemeente van Halen) in het land van Loon op de grens met Vlaams-Brabant. Op de brug over de Demer, die hier vroeger de oversteek was tussen de twee provinciën, bleven we even staan om uit te kijken naar wat er niet meer is! Inderdaad, even rechts van de brug bevond zich het vroegere dorp met de eerste kerk van Zelem. Dat de eerste kerk daar zal gestaan hebben kan zijn, maar dat het de eerste kerk was is twijfelachtiger, althans als men de overlevering gelooft want er wordt beweerd dat de H. Adela, moeder van de H. Trudo, stichter van de Benediktijnerabdij van St-Truiden, in 644 begraven is onder het hoog altaar van de dorpskerk van Zelem. De enige getuigenissen die van het bestaan van een dorp op deze plaats overblijven zijn hier en daar enkele zandstenen langs het Zwart Water (een uitgegraven beek die de Demer soelaas moet brengen bij overstromingsgevaar).

Bij dit verdwenen dorp hoorde ook nog links van de brug in de kronkels van de oude Demer de middeleeuwse burcht. Ook daar vallen nog hier en daar brokdelen van de funderingen van te bespeuren. Deze Demer heeft steeds voor héél wat leed en problemen gezorgd. In de eerste plaats door de talrijke overstroming die deze broeken met de egelmaat van de klok blank zetten. Om hieraan te verhelpen werd hij op vele plaatsen rechtgetrokken, maar dat zorgde dan weer voor spanningen tussen het prinsdom Luik en Brabant want het was zo dat de grens tussen beide door de Demer werd aangeduid wat dus bij elke verandering van de loop van de rivier telkens weer voor betwisting zorgde over het bezit van de gronden die er lagen.

Na deze stop op een plaats waar veel over te vertellen valt maar waar er niet veel meer te zien is, trokken we verder naar het huidige dorpscentrum. De banale neo-romaanse *St-Lambertus* parochiekerk is dan weer de derde kerk die Zelem rijk is. Inderdaad op enkele meters van deze kerk stond sinds het einde van de 17de eeuw de *St-Apolloniakerk* die als parochiekerk dienst deed tot aan de bouw van de huidige kerk. Plezant om weten is dat in de gevelmuur van de naastgelegen pastorie een gedenkplaat is aangebracht ter nagedachtenis van ene pastoor Minten, die hier zijn laatste levensjaren sleet en stierf. Deze pastoor is niemand minder dan pastoor Munte uit de boeken van Ernest Claes!

Even verder richting Halen staat de *St-Apolloniakapel*, grotendeels in hout opgebouwd door de leerlingen van de vakschool in het begin van vorige eeuw. Hier draaien we de Kolenberg in naar het verderop gelegen kartuizerklooster en rijden eerst langs een verkaveling die op de plaats staat van de vroegere *Nieuwe Schans* van Zelem en wat verderop langs een bos van struiken en hoogstammige bomen. Op deze plaats lagen de ijzerzandsteen groeven die uitgebaat werden door de kartuizers. Op de top van de *Kolenberg* heeft men een prachtig zicht op een mooi landschap met daar midden in het voormalige kartuizerklooster. Eens beneden de Kolenberg even een kijkje nemen, naar een mooi gerestaureerde hoeve, de *Oude Pastorij* genoemd, en hier weer een knipoogje naar *de Witte* want deze hoeve is de *Donkelhoeve* die als locatie heeft gediend voor de TV-reeks *Wij Heren van Zichem*.

En zo naderen we stilaan het kartuizerklooster van Zelem. Rechts van de oprit naar het klooster staat er nog de kapel van O.L.V. ten Onrust uit de 17de eeuw, die in Zelem bekend staat als het *tutterkapelleke*. Hier kwamen de ouders van zuigelingen die wat moeilijk deden een fopsteen of iets dat aan de kleine toebehoorde te offeren aan de Heilige Maagd via een schuifraampje. Heden ten dage bestaat dit gebruik nog maar naar het kleine aantal objecten die er deze keer lagen is het ofwel dat de kinderen nu braver geworden zijn ofwel is men sceptischer geworden over de hulp die de Heilige Maagd nog kan bieden!

Dan maar doorgaan naar het klooster, de hoofdbrok van onze voormiddag.

Dit klooster werd gesticht op 1 februari 1329 door Gerard, heer van Diest. Het behoorde toe tot de orde der kartuizers die zagezegd gesticht

Zelem- kartuizersklooster

werd 1084 door de H. Bruno. Dit is niet helemaal juist want het was helemaal zijn bedoeling niet van de brave en devote man om een orde te stichten. Dit geschiedde maar pas ongeveer een halve eeuw later toen er vijf kloosters bestonden die zijn levenswijze naleefden en dat men besloot gezamenlijke gewoontes neer te pennen. Stelselmatig breidde de orde zich uit over gans Europa, maar toch moet men tot 1314 wachten voor de stichting van het eerste kartuizerklooster in onze kontreien, nl. in Herne. Van dan af ging alles in een versneld tempo want in 1329 waren er reeds zes kloosters aanwezig in de Zuidelijke Nederlanden: Herne (1314), Brugge (1318), Antwerpen (1324), Zelem (1328), St-Maria-Lierde (1328) en Gent (1328). Vandaar dat er soms ook voor toen sprake is van een Vlaamse orde bij ons, want zelfs het klooster van Luik gesticht in 1360 was uitgesproken “Vlaams”. Na 1328 ging het er wat kalmer aan toe en ontstonden ook nog kloosters in Holland.

Van waar de eerste monniken van Zelem afkomstig waren is niet geweten. Het zal ook wel een tijd geduurd hebben vooraleer men over een volwaardig kartuizerklooster zou kunnen beschikken. Een kartuizerklooster wordt doorgaans bewoond door maar twaalf monniken aangevuld met lekenbroeders. Talrijk zijn ze dus niet, maar als men weet dat ieder monnik in een apart huisje woont (of cel genoemd) dan zijn er héél wat centen mee gemoeid om dit allemaal te verwezenlijken.

Zelem is blijven doorbestaan tot aan de Franse overheersing in 1796. Het was wel ontsnapt aan het edict van Jozef II omdat het in het Prinsbisdom Luik was gelegen maar de Franse revolutionairen beslisten er anders over en het werd verkocht als nationaal goed. Het kwam achtereenvolgens in handen van een afbraakhandelaar, nadien werd het omgebouwd tot *maison de plaisance* van verschillende kleine-adel families (die er niet alleen grotendeels het huidige uitzicht aan gaven, maar ook de kerk en de cellen lieten afbreken). Rond de vorige eeuwwisseling werd het verkocht en gebruikt als vakschool tot er in de jaren twintig een moord werd gepleegd op een leerling en de school werd opgedoekt. In 1928 kwam het in handen van de zusters Dominikanessen die er tot in 1994 vertoefden en het verkochten aan de huidige eigenaar die er een evenementen zaak van maakte maar die zonder staatshulp toch tracht met respect te restaureren wat nog overblijft uit vroegere tijden.

De kartuizers zelf hebben tijdens hun verblijf maar een periode van grote tegenspoed gekend nl. einde 16de eeuw tijdens de godsdienst oorlogen wanneer de Hollandse en de Spaanse legers afwisselend het gebied bezetten en dat het klooster totaal werd verwoest. Het kon in het eerste kwart van de 17de eeuw terug worden opgebouwd dankzij de hulp van de aartshertogen Albrecht en Isabella. De nog bestaande gebouwen, op enkele delen na, dateren dan ook uit die periode.

Het eerste wat opvalt wanneer men de oprit naar het klooster volgt is de mooie grote ingangspoort uit 1647 mooi versierd met uitsnijwerk en die even uit perspectief staat want ze is niet meer in gebruik en vervangen door de huidige classicistische poort. Op het eerste binnenplein heeft men een zicht op de gebouwen die dienden als gastenverblijf. Zij dateren uit dezelfde periode maar zijn bepleisterd. Op de gelijkvloers bevindt zich nu een taverne die ten tijde van de zusters diende als kerk! Op de tweede binnenkoer treed men al meer de kartuizerwereld binnen. Inderdaad, hier bevond zich het klein kloosterpand waarrond de kerk, de refter de kapittelzaal en de kamers van de lekenbroeders stonden.

Van dit alles blijft alleen de kapittelzaal over die ten tijde van de adellijke families diende als privé-kapel. Op een sluitsteen uit deze kapittelzaal en die nu in een privé verzameling berust wordt de naam vermeld van Godescalus. Deze was prior van het klooster van 1428 tot 1434, waaruit moet blijken dat het gebouw tijdens zijn prioraat

Avondmaal van Da Vinci in de abdij Tongerlo

werd opgebouwd. Van de oorspronkelijke stijl is er op het eerste zicht niet veel meer te bespeuren want in de 19de eeuw werd het gebouw aangepast aan de neo-gotische stijl die toen in voege was maar achter al het pleisterwerk is toch nog het originele bewaard gebleven en wacht op restauratie.

Eens de kapittelzaal voorbij komt men in een mooi aangelegd vierkant plein. Hier was het dat de monniken waren gehuisvest. Gans het huidige grasperk was omzoomd door een kloostergang die toegang gaf tot twaalf cellen waar zij hun dagen doorsleten met bidden, lezen, schrijven en ook handenarbeid verrichtten. Drie keer per dag kwamen ze uit hun cel om het officie bij te wonen (waaronder een nachtofficie dat van 12 tot ong. 3 u. duurde). Het eten werd hen door de lekenbroeders gebracht en aangeboden door een luik dat zo opgebouwd was dat er geen mogelijkheid bestond om met mekkaar in contact te komen. Eens per week deden zij wel een grote wandeling buiten het klooster maar mochten ze niemand aanspreken. Dit is kort geschetst hoe het er in een kartuizergemeenschap aan toe gaat, en zo gebeurt het nog steeds. Wie ooit eens naar de Chartreuse gaat wandelen kan ze daar tegenkomen de maandag namiddag tijdens hun *spaciamentem*.

In het midden van dit groot kloosterpand is er nog de zeer oude waterput die uit de beginperiode van het klooster moet dateren (in de Warande van Diest is er een identiek exemplaar en werd daar gedateerd uit de

13de eeuw). Hij is 16 m. diep en op ongeveer een vijftal meter onder de oppervlakte is er een opening voorzien van een deur die toegang geeft tot een onderaardse gang die helaas na een twaalfstal meter is ingestort zodat men niet weet waarheen hij leidt. Men weet dat de monniken zich in deze gang hebben verscholen tijdens de godsdienstoorlogen.

Na nog wat rondgewandeld te hebben door het klooster werden wij uitgenodigd om op het terras van de taverne van een lekker St-Jansbiertje te genieten alvorens aan tafel te gaan.

Na het middagmaal zijn we vertrokken naar onze volgende locatie nl. de abdij van Tongerlo waar we werden opgewacht door pater Johan De Pauw om ons rond te leiden door de abdij. Deze Norbertijnerabdij zal voor niemand van ons een onbekende zijn maar toch keert men er telkens met veel plezier naar terug. Onze stappen gingen uiteraard eerst naar de zaal waar de copie van het reusachtig *Laatste Avondmaal* van Leonardi Da Vinci wordt tentoongesteld. Het is van de hand van Andrea Solario, een van zijn leerlingen. Verder bezochten we nog alle andere toegankelijke gebouwen en ook de kerk. Onze gids had zijn eigen manier om ons uitleg te verschaffen, persoonlijk kon ik mij niet van de indruk ontdoen dat hij soms wel eens een loopje nam met de werkelijkheid en dat hij de geschiedenis van de abdij aan het herschrijven was. Maar goed, hij deed het op zo een overtuigende manier dat men hem met plezier aanhoorde.

En toen was het tijd om terug naar huis te keren. Het werd een rustige uitstap maar toch leerrijk en meer dan genietbaar.

Tot volgend jaar want dan leidt de tocht naar Breda en Oosterhout in Noord-Brabant.

INHOUDSTAFEL Jaargang 92 – 2009¹

Brabantse geschiedenis

DE BROUWER, Jozef, De kerk en het ontspanningsleven in het aartsbisdom Mechelen in het begin van de 18 ^{de} eeuw	163-182
DE GROOF, Roel, Désiré-Joseph Kardinaal Mercier (1906-1926): Apostolus Jesu Christi – Defensor Civitatis	313-374
JANSSENS, Gustaaf, De beginjaren van het aartsbisdom Mechelen. Kardinaal Antoine Perrenot de Granvelle en vicaris-generaal Maximilien Morillon, 1559-1583	41-66
KEMPENEERS, Joseph, Kardinaal Van Roey en het rexistisch avontuur	375-386
LEMMENS, Myriam, Hendrik Calenus (1583-1653). Zijn betekenis voor de katholieke reformatie en het jansenisme	109-124
OCKELEY, Jaak, Woord Vooraf	2-6
- Het aartsbisdom Mechelen: Voorgeschiedenis en historisch-geografische situatie	7-40
- Mgr. Alphonse de Berghes (1671-1689), en het aartsbisdom Mechelen in de tweede helft van de 17 ^{de} eeuw	125-162
- De religieuze wereld in het aartsbisdom Mechelen in de Nieuwe Tijd	191-212
- De Kerk in Brabant van het eind van de 18 ^{de} eeuw tot het begin van de Hollandse Tijd	213-254
- Het oorlogsgebeuren in Oost-en West-Brabant in de tweede helft van de 17 ^{de} eeuw	3.1-3.12
ROOBAERT, Edmond, Schuld en boete in het oude hertogdom Brabant in de 16 ^{de} eeuw. Een bijdrage tot de rechtvolkskunde	419-472

1 Door een onoplettendheid werd de paginering in 92 (2009) nr. 3 niet aangesloten op deze van nr. 2. Een verwijzing als bvb. 3.45 wil dus zeggen nr. 3, p. 45.

TORFS, Rik, De kardinalen Suenens en Danneels, of het aartsbisdom Mechelen in de tweede helft van de twintigste eeuw	387-418
VAN ASSCHE, Jo, Rond de benoeming van kardinaal Johannes Henricus de Franckenberg als aartsbisschop van Mechelen (1759)	183-190
VANHEMELRYCK, Kardinaal Goossens en priester Daens	281-312
VERLEYEN, Wilfried, De relaties van Mathias Hovius derde aartsbisschop van Mechelen, met de abdij Affligem (1589-1620 - Kardinaal Engelbrecht Sterckx, veertiende aartsbisschop van Mechelen (1792-1867)	67-108 255-280

Plaatselijke geschiedenis

D'HOE, Edwin, Dilbeekse kosters	687-698
LIAGRE, Guy, Een brandend getuigenis. Historische en numismatische reminiscenties aan de marteldood van William Tyndale in Vilvoorde	3.57-3.68
OCKELEY, Jaak, Een kaart van Helen-Bos uit het jaar 1803	3.45-3.56
PEETERS, Jean-Paul, De stadsrekeningen van Leuven en Tienen voor de jaren 1470-1471 in vergelijkend perspectief	3.13-3.44
VAN DER JEUGHT, François en Marvin OLBRECHTS, Het verdwenen Hof van Lier in Ramsdonk. Sporen in het hedendaags landschap a.d.h.v. nieuwe informatie uit een Mechelse notarisakte van 1624	3.75-3.86
VAN DER ELST, Wim, Hoe men eertijds (1783) te Brussel drenkelingen redde ... of folterde	3.87-3.93
VAN DE VOORDE, Eddy en Jos VAN KEERBERGHEN, Devotie, klokken en een torentrap. Bijdrage tot de geschiedenis van Diegem in de periode 1658-1668	473-498
VERLEYEN, Wilfried, De rekening van het Affligems “kwartier” van Leuven in 1790	3.69-3.74

Biografie en familiekunde

DE WIN, Paul, De familie Cotereau, een uitgesproken casus van sociale promotie in de Bourgondische Nederlanden (15 ^{de} eeuw- begin 16 ^{de} eeuw)	595-638
D’HOE, Edwin, Dilbeekse kosters	687-698
LINDEMANS, Leo, Oude Brabantse Geslachten: de Donder (uit Merchtem)	639-686

Brabantse kroniek en redactie

TIMMERMANS, Francis, Gouwdag 1 mei 2009	703-708
VAN DE VOORDE, Eddy, Jaarverslag jaargang 92-2009	699-702
Geachte abonnee	702
Inhoudstafel jaargang 92-2009	709-714

Boekbespreking

VAN DER ELST, Wim, <i>Pierre Van Nieuwenhuysen, Historische Toponymie van Laken</i>	3.94-3.96
---	-----------

Illustraties

<i>Dorpsgezichten, kastelen, huizen</i>	
Aarschot in 1675	3.3
Affligem, de abdij in 1656	155
Averbode, de abdij in 1675	3.5
Dilbeek, huizen aan de kerk in 1834	689
Dilbeek, de St.-Ambrosiuskerk	689
Dilbeek, school en gemeentehuis	693
Dilbeek, herberg Van Molle	693
Edingen, Kestergat in 1676	3.5
Grimbergen in 1676	3.5
Herent, klooster Bethlehem in 1675	3.7
Kraainem in 1675	3.3
Laken, Hof ter Laken	3.96
Lembeek in 1675	3.7
Leuven Hoger Instituut voor Wijsbegeerte	317
Mechelen, Keizershof	81
Mechelen, St.-Romboutskathedraal (ca. 1930)	
Meise, Oppemdries (1690)	257

Merchtem, de kerk	686
Ramsdonk in 1673	3.7
Ramsdonk, Hof van Lier	3.81-3.85
Zemst, kasteel van Relegem (1676)	3.3
Zelem- kartuizersklooster	705

Personen, voorwerpen, dieren en documenten

Aartsbisschop Boonen	115
Aartsbisschop Cruesen, grafmonument	129
Aartsbisschop de Berghes	145
Aartsbisschop de Mean	259
Aartsbisschop de Pradt	247
Aartsbisschop de Precipiano	169
Aartsbisschop de Roquelaure	235
Aartsbisschop Hovius	75
Aartsbisschop Wachtendonck	131
Annuntiate	197
Apostoline	197
Arme claris	197
Augustijner eremiet	197
Avondmaal van Da Vinci in de abdij Tongerlo	707
Begijn	197
Boerenbruiloft	175
Bogaar	197
Cellebroeder	197
Dansende kloosterlingen naar Jeroen Bosch	181
Degrelle, Léon	381
Dekanaal visitatiebericht over Calenus	124
Den Vlaemschen Indicateur, titelbladzijde uit 1783	3.92
Destrée, Jules	359
Dominicaan	197
Estrapade, naar Pieter Bruegel de jonge	461
Facsimilé van het rekeningenboek van Leuven 1690	3.73
Gasthuisnon	197
Geschoeide karmeliet	197
Grauwzuster	197
Handschrift J.F. van Molle	693
Handtekening D.F.X. Gillard	687
Handtekening J.B. Hallemans	688

Helen-Bos, kadastrale kaart uit 1803	3.53, 3.55
Herbergleven naar David Teniers	165
Jezuïet	197
Kaart met de veldtocht in 1690	3.8
Kaart opgeheven abdijen en priorijen	217
Kaart, Belgische bisdommen 1838-1961	2
Kaart, Bisdommen in de Nederlanden in 1550	11
Kaart, Bisdommen in de Nederlanden in 1559	13
Kaart, Indeling van het aartsbisdom Mechelen 1596-1801	21
Kaart, Territoriale structuur van het aartsbisdom Mechelen in 2008	35
Kapucijn	197
Kardinaal d'Alsace	177
Kardinaal Danneels	407, 409, 415
Kardinaal de Franckenberg	187
Kardinaal Dechamps	279
Kardinaal Goossens	285
Kardinaal Granvelle	51
Kardinaal Mercier	313, 331, 372
Kardinaal Sterckx	267, 273
Kardinaal Suenens	393, 397
Kardinaal van Roey	377
Kartuizer	197
Keizerlijke catechismus, titelbladzijde	245
Koster Bernard G. Van Molle (Dilbeek)	694
Koster Eg. Fr. Van Molle (Dilbeek)	696
Koster Corneel Swerts (Dilbeek)	697
Marteling van William Tyndale (tekening)	3.68
Minderbroeder	197
Miniem	197
Norbertijn	197
Norbertines	197
Ongeschoeide karmeliet	197
Penning ter herdenking van William Tyndale	3.65-3.67
Plan met het bombardement van Brussel in 1695	3.10
Priester Adolf Daens	293
Proost Haftenus van Affligem	103
Reguliere kanunnikes	197
Rekening Eg. Van Molle	691
Rijke claris	197

Sacrament van Mirakelen in Brussel	469
Titelbladzijde van de Augustinus	117
Tyndale, William	3.57
Ursuline	197
Vicaris-generaal Morillon	61
Virgilius in de mand	463
Wandtapijt Cotereau	635
Wapenschild Robrecht Cotereau	608, 621
Woeste, Charles	299
Zegel Jan Cotereau	617
Ziekenzuster	197
Zwartzuster	197

Kaftvignetten

Mechelen, de St.-Romboutskathedraal (ca. 1930)	nr. 1
Kardinaal Mercier	nr. 2
Grimbergen, Hof te Poddeghem (1930)	nr. 3
Wapenschild Robrecht Cotereau	nr. 4

Schreven een bijdrage voor dit nummer:

Paul De Win, Kardinaal Mercierlaan 25 – 2600 Berchem

Edwin D’Hoe, Kattebroekstraat 95 – 1700 Dilbeek

Leo Lindemans (†)

Francis Timmermans, Nieuwe Graanmarkt 18/8 – 1000 Brussel

Eddy Van de Voorde, Rietstraat 6 – 1742 Ternat

III. ICONOGRAFIE VAN VLAAMS-BRABANT, door A. VERBOUWE

Nog beschikbaar: Zoutleeuw, €12.50 - W. VANDESTEEENE, Iconografie van het Belgische Parlementsgebouw, €5.00 - Kanton Sint-Kwintens-Lennik, €7.00.

IV. TOPONYMIE VAN VLAAMS-BRABANT

1. Brussegem-Oppem en Ossel, €8.00, - 2. F. CLAES, Top. Webbekom €20.00 - 3. M. GILLISJANS, Top. Wolvertem (met kaart) €32.00

V. BRABANTSE HERALDIEK

J. MELKENBEECK, De Gemeentewapens van Vlaams-Brabant, 48 blz. ill. (1947), €7.50

VI. OUDE BRABANTSE GESLACHTEN

(De met *aangeduide deeltjes zijn uitverkocht - sommige kunnen op vraag gekopieerd worden)

1. Pipenpoy, €3.00. - *2. Van Overstraeten. - *3. Wambacq. - 4. Goossens, €2.00 - 5. Van Ginderachter, €2.50 - *6. Covens - *7. De Ridder. - *8. Meerte. - *9. Pasteels. - *10. van der Hasselt. - 12. Van Bever, €3.00 - *13. van den Heuvel. - *14. Stroobant. - *15. van Mulders en *16. 't Sas. - *17. De Smedt. - 18. van Ophem, €2.00 - *19. de Hertoghe. - *20. Rogghe. - *21. Vereertbrugghen. - *22 Van den Nieuwenhoven. - *23. de Kempeneer. - *24 Stuckens. - 26. De Smeth, €2.00 - *27 Van Nuffel. - *28 Van Lierde. - 29 Van Wayenbergh, €2.00 - 30. De Boeck, €2.00 - 31. Van der Meeren, €2.00 - 32. Van der Elst en 33. Walckiers, samen €2.00 - 34. Evenepoel + aanvullingen €2.00 - 35. Stallaert, €2.00 - 36. van den Bossche, €2.50 - 37. en 38. van Marselaer en De Rijcke, €2.00 - *39 Paridaens - *40. van Hagendoren. - 41. Wouters, Fierens, De Smeth, €1.50 - 42. Grietens, €2.00 - *43. Theys. - 44. Van Craenem, €2.00 - *45. De Smeth. - *46. Engels. - *47. Vesalius. - 48. Hauwaerts, €2.00 - *49. Van de Kerckhove. - 50. Caluwaerts *I en II, €5.00 - *51. Van Mulders. - 52. Van Buyten, €2.00 - *53 Spinoy. - 54. De Man, €2.00 - *55. Van de Putte - 56. D'Hoe, €5.50 - *57. Walravens - 58 Van Hemelrijck €1.50 - 59. Janssens (Perk) €1.50 - 60. De Keersmaecker (Londerzeel) €1.50 - 61. Van Campenhout €1.50 - 62. Caluwaerts €1.50 - 63. Van Buyten €1.50 - 64. Van der Elst (II), €1.50 - 65. Van Roij, €2.00 - 66. Van der Jeught, €4.00 - 67 Van Bever (Elewijt), €2.00 - 68. Van der Beken, €1.50 - 69. Van Candriesch, €1.00 - 70. Van Humbeke, €1.00 - 71. Herbosch (Meise), €1.50 - 72. Crabbe, €1.00 - 73. Cuelens, €1.00 - 74. Van Nerom (120 blz.), €7.50 - 75. Pieter J. Van Bever (Diest), €2.00 - 76. Van der Jeught (Mechelen), €4.00 - 77. Van der Moere (Brussegem), €1.50 - 78. Raspoet (Asse), €1.50 - 79. van Langendonck (Haacht), €1.50 - 80 Jan Van der Elst (1692-1701), €1.50 - 82. Emmerechts (Malderen), €2.00 - 83. Van Vaerenberg (Erps), €1.50 - 84. Van Langendonck (Haacht) II, €1.00 - 85. Van Doorne (Berg) €1.00 - 86. Cleijmans (Steenhuffel), €0.50 - 87. Van Nuffel (Opwijk, Liezele, Rumst), €0.70 - 88. van Wachelgem €0.70. - 89. Biesemans (Merchtem & Brussel) €1.00 - 90. van Hullegaerde (Leuven) €1.00 - 91. van Bausele (Diest) €1.20

Jan LINDEMANS, *Van Meiseniersbloed, 252 blz. - Leo LINDEMANS; *De voorouders van Jan III, hertog van Brabant, 40 blz., €4.00 - A. MALCORPS, Duizend van Beethovens, €7.00 - P. LEYNEN, Wettigingen van Bastaarden in Brabant (1460-1500), €3.00 - J. VRANCKEN, Jan-Frans Goess uit Wambeek, €4.00; F. VERDOODT, Afstammelingen uit het hertogelijk huis van Brabant, (1985, 1987), €19.50 - W. VERLEYEN, Necrologium van Affligem, €57.00

VII. FOLKLORE EN VARIA

ALBUM Dr. JAN LINDEMANS, Ingen., €25.00

Jan LINDEMANS, O.-L.-Vrouw in 't Hammeken (Zemst), €2.00

P. CNOPS, Mariaviering te Evere, €2.50

A. TOLLEBEEK, Het klooster van de Berg Sion te Brussel, 68 blz, €2.50.

L. DE MAN, Leuvense Persoonsnamen, €4.00

J. VERBESSELT, Problemen rond Liedekerke, Denderleeuw, Strijtem, Borchtlombeek, €4.00

G. RENSON, De parochies van het dekenaat St.-Pieters-Leeuw in de 18de eeuw, €2.50

E.P.J. SPANHOVE m.s.c., "De Jonge Walschap", 220 blz. €20.00

Walschapnummer 1998 (II), 234 blz. €22.00

MERCHTEM, Maurits Sacréherdenking 1959, 40 blz. €3.00, P. LEYNEN, De kroniek van ter List..

Steenokkerzeel, €2.00., K. BAEYENS, Hoe zegt men het te Peizegem? (3 dln), €6.50

GRIMBERGEN, 1958 Laus Brabantiae, €12.50

Huldnummer D.J. Delestré, €8.75

VILVOORDE, Themanummer Vilvoorde (2003), €9.00

Feestbundel F. MESKENS (2007), €25.00

Inhoudstafel

Paul De WIN, De familie Cotereau, een uitgesproken casus van sociale promotie in de Bourgondische Nederlanden (15 ^{de} eeuw – begin 16 ^{de} eeuw)	595
Leo LINDEMANS (†) Oude Brabantse geslachten: de Donder (uit Merchtem)	659
Erwin d'HOE, Dilbeekse kosters	687
Eddy VAN DE VOORDE, Jaarverslag 92 - 2009	699
Francis TIMMERMANS, Gouwdag op 1 mei 2009	703
Inhoudstafel	709

Niets uit dit tijdschrift mag worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De auteur alleen is verantwoordelijk voor zijn artikel.

De publicatie in het tijdschrift Eigen Schoon en De Brabander impliceert dat de auteur, tenzij hierover schriftelijk anders werd overeengekomen, afstand doet van al zijn auteursrechten aan de Raad van Bestuur van het Kon. Historisch Genootschap van Vlaams Brabant en Brussel.

Bestellingen van vroegere jaargangen van het tijdschrift en van alle andere uitgaven van het Genootschap geschieden bij Frans Meskens, Windekindstraat 3, 1850 Grimbergen, tel. 02/269 45 75, E-mail: fransmeskens.esb@scarlet.be. Verzendingskosten worden aangerekend in functie van het gewicht van de verzending (ook voor het buitenland!).
INFO: F. MESKENS, Windekindstr. 3, 1850 Grimbergen (02/269 45 75).
E-mail: fransmeskens.esb@scarlet.be

Foto-setting en Realisatie: Sneyers Marcel (011) 42 30 39